

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav pro archeologii

Diplomová práce

Bc. Veronika Fajtová

Pohřebiště v Hostivici (okr. Praha-západ).

K proměnám pohřebních zvyků venkovských komunit ve středních Čechách

Burial ground in Hostivice (Prague-West district).

On the changes in burial customs of rural communities in Central Bohemia

Praha 2024

Vedoucí: doc. PhDr. Ivo Štefan, Ph.D.

Konzultant: Mgr. David Daněček

V první řadě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce doc. PhDr. Ivo Štefanovi, Ph.D., za množství cenných rad, doporučenou literaturu, obětavý přístup a trpělivost. Poděkování patří i mému konzultantovi Mgr. Davidovi Daněčkovi za všestrannou pomoc a získání potřebných podkladů. Ostatním kolegům Mgr. Ivaně Kubalové, Mgr. Petrovi Novému, Mgr. Kamilovi Smíškovi děkuji za jejich vstřícnost a inspirativní poznámky a kolegovi Mgr. Martinovi Černému navíc za kresbu nádoby. Tímto děkuji i kolegyním z Oddělení konzervace sbírek Středočeského muzea, Kristýně Krskové, Ivě Nacherové, Alexandře Kypetové a Tereze Klimentové, za jejich velkou ochotu mi pomáhat. Děkuji i současné ředitelce Středočeského muzeu v Roztokách u Prahy, Mgr. Janě Klementové, za možnost zpracovat tak důležitý nálezový fond. V neposlední řadě patří velké poděkování mému manželovi a rodině, kteří mi byli neuctichající oporou.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že nebyla předložena jako splnění studijní povinnosti v rámci jiného studia nebo předložena k obhajobě v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 15. srpna 2024

Bc. Veronika Fajtová

Klíčová slova

pohřebiště – raný středověk – pohřební výbava – sociální struktura – christianizace

Key words

burial site – Early Middle Ages- funerary equipment – social structure – Christianization

Abstrakt

Pohřebiště náleží ke klíčovým archeologickým pramenům k poznání sídelní, demografické a sociální struktury raně středověkých společností i transformace jejich náboženských a eschatologických představ. Jejich výzkum a analýza má proto v našem prostředí hlubokou tradici a nezastupitelný význam. Pohřebiště v Hostivici (Praha-západ), moderně prozkoumané v rámci záchranného archeologického výzkumu v letech 2008 a 2010–2013, náleží v rámci středních Čech k nejlépe poznaným venkovským nekropolím vůbec. Cílem magisterské práce bude komplexní analýza a syntéza dat z hostivického pohřebiště. Základním heuristickým východiskem bude katalog 161 prozkoumaných hrobů, doprovázený kompletní obrazovou dokumentací a údaji o pohlavních a věkových charakteristikách zemřelých, které vychází z autorce přístupného antropologického posudku. Následující analytické a syntetizující kapitoly se zaměří na: 1.) formální rozbor pohřebního ritu (jednotlivé hroby, struktura nekropole), 2.) chronologickou analýzu pohřebního inventáře a vývoj pohřebního areálu v čase, 3.) proměnu pohřebních zvyků (úprava hrobových jam, symbolický „jazyk“ pohřební výbavy v širších srovnávacích souvislostech, 4.) sociální identity a vazby pohřbívací komunity na základě komparace a 5.) zánik nekropole a její potenciální nástupce (románské církevní stavby v okolí).

Abstract

The aim of the master thesis will be a comprehensive analysis and synthesis of data from the Hostivice burial site. The basic point will be a catalogue of 161 examined graves accompanied by a complete documentation and data on the gender and age characteristics of the deceased, based on a modern anthropological assessment. The chapters of thesis will focus on: 1) the formal analysis of the burial ritual (Focused on individual graves and necropolis structure), 2) The chronological analysis of the burial inventory and the development of the burial area over time, 3) the transformation of funerary customs (which includes the arrangement of grave pits and the symbolic “language” of funerary equipment, 4) I will take a closer look on the social identities and ties of the burial community based on comparisons, 5) and the last - the disappearance of the necropolis and its potential successors (for example potential Romanesque church buildings in the vicinity).

OBSAH

1. Úvod.....	9
2. Lokalizace raně středověkého pohřebiště v Hostivici	10
3. Metodika výzkumu	12
4. Přírodní podmínky	13
5. Charakteristika a prostorové uspořádání pohřebiště	14
6. Demografie pohřebiště.....	16
6.1 Antropologická analýza	16
6.2 Demografická struktura.....	16
7. Pohřební ritus	19
7.1 Orientace hrobových jam a koster.....	19
7.2 Poloha těla v hrobové jámě	19
7.3 Dvojhroby	20
7.4 Hrobová jáma a její úpravy	21
7.4.1 Rozměry a tvar hrobové jámy	21
7.4.2 Konstrukce hrobové jámy.....	22
7.4.2.1 Kámen v konstrukci hrobové jámy a vztah hrobové výbavy.....	22
7.4.2.2 Dřevo v konstrukci hrobové jámy a vztah hrobové výbavy	23
7.4.2.3 Jiné konstrukce nebo úpravy hrobu	25
7.4.2.4 Neanatomické a nestandardní uložení	25
7.5 Superpozice hrobů a jejich vztahy	26
8. Hmotná kultura	28
8.1 Šperky	28
8.1.1 Záušnice s očkem	29
8.1.2 Esovité záušnice	32
8.1.3 Meandrovité náušnice.....	37
8.1.4 Hrozníčkovité náušnice	38
8.1.5 Košíčkovité náušnice.....	40
8.1.6 Bubínkovité náušnice	42
8.2 Korálky.....	44
8.2.1 Skleněné korálky	46
8.2.2 Jantarové a karneolové korálky	49
8.2.3 Korálky z jiných materiálů	52

8.3 Stříbrná perla	55
8.4 Kaptorga	58
8.5 Prsten	62
8.6 Předměty ze železa	65
8.6.1 Nože	65
8.6.2 Sekery	72
8.6.3 Šipky	77
8.6.4 Ocílky	78
8.6.5 Nůžky	80
8.6.6 Kovové zlomky a předměty	81
8.7 Keramické nádoby	82
8.8 Vědra	95
8.9 Štípaná industrie, kamenná industrie a křesací kameny	100
8.10 Předměty v zásypech hrobů	102
8.11 Textil	105
9. Diskuze	107
9.1 Chronologie a prostorový vývoj pohřebiště	107
9.2 Sociální identita pohřbených	110
10. Závěr	115
11. Použitá literatura	117

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Katalog hrobů

SEZNAM ZKRATEK

es. záušnice – esovitá záušnice

jant. – jantarový/-á

JJV – jih jihovýchod

JV – jihovýchod

ke – keramický/-á

kov. – kovový/-á

M – muž

nedosp. – nedospělý/-á

obr. – obrázek

pozn. – poznámka

RS – raný středověk

skl. – skleněný/-á

SSZ – sever severozápad

SZ – severozápad

tab. – tabulka

V – východ

zl. – zlomek

Ž – žena

1. Úvod

Vnímání smrti nikdy nemělo jednotných konotací. Zároveň je ale jediným nezvratným osudem, který čeká na každého z nás. Smrt svou podstatu dělí na odchod – duše a setrvání – tělo. Během času si společnost vybuodovala nástroje, které ji pomáhají se s odchodem blízkého člověka vyrovnat a uctít jej prostřednictvím pohřebního obřadu. „Poslední rozloučení“ je ceremonie pozůstalých a má velkou výpovědní hodnotu o komunitě. Přístup ke smrti prodělal dlouhou sérii zásadních změn, které se archeologie snaží rozklíčovat.

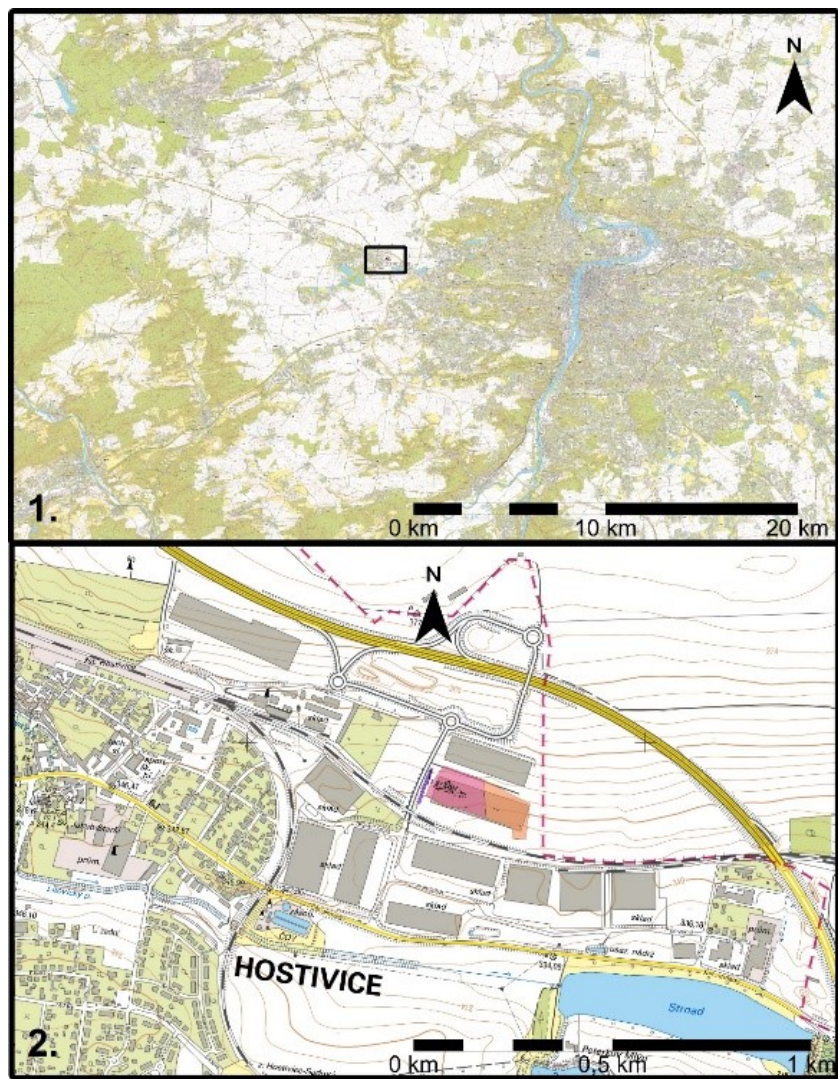
Předložená diplomová práce si klade za cíl komplexní analýzu dat získaných terénním průzkumem raně středověkého pohřebiště v Hostivici provedeným Středočeským muzeem v Roztokách u Prahy vedoucím výzkumu Mgr. Davidem Daněčkem v letech 2008 a 2010–2013. Nekropole patří v rámci středních Čech k jedněm z mála kompletně prozkoumaných. Základním východiskem bylo sestavení katalogu 161 hrobů s obrazovou dokumentací, o které se opírají analytické a syntetizující kapitoly. Na prvních stránkách práce se věnují poloze nekropole, metodice terénního výzkumu a přírodním podmínkám dotčené oblasti. Podklad pro charakteristiku prostorového uspořádání jednotlivých hrobů a dílčích otázek poskytla digitalizace kompletního plánu pohřebiště. Již vypracovaný antropologický posudek sloužil jako podklad pro demografickou analýzu, která ve srovnání s údaji ze zpracovaného materiálového souboru přispěje ke komparaci s ostatními pohřebišti téhož období. Výsledkem jsou pak shrnující kapitoly diskutující chronologii nekropole a její výpověď o sociální struktuře komunity, která zde pohřbívala.

Práce se nebude zabývat sídelním kontextem pohřebiště ani dalšími sídlištními objekty zachycenými v prostoru pohřebiště. Objem těchto informací by přesáhl zadání diplomové práce a bude předložen v plánované navazující publikaci.

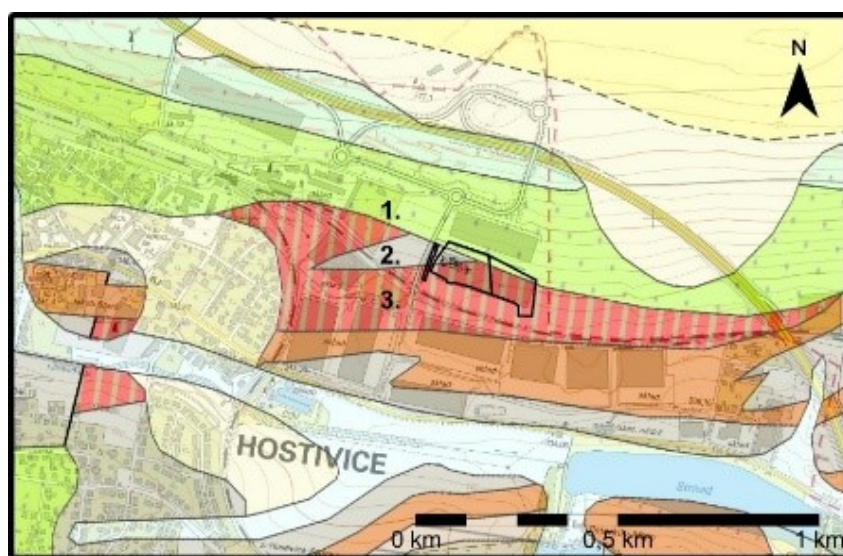
2. Lokalizace raně středověkého pohřebiště v Hostivici

Hostivice je město v okrese Praha-západ ve Středočeském kraji (obr. 1.). Město se rozkládá podél Litovického potoka, na vltavském levobřeží, vzdálené přibližně 10 km od hlavního toku Vltavy a centra Prahy (obr. 2).

Plocha zkoumaného pohřebiště se nachází na parcelách č. 1153/75, 1153/76, 1153/83, 1153/78, 1154/39 v k. ú. Hostivice, okr. Praha-západ, východně od města za místním hřbitovem. Širší oblast výzkumu a pohřebiště lze vymezit z jihu železniční tratí Praha–Kladno, z východu hranicí s katastrálním územím Praha-Ruzyně, ze severu místní komunikací vycházející z ulice Nádražní a ze západu místní komunikací v ulici K Dálnici. Na ploše pohřebiště dnes stojí haly logistického centra Segro Logistics Park Prague. Lokalitu lze přibližně vymezit souřadnicemi v systému S-JTSK: y1 753543.67, x1 1042067.80; y2 753548.28, x2 1042104.77; y3 753448.49, x3 1042164.07; y4 753369.34, x4 1042171.49. Areál pohřebiště se mírně svažuje k jihu, do údolí Litovického potoka (Litovicko-Šárecký potok) vzdáleného asi 400 m. Nadmořská výška se pohybuje od 354 m n. m. v severní části po 349 m n. m. na jižním okraji.

Obr. 1. Poloha pohřebiště v rámci Prahy; Obr. 2: Poloha pohřebiště v Hostivici. ZTM 10, ČUZK.

Obr. 3: Geologické poměry v oblasti Hostivice. 1. Mezozoikum – křída – pískovce křemenné, jílovité, glaukonitické; 2. Paleozoikum – ordovik – jílovité břidlice; 3. Paleozoikum – ordovik – černé břidlice, Fe rudy.

3. Metodika výzkumu

První etapa průzkumu začala na podzim v roce 2008 skrytím plochy 1 až 5 nad železniční tratí. V tomto roce byl odhalen první a pouze jediný raně středověký hrob H1380. Již záhy o pár měsíců na to byl archeologický průzkum pozastaven kvůli ekonomické krizi. Práce se obnovily v druhé etapě v roce 2010 a celá plocha musela být nanovo skryta. Po prozkoumání ploch 1 a 2 se výzkum zaměřil v roce 2011 na plochy 3, 4 a 5. Na ploše 4 byla zachycena největší část raně středověkého pohřebního areálu, zároveň byla zjištěna přítomnost tří hrobů na ploše 5. V poslední třetí etapě se v roce 2013 prozkoumala plocha 6H související s výstavbou komunikace a podjezdu železniční tratě. Bylo zde odkryto zbylých 11 hrobů.

Samotný výzkum hrobů započal začištěním půdorysu hrobové jámy a následně vykopáním její východní poloviny kvůli dokumentaci stratigrafie na řezu. Po dokumentaci profilu následovala preparace západní poloviny hrobu. Kvůli hodnocení přítomného antropologa na výzkumu byl vždy ponechán pás bloku hlíny v oblasti pánve kvůli určení pohlaví. Antropologem byly odebírány vzorky především z břišní dutiny kvůli parazitologické analýze, která doposud nebyla provedena. V průběhu výzkumu fungovala i plavící linka, která odhalila makrozbytky a několik drobných předmětů či jejich zlomků. Hrobové jámy byly dokumentovány průběžně fotograficky a kresebně maximálně ve dvou fázích.

Na základě geodetického zaměření byl vytvořen plán ploch, který posloužil jako podklad pro digitalizovanou podobu nekropole.

4. Přírodní podmínky

Podle regionálního členění reliéfu ČR Hostivice náleží k celku Poberounské soustavy, sestupně pak k její části Brdské podsoustavě, Pražské plošině, Kladenské tabuli a v jejím rámci pak Hostivické tabuli. Jedná se o okrajovou oblast barrandienské pánve.

Geologické poměry v oblasti (obr. 3) se vytvořily především v období paleozoika, konkrétně v ordoviku, kdy byla oblast zaplavena mořem. Z jeho usazenin vznikly sedimentární horniny – černošedé jílovité břidlice, které tvoří skalní podloží na většině území Hostivické tabule. Na konci tohoto období moře ustoupilo. K dalšímu zaplavení dochází v období křídý v mezozoiku, během něhož se vytvořily usazeniny pískovců, jílovců a opuk (*Datel 1999, 64–65*) Kvartérní pokryv v oblasti tvoří humózní horizonty, spraše a deluviofluviální sedimenty (*Hrnčiarová a kol. 2009, 134–135*).

Jako předkvartérní skalní podklad v místě hrobového areálu byly zachyceny mořské sedimenty české křídové pánve (stratigrafické oddělení svrchní křída, stratigrafický stupeň cenoman). Křídové uložení jsou zde reprezentovány nepříliš zpevněnými, částečně jílovitými křemennými pískovci, převážně středního zrna, s kolísavým podílem poloh jemnější a hrubší frakce. V souvrství lze pozorovat typické deskovité diagonální zvrstvení. Hrobové jámy jsou vyhloubeny do dobře rozpojitelných navětralých partií pískovců či do skalního eluvia. Některé partie pískovců bývají často prostoupeny nepravidelnými rezavými vrstvičkami a vrstvami vysrážených hydrooxidů železa. V místech proželeznělých (feritizovaných) poloh jsou pak zvětraliny pískovců částečně zpevněné. Navětralé pískovce a jejich eluvium jsou někde překryty nepravidelnými polohami svahovin ve formě písčitých a prachovitých hlín. V proměnlivých mocnostech je bylo možné sledovat v horních částech stěn některých nedalekých hlubších hrobů z doby stěhování národu. (*Daněček – Smíšek – Korený 2011, 408*).

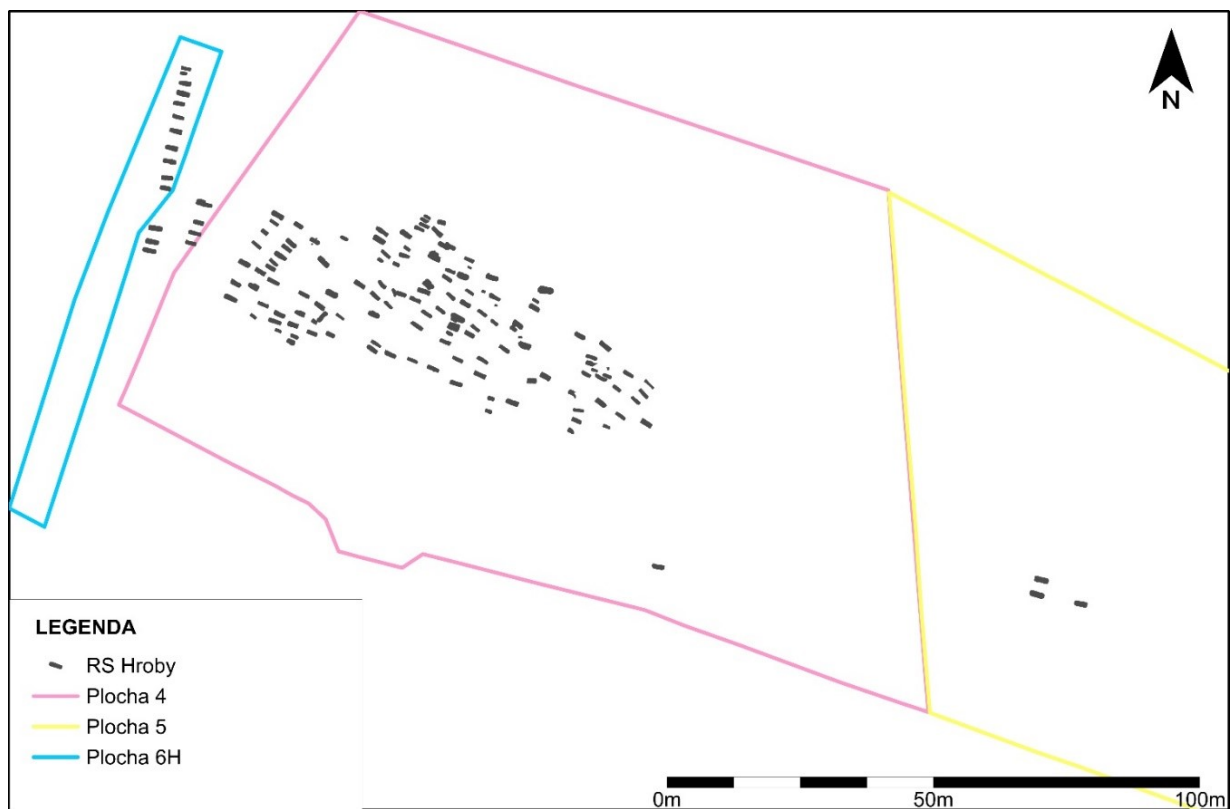
5. Charakteristika a prostorové uspořádání pohřebiště

Raně středověké pohřebiště v Hostivici lze identifikovat jako ploché řadové pohřebiště. Hroby se nacházely na ploše dlouhé přibližně 204 m a široké od 15 do 30 m. Jedná se o plochy 4, 5 a 6H (obr. 4).

Nekropole se skládá z hlavního pohřebního areálu s počtem 157 hrobových jam, z trojicí hrobů (H1857, H1859, H2034) vzdálené asi 70 m východně od jádra pohřebiště a jednoho hrobu (H2038) nalezeného asi 30 m na jih od jádra nekropole. Výzkumem zde bylo evidováno celkem 161 hrobových jam. Kosterní materiál nebyl zachycen ve 20 hrobových jamách (H2059, H2088, H2090, H2094, H2111, H2115, H2117, H2129, H2134, H2136, H2181, H2211, H2213, H2227, H2319, H2343, H2374, H2376, H2386, H2399). Ze všech hrobů byly odebrány vzorky pro fosfátovou analýzu, kromě jednoho hrobu H2094 s nálezem keramické nádoby, která bude předmětem dalšího výzkumu. Hroby jsou prozatím určeny jako raně středověké kvůli jejich poloze v rámci pohřebního areálu, výskytu v řadách a standartní orientaci raně středověkého hrobu. Na pohřebišti se nacházely i hroby se dvěma jedinci ve společné hrobové jámě. Jedná se o hroby H2337 a H2357 a vždy jde o kombinaci dospělého člověka a dítěte.

Kvůli přítomnosti dalšího pohřebiště z doby stěhování národů bylo velmi těžké definovat celkovou strukturu pohřebiště, obzvláště situaci v prostoru kolem hrobu H2038. Tento hrob byl situován v nejjižnější části plochy 4. Byl obklopen vzájemně se respektujícími hroby ze stěhování národů a do raného středověku ho datuje nůž s jednostranně odsazenou čepelí. Z celkového pohledu tak vytvářel solitérní hrob.

Centrální a východní část hlavního pohřebního areálu měla některé hroby sestaveny do malých skupinek ve více či méně pravidelných řadách. Nacházely se tu i nejstarší hroby. Lze uvažovat nad pohřbíváním příbuzných s určitým časovým odstupem. V jižní a západní části převládaly více pravidelné řady hrobů. Nezápadnější část nekropole tvořily čtyři pravidelné řady a hroby byly téměř bez hrobového inventáře. V západní části hřbitova směrem na východ byly hroby mírně rozkolísané. Jižní část tvořil pravidelný pás šesti hrobů. Heiko Steuer ve své studii o sociálních strukturách (*Steuer 1982, 449–450*) vypracoval šest typů pohřebišť podle vnitřního členění, které má ilustrovat především chronologický vývoj. Hlavní pohřební areál se jeví jako standartní menší komunita. Patně jde o lidi z malých usedlostí. Otázkou zůstává postavení trojice vyčleněných hrobů na ploše 5.

Obr. 4: Plocha lokality – raně středověké pohřebiště v Hostivici.

6. Demografie pohřebiště

6.1 Antropologická analýza

Základní antropologické zpracování lidských kostí bylo provedeno Mgr. Pavlem Kubálkem ve dvou fázích. Jako první byl zpracován výzkum z etapy v roce 2010–2011 (*Kubálek 2013*) a pak ostatky z výzkumu v roce 2012–2013 (*Kubálek 2014*).

Při vypracování posudku bylo využito mezinárodně platných standardních metodik podle Knusmanna (*Knusmann 1988*), Ferembacha (*Ferembach et al. 1980*) a Stloukala (*Stloukal et al. 1999*). Odhad pohlaví jedinců byl přednostně vypracován podle morfoskopického hodnocení pánevních kostí podle metody Brůžka (*Brůžek 2002*), případně podle hodnocení lebky (*Acsadi – Nemeskeri 1970*). Obrus trvalých zubů byl hodnocen podle Lovejoye (*Lovejoy 1985*). Pro odhad výšky bylo užito funkcí podle Sjøvolda (*Sjøvold 1990*). Věk nedospělých byl odhadnut především pomocí mineralizace zubů (*Fiala 1968*) a erupce zubů (*Ubelaker 1978; Kubálek 2013, 9*).

V některých případech bylo pohlaví identifikováno v terénu, při laboratorní analýze nebo až po proplavení ostatků z obsahu hrobu. V rámci zpracování kosterních pozůstatků nebyla dosud využita metoda nových dostupných chemických analýz i přes snahu o její provedení. V budoucnu považuji za důležité provést revizi souboru koster a tím pak zpřesnit, v některých případech i doplnit informace cenné pro spolehlivé srovnání s ostatními výzkumy.

6.2 Demografická struktura

Na pohřebišti bylo rozpoznáno celkem 161 hrobových jam, z toho v 19 hrobových jamách (H2059, H2088, H2090, H2094, H2111, H2115, H2117, H2129, H2134, H2136, H2181, H2211, H2213, H2319, H2343, H2374, H2376, H2386, H2399) nebyly terénním výzkumem zachyceny lidské kosti. Z prázdných hrobů byly odebrány vzorky půdy pro fosfátovou analýzu, které budou předmětem dalšího výzkumu. V celém souboru bylo rozeznáno 142 jedinců (k zastoupení věkových skupin viz obr. 5), a to 105 dospělých (73%), 25 nedospělých (17,6%) a 8 jedinců neurčených (8,5%). Z celkového počtu 142 rozeznáných jedinců bylo 52 dospělých žen (36,6%), 32 dospělých mužů (22%), 25 nedospělých jedinců (17,6%), 21 dospělých neurčeného pohlaví (14,7%) a 12 neurčených jedinců (8,5%, viz obr. 6). Převaha žen byla pozorována i na jiných raně středověkých pohřebištích (viz obr. 6).

K úmrtí dospělých mužů docházelo až v intervalu *maturus* a *senilis*, nejvíce po 50. roku života. U ženského pohlaví zaznamenáváme rozloženou úmrtnost napříč dospělým věkem, zejména v mladším dospělém věku je naproti mužům výrazně vyšší. Největší úmrtnost dosahují

ženy mezi věkem 20-30 let, 30-40 let a v senilním věku starší 60 let. Zhodnocení dětské úmrtnosti bylo náročné v důsledku malých intervalů a zároveň zpřesňujících věkových zařazení, které se antropolog snažil provést, proto z dat vyplývá, že úmrtnost v období infans I a infans II je téměř vyrovnaná.

Pro orientační odhad obyvatelů žijících v oblasti u nekropole lze využít Massariho vzorec, někdy označován jako Massariho metoda. Tento vzorec vychází z předpokladu, že je známý počet pohřbených osob, průměrný dožitý věk a doba trvání nekropole (*Massari 1972, 147-155*).

Massariho vzorec je: $P = (N \times E) \div D$

Kde:

P je odhadovaný počet obyvatel

N je počet pohřbených osob

E je průměrný dožitý věk

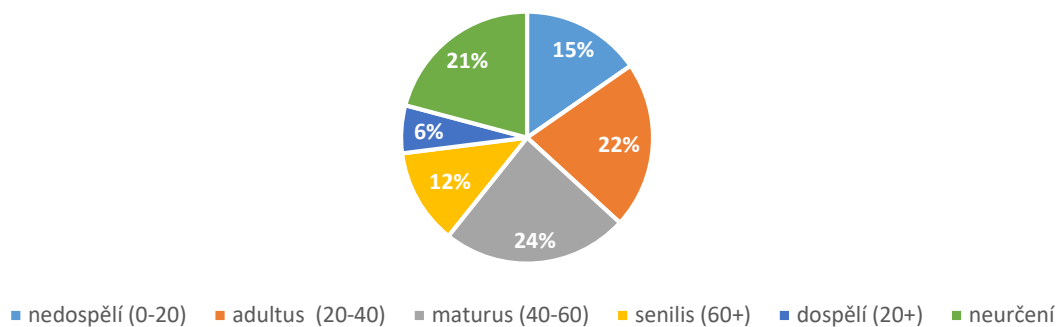
D je délka trvání pohřebiště

$$P = (163 \times 27) \div 120$$

$$P = 36,675 (\doteq 37)$$

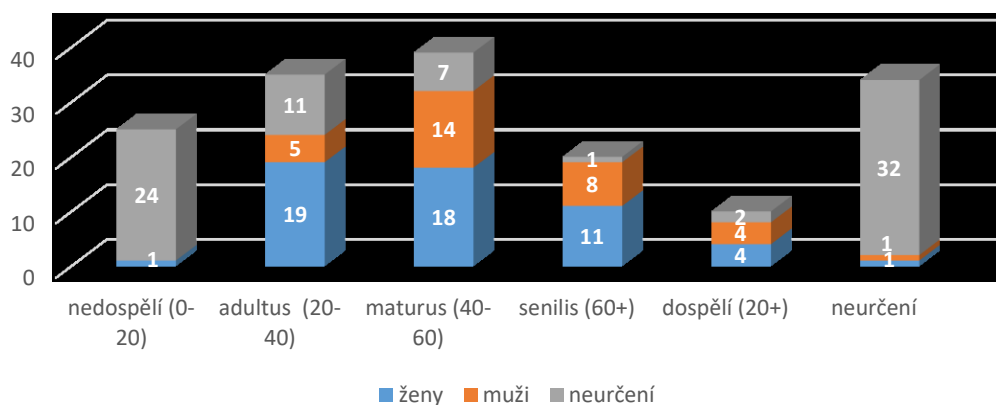
Ze vzorce vychází, že průměrný počet obyvatel na jednu generaci byl zaokrouhleně 37 lidí. Tedy při celkovém počtu 163 jedinců na pohřebišti zde mohly pohřbívat přibližně 4 generace obyvatel. Výpočet pracuje s předpokladem stabilní populace, kde se rodí a umírá konstantní počet jedinců. Jedná se o hrubý odhad a slouží pro pochopení dynamiky zde pohřbívací komunity. Teoretickému pohledu na historický a sociální kontext velikosti raně středověké rodiny bylo již věnováno několik publikací (*Hagen 1995, Geary 1988*). Hrubé odhady počtu členů raně středověké rodiny hovoří o 4 až 6 členech, zároveň se počítá s vysokou dětskou úmrtností (k tomu *Kamp 2001, 88–102; Smith 2005, 245–260; DeMause 2006, 50–67*). V raném středověku se úmrtnost dětí odhadovala na 30 až 50 % (*Smith 2005, 250–252; Hanawalt 1993, 75–77*). Pokud v rámci jedné generace žilo na sídlišti patřícímu k pohřebišti přibližně 37 lidí, tak při průměrném počtu členů jedné domácnosti – 5 lidí – se komunita skládala z asi 7 rodin.

Grafické vyjádření zastoupení jednotlivých věkových skupin (po sloučení)

Obr. 5: Detailní zastoupení věkových skupin.

Grafické vyjádření zastoupení jednotlivých věkových skupin (po sloučení) podle pohlaví

Obr. 6: Zastoupení věkových skupin dle pohlaví.

7. Pohřební ritus

7.1 Orientace hrobových jam a koster

V úvodu této podkapitoly bych chtěla vymezit a samostatně posuzovat orientaci hrobové jámy a orientaci uložení zemřelých na hostivickém pohřebišti, byť sloučení do jedné kategorie by mohlo ovlivnit statistiku orientace koster, která v případě horšího stavu kosterních pozůstatků není rozlišitelná. Na druhé straně informace o orientaci hrobové jámy nám zaniká.

Výchozí orientací hrobových jam a pohřbených těl na středověkých kostrových pohřebištech je orientace západovýchodní. Často ale evidujeme menší či větší odchylky k SZ-JV nebo JZ-SV. Kolísání orientace bylo již v archeologii diskutováno. Teorie se orientují na změny ročních období a tím pádem i proměnlivosti západu Slunce. Dle Z. Krumphanzlové může mít kolísání množství jiných příčin, jak tomu odpovídají výsledky z pohřebiště v Lahovicích (*Krumphanzlová a kol. 2013, 22*).

Přesná západovýchodní orientace byla v Hostivici zaznamenána v 27 % hrobů (45 hrobů). Méně výrazných odchylek ve směru SZZ-JVV bylo zachyceno u 34 % hrobů (56 hrobů). Nejčastější zachycená orientace SZ-JV byla v Hostivici zastoupena s malým náskokem 4 % (60 hrobů) než v případě orientace SZZ-JVV.

Z celkového počtu 161 hrobů nebylo možné určit orientaci kostry kvůli absenci či špatnému zachování skeletu ve 24 případech, proto počty orientací hrobů a orientací koster nebudou korelovat. Západovýchodní orientace těl se zaznamenala ve 23 % (38 hrobů). Nevýrazné odchylky SZZ-JVV se zachytily ve 30 % (49 hrobů). Ve 26 % hrobů (42 hrobů) byla odchylka ve směru SZ-JV. Opačná orientace kostry hrobu H2034 ve směru V-Z byla zachycena ve východní části pohřebiště spolu s dalšími dvěma hroby H1857 a H1859 s poněkud vychýlenou orientací JV-SZ a také hrob H2383 ve východní části hlavního pohřebního areálu.

7.2 Poloha těla v hrobové jámě

Na pohřebišti převažuje natažená poloha koster s rukama podél těla, v několika případech s hlavou vychýlenou na stranu, v záklonu nebo bradou přitlačenou k hrudi. V řadě případů není možné komplexní určení kvůli degradaci kosterních pozůstatků. Týká se to zejména rozeznávání polohy horních končetin. Obě ruce v klíně byly identifikovány v ženských hrobech (H2148 – žena?, H2152, H2189, H2220, 2355), mužských (H2223, H2246, H2358) a dětských hrobech (H2281, H2265). Jinde byla dochována pouze jedna ruka uložena v klíně,

prokazatelně byla v klíně pouze jedna ruka u jednoho hrobu H2152. Pravá ruka v klíně byla zachycena v ženských hrobech (H2185 – žena?, H2203, H2206, H2545) v mužských (H2354, H2397) a dětském hrobě (H2165) a levá ruka v mužských hrobech (H2049, H2202, H2342, H2353, H2563), ženských (H2113, H2158, H2183) a dětském hrobě (H2547). V mužském hrobě H2135 byla zasunuta pravá ruka pod pánvi a v případě hrobu H2120 (muž?) se jeví stejná situace, ale z terénní dokumentace to není zcela jasné. Analogie pochází z pohřebiště v Klecanech z hrobu ženy 8/05, která měla také pravou ruku pod pánvi (*Profantová a kol. 2015, 45*). Existují případy, kde bylo doloženo i svázání horních a dolních končetin (*Profantová a kol. 2015, 45*). V hrobě ženy H2060 byly dobře dochovány obě ruce, levá ruka spočívala dlaní vzhůru a pravá opačně. Zcela na pravém boku ležela žena v hrobě H1857 s bohatou bojovníckou výbavou, žena z hrobu H2544 patrně ležela na levém boku s mírně pokrčenýma nohama. Ve dvou případech, v dětském (H2121) a mužském hrobě (H2157), měli nebožtíci nohy přisazeny na jižní stěně, v hrobě dospělého H2065 to bylo zapříčiněno sklonem terénu. Kolena ženy z hrobu H2172 byla výrazně přitlačena k sobě. Zvláštní uložení se zdá být patrné v dětském hrobě H2207 s přeházenými kosti kumulovanými ve východní polovině jámy. Terénní dokumentace nenaznačuje znovuotevření hrobu. Naopak druhotní zásah je zřejmý v hrobě H2380. Do hrobu muže vedla vykopaná šachta s kamením v prostoru hlavy. Byla zde vyzdvižena lebka a otočena spodinou vzhůru. Narušena byla také spodní čelist a krční obratle. Tento jev se často v literatuře identifikuje jako protivampirické opatření (srov. *Krumphanzlová 1961, 544–549*). Další protivampirický zásah se patrně odehrál v hrobě H2152, kde je lebka uložena na spodině a oddělená od dolní čelisti. Obecně se dá říci, že tyto praktiky měly negativní konotace. Nejčastěji se vážou k pohřebištím na venkově nebo v blízkosti center (*Štefan – Krutina 2009, 187*).

7.3 Dvojhroby

Na pohřebišti v Hostivici byly zachyceny klasické dvojhroby, které leckdy zaznamenáváme na raně středověkých pohřebištích. Tento fenomén se na pohřebištích vázaných na centrální lokality objevuje zvláště ve starším období, na venkově však přežívá déle (*Profantová a kol. 2015, 45*).

Identifikace většiny dvojhrobů byla provedena na základě antropologické analýzy, která rozklíčovala přítomnost více jedinců v sáčcích z terénního výzkumu. Výjimkou byl hrob H2357 rozeznáný na místě. V zásadě se to týká několik hrobů. Hrob H2276 sice obsahoval směs až tří jedinců, ale jedná se o hrob narušený v jeho západní části. Do hrobu se kosti jiných dospělých

jedinců dostaly patrně až v průběhu výzkumu, a proto ho nepovažují za vícečetný hrob. Dále je z terénní dokumentace zřejmé, že hrobová jáma patřila původně jedinému nebožtíkovi. Hrob H2337 obsahoval dvojici jedinců, dítě ve věku 1–6 let a dospělého ve věku 30–40 let. Jednotlivá zásypová vrstva naznačuje uložení ostatků v jednom momentě. V hrobě H2357 byl již v průběhu výzkumu identifikován dospělý jedinec, patrně ženského pohlaví spolu s dítětem starým kolem pěti let nalezeným napravo od pravé dolní končetiny. Dle terénní dokumentace byly obě těla rovněž uloženy najednou. Orientace koster ve dvojhrobech je většinou shodná, ale jsou známy i případy s opačnou orientací (*Sláma 1977, 181–188*). V Hostivici nebylo možné určit orientaci koster dětí. Přítomnost spálených lidských kostí byla zachycena celkem v osmi hrobech (H1857, H2019, H2038, H2102, H2108, H2137, H2192, H2296, H2411). Do hrobů se mohly dostat díky narušení starších pravěkých pohřbů, jejíž přítomnost na zkoumané ploše byla výzkumem potvrzena.

7.4 Hrobová jáma a její úpravy

7.4.1 Rozměry a tvar hrobové jámy

Hrobové jámy měly obdélníkový tvar a odpovídaly tělesné výšce pohřbeného, až na několik málo výjimek, jako např. hrob H2153 (dítě ve věku kolem 6–13 let), kde hrobová jáma o délce 1,32 m patrně nedostačovala výšce pohřbeného a hlava byla proto přitlačena bradou k hrudi. Hrob H2264 obsahující jedince neurčeného pohlaví měl nadrozměrnou jámu o délce 3,03 m a neobsahoval žádnou hrobovou výbavu.

Stěny hrobových jam byly téměř svislé a směrem ke dnu se mírně zužovaly. Délka 32 mužských hrobových jam měřila více než 2 m, kromě 3 hrobů (H2276, H2337, H2384). Hloubka mužských hrobů se pohybuje po skrývce ornice od mělkých 0,12 m (H2048) do 0,57 m (H2282) a šířka max. do 1,32 m. Z bezpečně určených 52 ženských hrobů se interval délky pohybuje od 1,79 m do 2,76 m. Délka hrobu čítající téměř 3 metry patří ženě z H1857 s bojovníckou výbavou mimo hlavní areál pohřebiště. Hloubka ženských hrobů se po skrývce pohybuje od 0,10 do 0,48 a šířka přibližně do 1 m. Z bezpečně určených 25 hrobů nedospělých jedinců jsou hrobové jámy v některých případech nadrozměrné (H2141, H2194, H2207, H2229, H2281, H2332). Většinou se jedná o jedince starší deseti let, ale v jednom (poněkud sporném) určení hrobu H2141 jde o dítě ve věku max. 6 let, kterému velikost hrobové jámy neodpovídá. Věk je v tomto případě určen z analýzy chrupu. Hloubka dětských hrobů

v podstatě koreluje s hroby dospělých, až na jedinou výjimku, kdy byl hrob H2050 rozpoznán již 5 cm pod skrytým terénem.

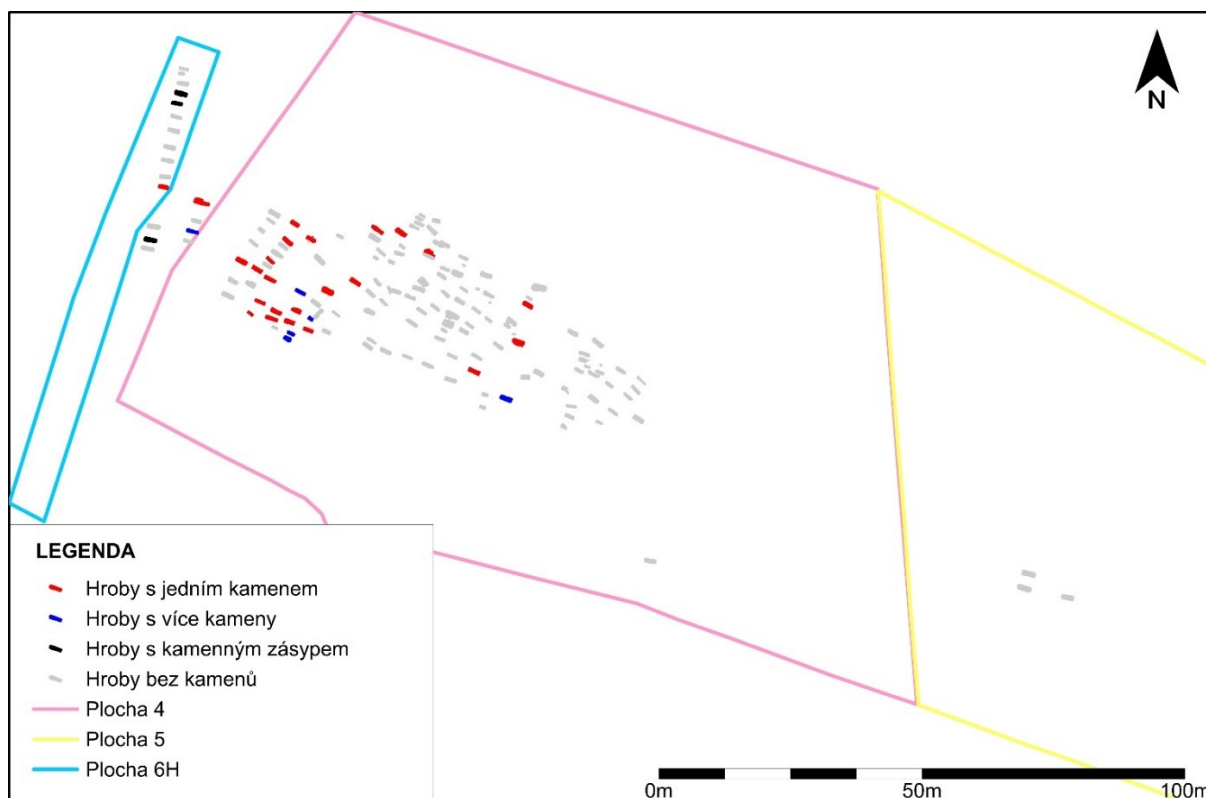
Předběžně lze říct, že velikost hrobové jámy nesouvisí s bohatou hrobovou výbavou. Náznak korelace mezi nadrozměrnou hrobovou jámou a bohatou výbavou lze zachytit ve třech hrobech s bojovnickou výbavou (H1857, H1859, H2034), v hrobě ženy H2173 byly nalezeny dva kusy esovitých záušnic a z hrobu dítěte H2194 pochází vědro a šperky velkomoravského horizontu (pár hrozníčkovitých a bubínkových náušnic).

7.4.2 Konstrukce hrobové jámy

7.4.2.1 Kámen v konstrukci hrobové jámy a vztah hrobové výbavy

Doklady naznačující kamennou konstrukci hrobových jam byly zachyceny ve 32 hrobech (obr. 7). Byla zde využita opuka nebo pískovec. Kamenný zásyp nad hlavou pohřbeného (H2380, H2550) a nad celým tělem (H2562) byly doloženy ve třech hrobech v Z části pohřebiště bez dalších doprovodných předmětů. Pouze jeden nebo jen několik kamenů bylo zachyceno v 19 hrobových jamách. Ve 3 případech bylo nalezeno obložení neúplného pásu na severní a jižní stěně v hrobech H2275, H2276 a pouze na jižní stěně hrobu H2397. Patrně ve všech případech se jedná o muže, kromě hrobu H2275, náležícího dospělému jedinci. Doprovodný kovový předmět byl ve zlomcích nalezen pouze v hrobě H2275. Kameny v severní, jižní, východní nebo severozápadní stěně hrobové jámy v jednom či dvou kusech byly zaznamenány ve 14 hrobech (H2089, H2095, H2103, H2165, H2206, H2220, H2234, H2235, H2271, H2274, H2303, H2544). Šlo pouze o hroby dospělých jedinců, přičemž hrobovou výbavu obsahovalo 7 z nich (H2089, H2095, H2103, H2206, H2234, H2271, H2274) a v jednom hrobě H2165 byla nalezena starší intruze keramiky a mazanice. Keramickou nádobu obsahovaly 3 hroby (H2089, H2095, H2206), vědro obsahovaly 2 hroby (H2095, H2271), nůž ve zlomcích obsahoval hrob H2089 a jeden neurčený kovový předmět pochází z hrobu H2234. Esovité záušnice se ve dvou kusech našly v hrobě H2274 a v pěti kusech v hrobě H2103 spolu se stříbrnou perlou, fajánsovým a dvěma karneolovými korálky. Kámen se našel vedle levé ruky ve dvou případech (H2103, H2228) a u pravého a levého zápěstí (H2380). V oblasti dolních končetin byly zjištěny kameny v šesti případech, z toho nejčastěji mezi chodidly a východní stěnou hrobové jámy (H2185, H2223, H2231, H2233), u levé nohy (H1380, H2234) a v jediném případě na noze (H2271). Hrobovou výbavu obsahoval hrob H1380, a to dva kusy štípané industrie, v hrobě H2185 se našla esovitá záušnice a fragment neurčené náušnice. Kameny se objevily také v prostoru hlavy pohřbeného v hrobech bez doprovodných nálezů a

to na levé straně (H2152, H2264), za hlavou (H2185, H2223 – 2x, 2336) a za a pod hlavou (H2296). Na pohřebišti jsou přítomny i hroby s kameny v oblasti pánve. V hrobě ženy H2221 ležely dva kameny těsně pod pávní a v hrobě dítěte (věk kolem 12 let) překrývá kámen pánevní kost. Je diskutabilní, jestli bylo uložení záměrné, nebo je pouze důsledkem postdepozíčních procesů.

Obr. 7: Hroby se stopami po kamenné konstrukci.

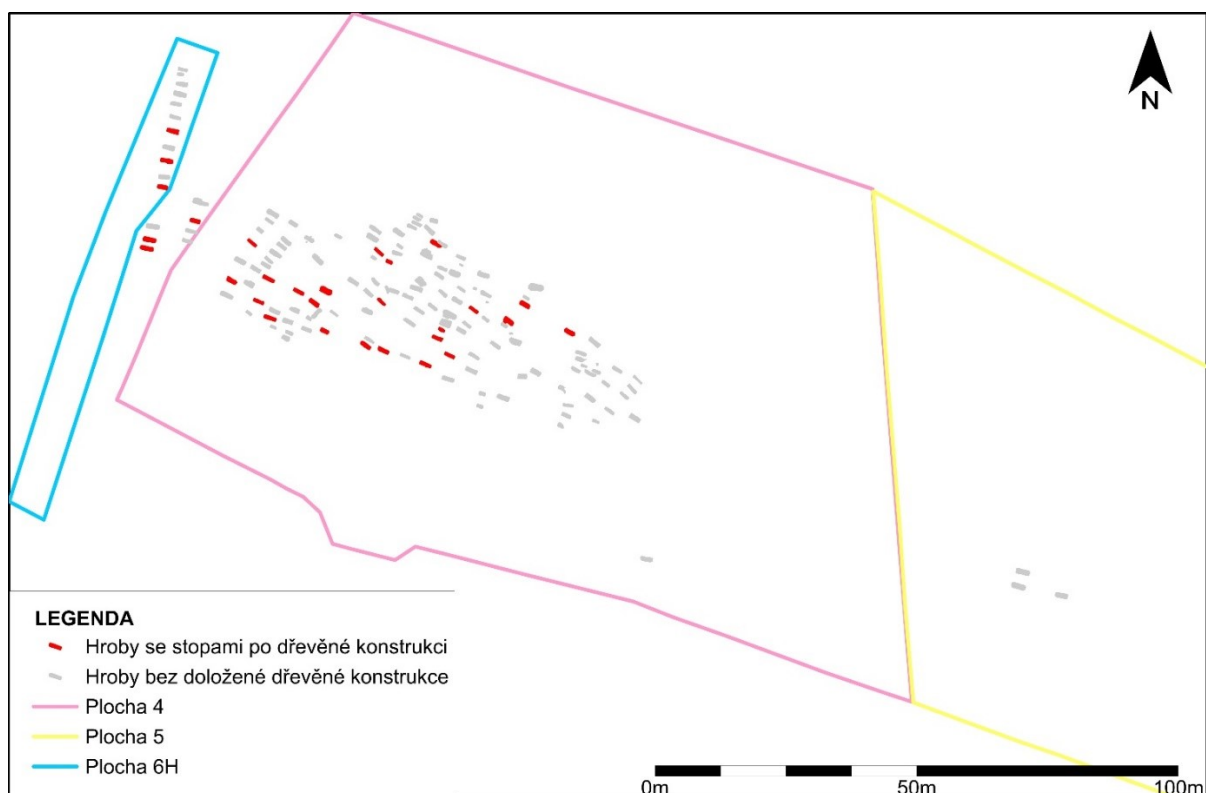
7.4.2.2 Dřevo v konstrukci hrobové jámy a vztah hrobové výbavy

Stopy po dřevěné konstrukci byly v Hostivici zaznamenány v 30 hrobových celcích (obr. 8). Tato úprava se uplatnila v mužských, ženských i dětských hrobech v torzovitém stavu. V této kapitole se budu snažit rekonstruovat původní dřevěnou konstrukci, ale vzhledem k fragmentárnímu zachování je v mnoha případech určení sporné. Stav dochování dřeva byl často velmi špatný a mnohdy šlo pouze o tmavý pás patrný na dně hrobové jámy. V průběhu zpracování této kapitoly jsem dbala na porovnávání vizuální fotodokumentace, neboť kresebná je do velké míry ovlivněna subjektivním pohledem.

Mezi nejčastěji doložený typ dřevěné konstrukce patří dřevěná podložka, nebo prkno. Úprava ve formě jednoduchého prkna byla zachycena v devíti případech (H2065, H2149, H2175, H2206, H2224, 2234, H2246, H2337, H2548), z toho v jednom případě hrobu H2548

byly zachyceny i trámy pod hlavou a pod nohama a také zbytky kamenných obložení v hrobech H2206 a H2234. Bez jakýchkoliv dalších stop po dřevěné konstrukci byly zachyceny trámy pod nohama a za hlavou v hrobě H2544, pod nohama v hrobě H2546 a v hrobě H2281 pouze za hlavou. Trámy za a pod hlavou a pod nohama se našly v prostoru dvou hrobů H2089 a H2173. Jejich dřevěnou konstrukci doprovází ještě jeden detail patrný na profilu hrobu, a to úzké prkno podél těla. Zde se nejspíše jedná o obložení hrobu po stranách. Podélné obložení po stranách těla bylo zachyceno v hrobě H2148 a kolem celého těla v hrobě H2291. V prostoru hrobů H1380 a H2185 je zachyceno krycí prkno ležící na těle nebožtíka. V hrobě H2200 je však kromě krycího prkna zřetelné i dřevěné obložení podél těla. Zajímavá situace je patrná v hrobě H2380, kde byla zachycena kombinace krycího prkna a opukového závalu v prostoru hlavy. Z terénní dokumentace je patrné, že hlava zemřelého je situována výše než tělo. Situace bezpečně připomínající rakev pochází ze šesti hrobů (H2092, H2151, H2229, H2231, H2268, H2303). V hrobě H2348 jde nejspíše o dřevěné obložení kolem těla, jak naznačuje kresba profilu, jelikož dřevo na dně patrně nebylo zachyceno. Na fotografické dokumentaci je ale viditelný překryv dřevěné konstrukce přes lebku. Je tedy diskutabilní, zda bylo tělo uloženo v rakvi. Hrob H2231 měl kromě dřevěné konstrukce i stopy po kamenném obložení.

Koncentrace stop po dřevěných konstrukcích je rozptýlená na ploše 4 a 6H, přičemž do východních části neproniká nebo se nezachovala.

Obr. 8: Hroby se stopami po dřevěné konstrukci.

7.4.2.3 Jiné konstrukce nebo úpravy hrobu

Za zmínku stojí terénní situace hrobu H2165, kdy byl v prostoru za hlavou zachycen půlkruhovitý útvar. Jeho vztah k hrobu H2165 je velmi pravděpodobný z důvodu totožné nivelace s hrobem. Další zajímavou úpravou jsou čtyři kúlové jamky ve všech rozích mužského hrobu H2202. Z terénní dokumentace se zdá, že kúlové jamky v SZ, SV a SJ rohu byly zahloubeny až po vykopání hrobové jámy, zatímco jamku v JZ rohu hrob narušuje. Nejspíše však jde pouze o nerozpoznání nejasné hranice obou objektů. Na levém rameni skeletu byl objeven malý kousek dřeva, o němž nepředpokládám, že by souvisel s konstrukcí hrobové jámy. Čtveřice kúlových jamek byla nalezena i ve vnitřním prostoru ženského hrobu H2225. Na řezu hrobové jámy v prostoru samotného skeletu a přímo nad ním probíhají dvě rozdílné jílovité úrovně, snad vzniklé díky konstrukci, která je dělila. Čtyřkúlové konstrukce hrobů nejsou v Čechách, v porovnání s moravským prostředím, dostatečně dobře dokumentovány. Nález z pohřebiště v Klecanech s kúlovými jamkami vně hrobu (*Profantová a kol. 2015, 51*) dokládá analogii s hrobem H2225. Jisté podezření o vzájemné souvislosti existují mezi objektem kruhového půdorysu a hrobem H2203. Patrně kúlová jamka většího průměru se nachází něco málo přes 0,30 m východně od hrobu v jeho podélné ose. Podobně se jeví situace v případě hrobu H2129. Přibližně 0,30 m jižně od centrální části hrobu se nachází kruhový objekt 2130 srovnatelného průměru. V hrobě H2221 byla nad levým ramenem zachycena prohlubeň, možná pozůstatek nějaké neznámé konstrukce. Hrob H2228 se zahlubuje do objektu neznámé funkce a stáří přibližně v polovině severní stěny. Do stratigraficky staršího objektu 2054 se zahlubuje i hrob H2353. Objekt je téměř kruhového půdorysu a hrob se do něj zahlubuje přes jeho SZ-JV osu a narušuje jen SV obvodovou část objektu. Hroby H2562 a H2563 se zahlubují do objektu 2570 nepravidelného tvaru a nejasné funkce. Tyto stratigraficky starší objekty však s hroby zřejmě nemají žádnou souvislost.

7.4.2.4 Neanatomické a nestandardní uložení

Diskutabilní je situace hrobu H2207 s pohřbeným jedincem ve věku 12-15 let bez hrobové výbavy a nedalekého hrobu H2378 s jedincem ve věku 2-6 let bez hrobové výbavy. Hrob H2207 byl silně narušen patrně činností hlodavců a kosterní pozůstatky byly přemístěny do východní poloviny hrobové jámy, navíc se dvěma většími kameny. Nedaleko, asi 0,20 m od hrobu H2207 se nachází objekt kruhového půdorysu označený jako H2378, s lidskými ostatky v neanatomické poloze. Kvůli absenci hrobových přídavků je problematická datace obou situací. Normám raného středověku navíc neodpovídá ani jejich tvar. Souvislost hrobu s raně

středověkým pohřebišťem by tak mohlo potvrdit či vyvrátit jen radiokarbonové datování. Přemístění kostí hlodavci zřejmě došlo i v hrobě H2223. Do skupiny zvláštních pohřbů patří hrob muže (věk 60+) H2380 s lebkou, respektive kalvou, přemístěnou a uloženou spodinou vzhůru asi 20 cm nade dnem (obr. 9). Podle antropologického posudku byla čelist vychýlena i s krčními obratli (Kubálek 2013, 164). V neanatomickém uložení spočívá lebka i žebra ženy starší 60 let z hrobu H2220. Hrob je zcela bez výbavy a jeho řez nenaznačuje sekundární zásah. V hrobě dospělého muže v hrobě H2562 chybí lebka a situace na profilu je nepřehledná. Spodinou vzhůru byla objevena i lebka v hrobě H2383 s přeházenými vrstvami. Je velmi pravděpodobné, že narušení hrobu mohlo být způsobeno erozí. Se záměrným otvíráním hrobů a manipulací s ostatky se na pohřebišťích setkáváme jen sporadicky. Tento jev se často interpretuje jako protivampiristické zásahy nebo uvalení trestu. Všechny zde zmíněné hroby se nacházejí buď v západní části plochy 4 nebo na nejzápadnějším cípu pohřebiště, ploše 6H.

Obr. 9: Nálezová situace hrobu H2380.

7.5 Superpozice hrobů a jejich vztahy

Do superpozice se dostaly dva hroby. Hrob H2113 vybavený hrncem s vytaženým okrajem je mladší než hrob H2330 s hrncem se svisle seříznutým okrajem. Dále se do superpozice dostal hrob H2137, vybavený hrozníčkovitou náušnicí a korálky, porušený hrobem H2136. Mladší hrob H2136 neměl pravidelný tvar a během výzkumu nebyly zachyceny

žádné kosterní pozůstatky, jejichž přítomnost by osvětlilo provedení fosfátové analýzy. V celku diskutabilní se jeví situace hrobu H2114, ke kterému se dle terénní dokumentace další hrob H2127 jen přimyká. Západní stěny obou hrobů jsou narušeny povětrnostními podmínkami v průběhu výzkumu. Obdobnou situaci lze vidět u hrobu H2192 s větší hrobovou jámou, ke kterému se přimyká menší hrob H2143. Podle terénní dokumentace půdorysu by měl být hrob H2192 mladší, ale na řezu se jeví stratigrafická situace opačně.

Na pohřebišti byly zachyceny i hroby, ke kterým byl další jedinec pohřben v těsné blízkosti. Hroby se tak narušují pouze severní nebo jižní stěnou. Pieta obou hrobů je zachována. K staršímu hrobu H2376 bez výbavy tak přiléhá mladší hrob H2120 s hrncem s kalichovitým okraje a železným nožem. Obě hrobové jámy jsou více méně stejné délky. Jedinec pohřbený v mladším hrobě byl identifikován jako pravděpodobně muž ve věku kolem 50 až 60 let. Ke staršímu hrobu H2194 s vědrem a dvojicí košíčkovitých a bubínkových náušnic byl pohřben další jedinec z hrobu H2346 s fragmentem nože.

8. Hmotná kultura

8.1 Šperky

Pohřebiště poskytlo reprezentativní spektrum záušnic a náušnic užívaných od druhé poloviny 9. století do 10. století, eventuálně počátku 11. století. Bylo identifikováno přibližně 79 kusů. Ozdoby se objevily i v torzech co značně komplikuje možnost součtu všech kusů a typů.

Ozdoby se na pohřebišti v Hostivici objevily pouze v ženských a dětských hrobech. Jelikož je z pohledu antropologického určení velice obtížné jednoznačně potvrdit pohlaví v hrobech dětí, je toto zjištění prozatím nepotvrzeno a v této práci se pohlavím dětí až na výjimky nebudu zabývat.

Hned v úvodu si definuji terminologii, kterou budu v této kapitole užívat. V rámci ozdob u hlavy tzv. velkomoravského horizontu se budu terminologicky přiklánět k označení „náušnice“, i navzdory tomu, že jejich způsob nošení a uchycení není nesporně znám.

Nálezy šperků se nejčastěji vážou na okolí hlavy, krku a horní části hrudníku. Je nutno podotknout, že si nejsme zcela jisti, jaký význam záušnice/náušnice v živé kultuře měly. V příhodných podmínkách hrobových kontextů (ale i v jiných nálezových situacích) se tu a tam podaří nalézt organický materiál v oblasti okolo lebky. Ten by mohl souviset s nošením záušnic/náušnic navlečených na textilním či koženém pásku, snad čelenky nebo její součásti, a tak vysvětlit polohu nálezu. Naše neznalost nošení „náušnic/záušnic“ už od počátku jejich výskytu jen stěžuje představu, jestli jsme svědky typologické změny šperku, nebo funkce, nebo kombinace obou kategorií. (Tomková a kol. 2020, 161)

Rozlišuji zde také jejich polohu na pravé či levé straně (z pohledu pohřbené osoby), pokud je to možné. Na pravé straně u lebky se našlo 13 kusů šperků v šesti hrobech (H2057, H2091, H2102, H2103, H2185, H2205), na levé straně u lebky 9 kusů šperků v sedmi hrobech (H2091, H2092, H2093, H2100, H2103, H2173, H2228). Pod lebkou se našly 2 kusy ze 4 v hrobě H2183. Další exempláře se objevily i v okolí krku, 2 kusy bez možnosti bližšího určení (H2057, H2100), další 2 kusy na levé straně krku (H2102) a 1 kus dle terénní dokumentace v prostoru mezi krkem a hrudí (H2158). Šperky pocházející z horní části trupu jsou známy ze dvou hrobů. V hrobě H2228 byly nalezeny 2 kusy záušnic na levé a pravé straně hrudi v prostoru klíční kosti a v dalším případě pouze 1 kus pod pravou klíční kostí (H2230). Obecně u exemplářů v oblasti horní části trupu se komplikovaně posuzuje primární uložení a jeho funkčnost. Musíme vzít v potaz, že se může jednat o vliv postmortálních procesů nebo činnost hlodavců. V našem případě, především v hrobě H2228, lze uvažovat nad úmyslným uložením

obou šperků již v okamžiku pohřbívání. Zůstává již poslední kategorie náušnic/záušnic, u kterých poloha nebyla zaznamenána do terénní dokumentace. Jedná se o 46 kusů ozdob z 20 hrobů (H2091, H2093, H2100, H2102, H2113, H2124, H2137, H2147, H2151, H2152, H2173, H2183, H2185, H2194, H2205, H2214, H2226, H2230, H2274, H2325, H2349).

8.1.1 Záušnice s očkem

Z celkem rozpoznaných 24 kusů záušnic bylo 9 fragmentů (tab. 1.2). Tím se řadí k početné kolekci již publikovaných souborů z Klecan, Prahy-Motola či Pražského hradu-Jízdárny nebo Levého Hradce. Náušnice jsou stočeny z jednoduchého drátu do oblouku a na jednom z konců stočeny do očka. U některých exemplářů bývá koncová zatočená část, neboli tzv. očko, roztepaná nebo neroztepaná a dotočena nebo ne. Pro české prostředí je svérázný typ záušnice s roztepaným očkem (*Tomková 2020, 172*). Z nekropole v Hostivici známe typ s dotočeným roztepaným očkem z celkem pěti hrobů (H2057, H2091, H2100, H2114, H2349) v nesporně určených devíti kusech. Pouze v jednom hrobe H2091 byl nalezen jediný exemplář s nedotočeným roztepaným očkem. Další tři kusy s roztepaným očkem se našly ve třech hrobech (H2057, H2114, H2147). V tomto případě neuvádím informaci, zda se jedná o dotočené nebo nedotočené očko, protože je dochováno fragmentárně a není zcela jasné, jak původně vypadalo. Fond obsahuje i tři fragmentární kusy ze tří hrobů, o kterých považuji za důležité se alespoň zmínit. V hrobě H2325 se našel stříbrný jednoduchý drát (15424a) s náznakem roztepaní na jednom z konců, pravděpodobně náběh na očko. V tomto případě, i když ne zcela jasně, by mohlo jít také o záušnici s očkem. V hrobě H2114, který již má v této kapitole své dva zástupce, byl zachycen ještě jeden fragmentární exemplář (14328), který kromě zlomku jednoduchého drátu obsahuje i fragment roztepaného zatočeného očka. A poslední sporný kus pochází z hrobu H2147. Z pohřebiště, konkrétně z hrobu H2091, je znám pouze jediný kus dotočeného neroztepaného očka.

Z hlediska rozměrů oscilují záušnice s očkem v několika velikostech. Většinou mají záušnice s roztepaným očkem nepravidelný tvar, spíše oválný, nežli kruhový. Větší průměr osciluje v intervalu od 12,7–17,7 mm, přičemž celkově největší průměr 18,8 mm dosahuje deformovaná záušnice zachovaná pouze z poloviny, což do velké míry zkresluje informační hodnotu. Menší hodnoty průměrů se pohybují v rozmezí od 9–13 mm, zatímco největší dosahuje 14,5 mm. Síla drátu kolísá od 0,6 mm do 1,6 mm a šíře očka pak od 2,4 mm do 3,4 mm.

Sedm kusů bylo podrobena materiálové spektrometrii. V hrobě H2349 byla vyrobena záušnice z mosazi s příměsí dalších prvků (15790). V hrobech H2100 (13879, 13880c) a H2325

(15424a) byly vyrobeny ze stříbra s příměsí mědi. Ze slitin cínu, mědi a olova v různých poměrech pochází z hrobu H2091 (13888a, 13888b, 13888c). Více poskytne přehledná tabulka 1.1.

Tabulka 1.1.: Prvkové složení vybraných kusů záušnic s očkem.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Ag %	Cu %	Au %	Sn %	Zn %	Pb %	Fe %	As %	Bi %
H2091	13888a	0,3	40,67	0,0	52,54	0,0	2,06	3,28	1,09	0,0
H2091	13888b	0,43	24	0,0	46,87	0,54	23,74	2,84	1,57	0,0
H2091	13888c	0,45	25,45	0,0	44,54	0,44	23,2	5,36	0,0	0,0
H2100	13879	95,28	1,06	0,65	0,0	0,0	0,1	2,32	0,0	0,08
H2100	13880c	92,97	4,08	0,79	0,0	0,13	0,11	2,00	0,0	0,0
H2325	15424a	94,41	2,99	0,25	0,0	0,0	0,0	2,22	0,0	0,14
H2349	15790	stopově	85,34	0,0	0,24	12,62	2	0,38	0,0	0,0

Další sledovanou kategorií je výskyt záušnice v rámci typologie a kombinací s ostatní hrobovou výbavou. Na hostivickém pohřebišti byla tato diverzita nižší. Jednoduchý drátěný šperk s očkem se pouze v jednom případě vyskytoval samostatně (H2147) bez jakékoliv další výbavy. Nejčastěji byla kombinovaná záušnice s korálkem v šesti hrobech (H2057, H2100, H2113, H2158, H2325, H2349) a zároveň s vědrem ve dvou hrobech (H2325, H2349). Záušnice s očkem jsou spolu s korálky a keramickou nádobou kombinovány ve dvou hrobech (H2158, H2113), s korálky a nožem opět ve dvou hrobech (H2100, H2158), s korálky a vědrem v jediném hrobě (H2325). Záušnice s očkem byla v jednom hrobě (H2158) kombinována s nádobou, nožem a korálkem. Ve dvou hrobech se našla záušnice s očkem v kombinaci pouze s keramickou nádobou (H2091, H2114).

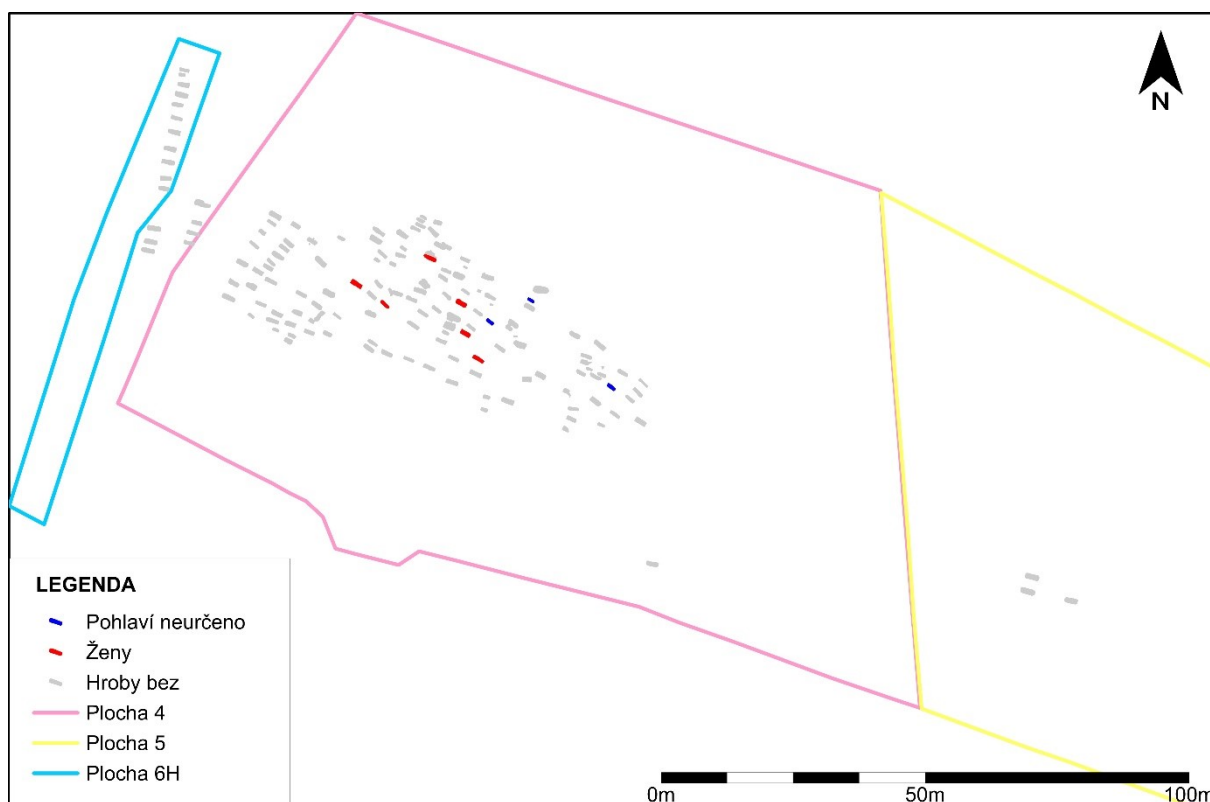
V Hostivici se reprezentují kombinací záušnice s očkem a esovité záušnice dva hroby, H2185 a H2100. Chronologické zařazení nám usnadňují u několika hrobů skleněné korálky datované chemickou analýzou rámcově do 10. století (*Tomková a kol. 2023, 8–9, tab. 1*). Týká se to čtyř hrobů H2100, H2113, H2158 a H2349. Poměrně početnou kolekci z hrobu H2091 lze datovat díky keramické nádobě do závěru 9. až první poloviny 10. století. V hrobě H2114 se vyskytl hrnc s kalichovitým okrajem a s výzdobou jednoduché vlnice datovatelný rámcově od druhé třetiny 10. století až do poloviny 11. století. Záušnice s očkem mizí z hrobových výbav v průběhu 10. století a s mincemi ve funkci „obolu mrtvých“, ukládaných do hrobů od počátku 11. století, se již nevyskytují (*Štefan 2009, 176*).

Z digitalizovaného plánu vyplývá, že distribuce záušnic s očkem se odehrává ve východní a centrální části hlavního pohřebního areálu (obr. 10).

Tabulka 1.2: Seznam záušnic s očkem a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Pohlaví, věk	Číslo předmětu	Typ	Ostatní výbava
H2057	Ž, 40-50	14969a	záušnice s dotočeným roztepaným očkem	skleněný kulovitý korálek
		14969b	záušnice s dotočeným roztepaným očkem	
		14969c	záušnice s dotočeným roztepaným očkem	
		15001	záušnice s roztepaným očkem	
H2091	Ž, 20-30	13887	záušnice s dotočeným neroztepaným očkem	hrnec
		13888a	záušnice s nedotočeným roztepaným očkem	
		13888b	záušnice s dotočeným roztepaným očkem	
		13888c	záušnice s dotočeným roztepaným očkem	
		13889	záušnice s očkem?, fragment drátu	
		14339	záušnice s očkem?, fragment oka	
H2100	Ž, 20-30	13879	záušnice s dotočeným roztepaným očkem	nůž, korálek – skleněný segmentovitý, jantarový dvojkónický, jantarový hranolovitý, 2x es. záušnice
		13880c	záušnice s dotočeným roztepaným očkem	
H2114	Ž?, dosp.	14326	záušnice s roztepaným fragmentárním očkem	hrnec
		14327	záušnice s roztepaným dotočeným očkem	
		14328	záušnice s roztepaným dotočeným očkem?, fragment	
H2147	Ž?, 50-60	15423a	záušnice s roztepaným koncem	
		15423b	záušnice s chybějícím očkem	

H2158	Ž, 50-60	14267	fragment záušnice s očkem	hrnec, nůž, korálek – skleněný/kostěný válcovitý?, skleněný kulovitý, 2x jantarový dvojkónický, skleněný dvojkónický
H2185	Ž?, 60+	15789	fragment záušnice s očkem	es. záušnice
H2325	nedosp.	15424a	záušnice s chybějícím očkem	vědro, zl. hrozníčkovité náušnice
		15424b	dva fragmenty drátu záušnice s očkem	
		15424e	fragment oka záušnice	
H2349	Ž?, 30-40	15790	záušnice s dotočeným roztepaným očkem	vědro, jantarový kvadratický korálek

Obr. 10: Distribuce záušnic s očkem na pohřebišti v Hostivici.

8.1.2 Esovité záušnice

Esovité záušnice jsou jedním z předních představitelů hrobové výbavy raného středověku, jehož dataci se zabíralo nemalé množství autorů (*Šikulová 1959, 122–124; Bach – Dušek 1971, 22–29; Krumphanzlová 1974, 52, Schwarz 1975, 352–261; Štefan 2009, 173–*

178). Funkci tohoto šperku se věnovala také nemalá pozornost (*Niederle 1913, 601-602; Musianowicz 1948, Musianowicz 1949, Dresler 2003*), jakož i jejich způsobu nošení (*Krumphanzlová 1974, 57; Kóčka-Krenz 1993, 42-43; Hannig 2003, 174-175; Brather 2004, 134*). Esovitě záušnice jsou tvořeny z oblouku ukončeného kličkou na jedné straně, případně na obou. Na pohřebišti v Hostivici nebyl zachycen ani jeden kus esovité záušnice s kličkami po obou koncích. Celkem 47 esovitých záušnic bylo nalezeno na nekropoli v Hostivici ve 14 hrobech (H2100, H2102, H2103, H2124, H2151, H2152, H2173, H2183, H2185, H2205, H2226, H2228, H2230, H2274, tab. 1.4).

Esovitě záušnice můžeme klasifikovat podle materiálu, metrických a technologických parametrů. Klasifikace dle metrických parametrů přispívá především k typologickému určení. Měření sebou nese několik problémů. Na začátek musíme vzít v potaz deformaci záušnice, a to primární v průběhu nošení a sekundární při manipulaci po nalezení. Při měření může docházet ke stlačení drátu a tím, byť neúmyslně, ovlivňováním rozměrů. Následně při opakovaném ověřování se můžeme dobrat rozdílných výsledků rozměrů, se kterými je nutno počítat. Odchytky mohou narůstat kvůli korozní vrstvě tloušťky zpravidla od 0,5 mm do max. 1 mm (*Tomková 2005, 267*). Konec konců jde pouze o zcela přehledovou klasifikaci, která napomáhá v orientaci. Pro toto formální členění v přehledné tabulce jsem využila třídění K. Tomkové (*Tomková 2005, 267-272*) vytvořené primárně pro členění souboru z Pražského hradu a jeho předpolí. Třídění je koncipováno schematicky a vytváří kategorie na základě rozměrů průměru záušnice, síly drátu a šíře esovité kličky. Kategorie jsou v základu děleny do tří velkých skupin od malých záušnic označeny písmenem „M“, střední skupina označena písmenem „S“ a skupina velkých záušnic označena s písmenem „V“. Všechny tři skupiny v sebe obsahují podskupiny děleny dle rozměrů. Hlavní skupinu také tvoří více specifické záušnice, pro které existuje samostatná kategorie, a to jsou záušnice českého typu (ČET), záušnice s tordovaným obloukem (SKD), deformované (DF) a nezařaditelné záušnice (NE). Z tabulky vyplývá, že v souboru se vyskytují esovité záušnice malých rozměrů označených jako M1 a M2. Jejich průměr nepřesahuje 15 mm, síla drátu se pohybuje v intervalu do 2 mm (M1) a od 1 mm do 3 mm (M2). Z celkového počtu klasifikovaných esovitých záušnic patří 16 kusů do kategorie M1, z toho jedna záušnice je tordovaná. Další zaznamenanou kategorií je kategorie M2, do níž spadá 29 kusů záušnic. V hrobě H2228 se vyskytl exemplář č. 15415 dle metrických parametrů oscilující na rozmezí dvou kategorií. Průměrem sice spadá do kategorie malých záušnic, ale průměr drátu o síle 4,6 mm již spadá do kategorie středních záušnic.

Při exaktní klasifikaci dle materiálu musí být záušnice podrobena materiálové analýze. Obecně se setkáváme se záušnicemi ze zlata, stříbra, ze slitin kovů, se zlatým či stříbrným

plátováním nebo zlacením či stříbřením. Díky XRF analýze výběru 18 kusů esovitých záušnic víme, že 13 kusů bylo vyrobeno ze stříbra, 6 kusů z mosazi a jeden exemplář ze slitiny. Podle autorky zprávy A. Kypetové byla záušnice z hrobu H2228 vyrobena nejspíše přetavením starších šperků. O prvkovém zastoupení jednotlivých kusů poskytne tabulka 1.3.

Dle technologického parametru lze členit záušnice na drátěné a pletené. Využívané technologické postupy se obvykle vážou na určitou oblast v Evropě, pro kterou jsou typické. Nejpočetnější zástupce na pohřebišti v Hostivici je záušnice s tepanou klíčkou a pouze v jediném exempláři se zachytila i měděná tordovaná záušnice z hrobu H2228 (15417, slitina Cu-Pb-Sn-Ag).

Tabulka 1.3: Prvkové složení vybraných kusů záušnic.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Ag %	Cu %	Au %	Sn %	Zn %	Pb %	Fe %	As %	Bi %
H2100	13880a	0,04	94,08	0,0	0,0	5,27	0,48	0,14	0,0	0,0
H2100	13880b	0,0	85,52	0,0	0,0	14,13	0,26	0,19	0,0	0,0
H2100	13880c	92,97	4,08	0,79	0,0	0,13	0,11	2,00	0,0	0,0
H2103	15144	95,11	1,96	0,41	0,0	0,0	0,29	2,07	stopově	0,1
H2152	14206	92,85	5,04	0,33	0,0	0,0	0,62	1,05	0,0	0,1
H2152	14207	92,04	5,65	0,34	0,0	0,0	0,56	1,36	0,0	0,0
H2173	15419	0,02	87,66	0,0	0,0	11,36	0,0	0,14	0,11	0,0
H2183	14409	0,0	88,75	0,0	0,07	8,62	1,33	0,38	0,87	0,0
H2185	15420	0,24	83,98	0,0	0,0	15,34	0,0	0,16	0,0	0,0
H2205	15280a	93,58	4,1	0,25	0,0	0,0	0,0	1,81	0,0	0,27
H2205	15280b	93,92	3,9	0,25	0,0	0,0	0,0	1,63	0,0	0,3
H2205	15280c	94,45	3,37	0,24	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0	0,25
H2228	15415	91,84	6,68	1,03	0,0	0,0	stopově	0,31	0,14	0,0
H2228	15417	3,63	48,46	0,66	21,32	0,32	24,44	1,11	0,0	0,0
H2230	13594	77,87	20,86	0,35	0,0	0,1	0,95	0,32	0,0	0,0
H2230	13678	92,9	6,25	0,58	0,0	0,0	0,0	stopově	0,14	0,0
H2230	13428	87,7	9,26	0,38	0,0	0,0	0,77	1,67	0,11	0,08
H2230	13429	85,17	11,76	0,44	0,0	0,0	0,87	1,54	0,12	0,09

Tabulka 1.4: Seznam esovitých záušnic a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Pohlaví, věk	Číslo předmětu	Skupina	Rozměry (mm)	Ostatní předměty
				v. x š. oblouku / š. es. klíčky / Ø drátu	
2100	Ž, 20-30	13880a	M2	13,5 x 14 / ? / 2,5	nůž, korálek - skleněný segmentovitý, jantarový dvojkónický, jantarový hranolovitý, 2x záušnice s očkem
		13880b	M1	11,6 x 12,8 / 3 / 2	
		13881	M2	13,3 x 14,6 / 3,1 / 2,7	
2102		13885a	M1	9,7 x 11,5 / 3,3 / 1,7	

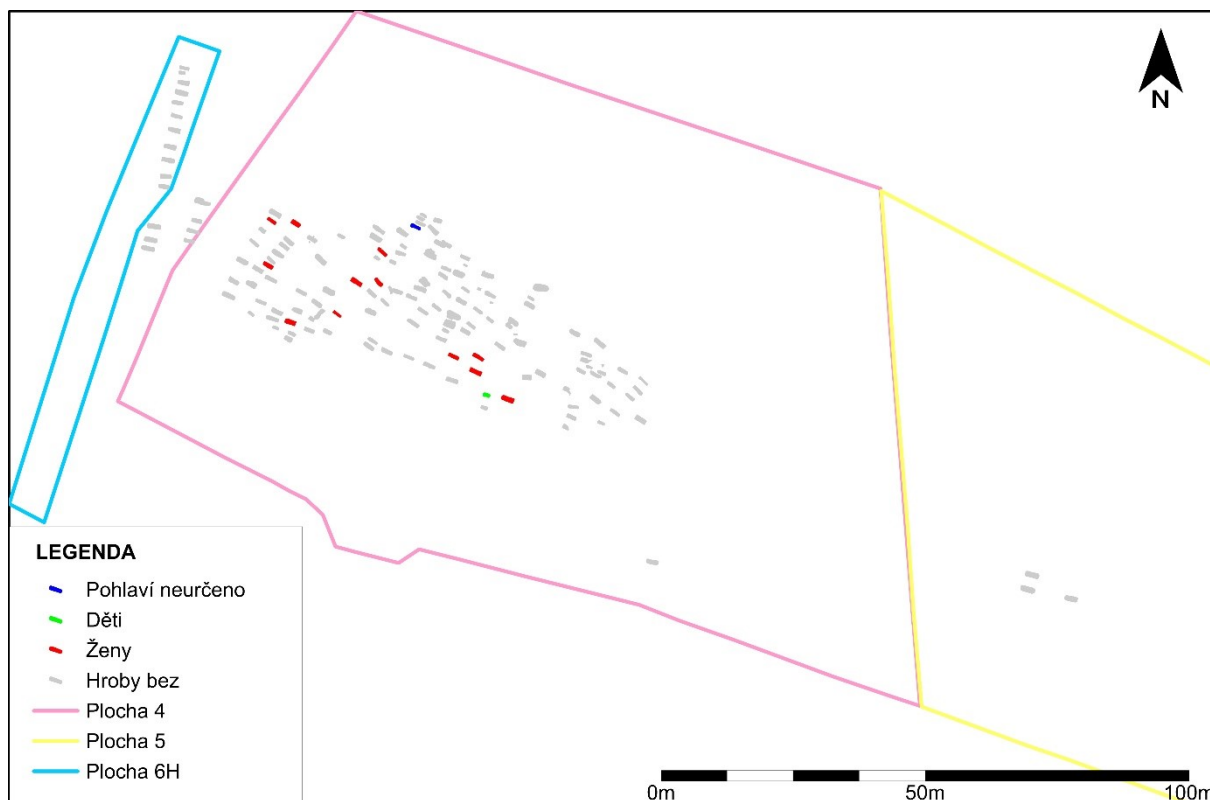
	nedosp., 6-13	13885b	M1	11,5 x 12,2 / 3,6 / 2	
		13886a	M1	9,3 x 11,8 / 3,3 / 1,9	
		13886b	M1	9,4 x 12,3 / 3,2 / 1,9	
		13886c	M1	8,6 x 9,2 / 3 / 1,8	
		14446a	M1	10,7 x 12,9 / 2,8 / 1,7	
		14446b	M1	9,5 x 12,3 / 2,9 / 1,8	
		14446c	M1	10,9 x 11,9 / 3 / 1,8	
2103	Ž, 20-30	15141	M2	11,2 x 14,5 / 4 / 2,9	kaptorga, perla, korálky- 2x chalcedon, fajáns
		15142	M2	12,4 x 14,2 / 4 / 2,9	
		15143	M2	11,5 x 13,7 / 4,1 / 2,9	
		15144	M2	12,4 x 14,2 / 3,5 / 2,9	
		15145	M2	11,4 x 13,9 / 4,2 / 2,9	
2124	Ž, 20-30	14672	M1	? x ? / ? / 0,7	hrnec
2151	Ž, 40-50	15428	M1	9,8 x 12,8 / 3,2 / 1	korálek - 2x skleněný rourkovitý, 6x jantarový soudkovitý, skleněný kroužkovitý, jantarový dvojkónický
2152	Ž, 30-40	14211	M2	11,2 x 12,1 / 3,9 / 2,3	korálek - jantarový kulovitý, skleněný plochý dvojčípý
		14212	M2	10,3 x 12,3 / 3,7 / 2,3	
		14213	M2	10 x 12,8 / 3,7 / 2,3	
		14214	M2	9,8 x 13,2 / 4,5 / 2,4	
		14205	M2	9,9 x 12,5 / 3,5 / 2,1	
		14206	M2	10,8 x 13,3 / 3,6 / 2,3	
		14207	M2	11,5 x 13 / 4 / 2,4	
2173	Ž, 30-40	15419	M1	12,2? x 13,9 / ? / 1,9	lahev
		15147	M2	11,9 x 14,4 / 2,7 / 2,1	
2183	Ž, 30-40	14258a	M2	10,6 x 15,3 / 3,6 / 2,1	hrnec
		14258b	M2	11,7 x 13,9 / 3,7 / 2,4	
		14409a	M1	12,2 x 14,5 / 4,2 / 2	
		14409b	M2	9,9 x 13,8 / ? / 2,2	
2185	Ž, 60+	15420	M1	? x ? / ? / 1,3	záušnice s očkem
2205	Ž, 20-30	15279	M2	11,9 x 14,4 / 4,9 / 2,3	hrnec, ŠI, nůž, prsten
		15280a	M2	12,4 x 14,3 / 4,4 / 2,5	
		15280b	M2	12 x 13,8 / 4,5 / 2,5	
		15280c	M2	10,4 x 14,2 / 4,5 / 2,5	
		15422a	M2	11,9 x 13,7 / 4,6 / 2,3	
		15422b	M2	11,8 x 13,4 / 4,2 / 2,3	
2226	Ž, 60+	15490	M2	12,2 x 12,2 / 3,3 / 2,2	
2228	Ž, 20-30	15415	M2/S	13,9 x 16,1 / 4,9 / 4,6	
		15417	M1	12,1? x 11,8 / ? / 1,9	
2230	Ž, 21-24	13428	M2	12,6 x 13,1 / 4,3 / 2,9	
		13429	M2	11,3 x 13,2 / 4,5 / 2,7	
		13594	M2	12,2 x 14,6 / 4,2 / 2,7	

		13678	M2	11,9 x 12,6 / 3,5 / 2,9	
2274	Ž, 40-50	13426	M1	10,4 x 11,9 / 3,6 / 2	
		13427	M2	9,5 x 13,7 / 3,8 / 2,6	

Z celkem 13 hrobů bylo identifikováno 6 hrobových celků (H2102, H2185, H2226, H2228, H2230, H2274) bez jakékoliv další hrobové výbavy. Je zřejmé, že v horizontu s esovitými záušnicemi četnost a variabilita hrobové výbavy postupně vyznívá. Ve čtyřech hrobech (H2124, H2173, H2183, H2205) byla nalezena keramická nádoba a pouze v jednom případě ji doprovázely další předměty (H2205), a to štípaná industrie, nůž a prsten. Je zde zastoupena i kombinace s perlou a kaptorgou z hrobu H2103. Kombinace záušnic a polodrahokamů jsou známy i z hrobů v Klecanech a na Pražském hradě. V Hostivici se to týká čtyř hrobů (H2100, H2103, H2151, H2152), s výjimkou hrobu H2103, který obsahuje kombinaci se skleněnými a jedním fájánsovým korálkem. Na pohřebišti v Hostivici se nesetkáváme s kombinací s náušnicemi velkomoravského stylu, což může zapříčiňovat chronologický důvod (Tomková a kol. 2020, 191). Naopak zde byla zachycena kombinace se záušnicí s očkem v hrobě H2100 a H2185, jako v několika případech na pohřebišti v Lumbeho zahradě (Krumphanzlová a kol. 2013). Zajímavá je kombinace s prstenem z hrobu H2205 ve srovnání s poněkud bohatší variantou hrobu 310-57/59 v Lahovicích (Krumphanzlová a kol. 2013, 146–147, tab. 86).

Z digitalizovaného plánu vyplývá, že distribuce esovitých záušnic neproniká do nejzápadnější a nejvýchodnější části pohřebiště (obr. 11).

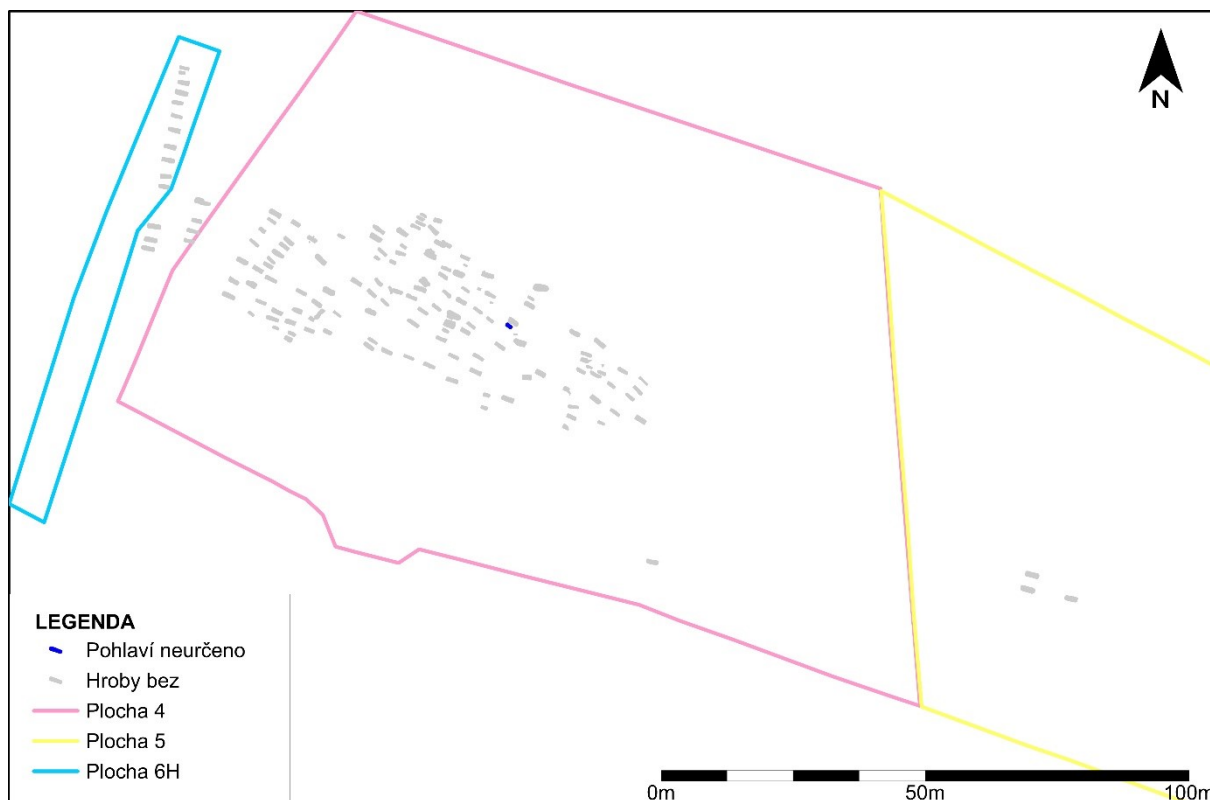

Obr. 11: Distribuce esovitých záušnic na pohřebišti v Hostivici.

8.1.3 Meandrovité náušnice

Meandrovité náušnice (blíže *Hrubý 1955, 225; Sláma 1957, Šolle 1959, 433–434; Dostál 1966, Krumphanzlová 1974, 43; Szöke 1992, 849*) jsou tvořeny kruhovým nebo oválným drátěným obloukem. Jeden z konců náušnice je roztepán a zkroucen do několika smyček vytvářející meandr.

Na hostivickém pohřebišti byl zachycen tento typ náušnice pouze v jednom fragmentárním kuse v hrobě H2093 (14666) v centrální části pohřebiště (obr. 12). Bronzová náušnice ležící u hlavy bez bližší lokalizace, patřila nebožtíkovi, jehož pozůstatky nebyly zachyceny, ale dle terénního pozorování a rozměrů hrobové jámy náležela hrobová jáma nedospělému jedinci bez určení pohlaví. Jedná se o náušnici z hladkého drátu s vícenásobní smyčkou, patrně tři a půl násobnou. Meandr je z obou stran ulomen. Náušnici doprovází i další šperky či zlomky, v podobě torza drátku (14667), který dle materiálu pravděpodobně souvisí s torzem meandrovité náušnice a torza stříbrné hrozníčkovité náušnice typu B1.1 s oboustranným hrozníčkem a jednoduchou granulací (15070, tab. 1.5).

Obr. 12: Nález meandrovité náušnice na pohřebišti v Hostivici.

Počátky tohoto typu náušnice shledáváme v Podunají od 8. století, odkud se šířil do sousedních území. Na Moravě tento šperk přežívá do pokročilého 9. století (*Hrubý 1955, 225*) a na Slovensku, na lokalitě Čakajovce, známe doklad nálezů z rámcově poslední třetiny 9. století (*Hanuliak – Rejholcová 1999, 55*). V Čechách se s nimi nejčastěji setkáváme v celcích z 9. století vynívající v první čtvrtině 10. století (*Profantová a kol. 2015, 90*).

Tabulka 1.5: Meandrovitá náušnice a ostatní hrobová výbava.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Ostatní výbava
H2093	14666	hrnec, hrozn. náuš., 2x nůž, zl. drátka

8.1.4 Hrozníčkovité náušnice

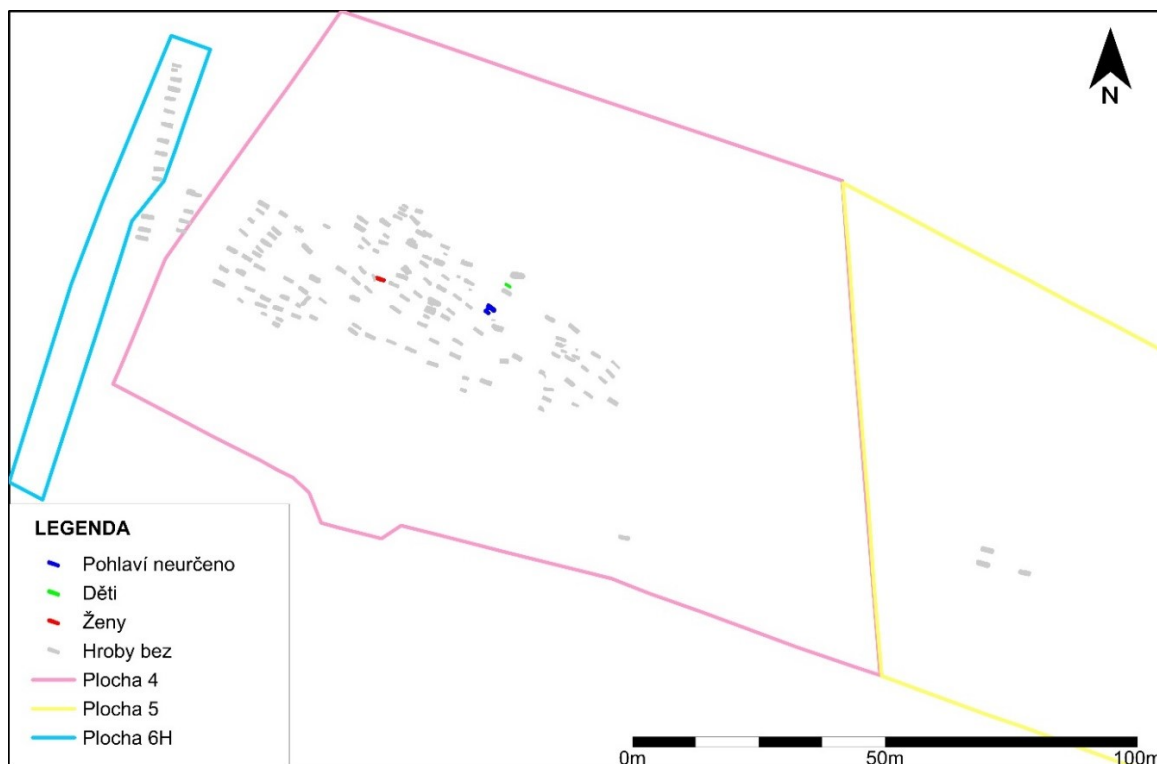
Hrozníčkovité náušnice jsou sestaveny z několika konstrukčních prvků, a to z oblouku, manžety a hrozníčku. Hrozníček může být napojen na jednoduchý či věnečkem zrn zdobený oblouk přímo nebo spojkou. Hrozníček je buď jednostranný, napojen zezdola nebo ze shora, eventuálně oboustranný. Obvykle je hrozníček zdoben několikanásobným věnečkem granulovaných zrn.

V rámci pohřebiště v Hostivici byly objeveny čtyři kusy a zlomky hrozníčkovitých náušnic ve čtyřech hrobech (H2092, H2093, H2137, H2325) v přibližně centrální části pohřebního areálu (obr. 13). Pouze v hrobě H2137 (žena, 40-50 let, matusus I) byl nalezen pár náušnic, dle informací z terénní dokumentace, bez bližší lokalizace. Je dochován jen v několika zlomcích a jednalo se o stříbrné hrozníčkovité bodlinaté náušnice s oboustranným hrozníčkem. V terminologii „bodlinatých“ náušnic panuje neshoda, proto se přikláním k jednoslovnému názvu. Granulace neboli zrna, jsou umístěna na „podložkách“, které vytváří dojem bodlinek. Kromě hrozníčků jsou vyzdobeny bodlinkami spodní oblouky náušnic. Náušnice mají manžety s granulami, jejichž stopy jsou i na vzorku 15071a. Náušnice doprovází také tři korálky. Jantarový hranolovitý a skleněný segmentovaný byly nalezeny u levého ramena a třetí, skleněný prstencovitý korálek je uveden bez lokalizace. V hrobě H2092 byla nalezena náušnice s jednostranně zachovaným hrozníčkem a pětizrnným věnečkem v manžetě na jednoduchém oblouku bez výzdoby. Analogii můžeme nalézt v Lumbeho zahradě na Pražském hradě v hrobu 116A (Frolík – Smetánka 2014, 190, obr. 1). V již zmíněném hrobu H2093 byla nalezena stříbrná hrozníčkovitá náušnice s oboustranným hrozníčkem a jednoduchým obloukem s jednou zachovanou manžetou se zrnky (15070). Bohatě vybavený hrob nedospělého jedince H2325 obsahoval neúplnou, patrně jednu hrozníčkovitou náušnici. Celkový přehled ostatní hrobové výbavy hrobů s nálezem hrozníčkovité náušnice v tabulce 1.6.

Pár hrozníčkovitých bodlinatých náušnic byl spolu se záušnicí s očkem vložen i do hrobu ženy v interiéru kostela Panny Marie na Pražském hradě, který je spojován s manželkou knížete Spytihněva (†915) (Borkovský 1953; Frolík 2015, 143–150). Další nález je z blíže nespecifikované situace, nejspíš z hrobu areálu hradiště Levého Hradce (Tomková a kol. 2012, obr. 179).

Tabulka 1.6: Seznam hrozníčkovitých náušnic a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Pohlaví, věk	Číslo předmětu	Ostatní výbava
H2092	dosp.	15057a	2x zl. náušnice, nůž ?
H2093	nedosp.	15070	hrnec, meandrovitá náušnice, 2x nůž, zl. drátku
H2137	Ž, 40–50	15071a	korálek - jantarový hranolovitý, 2x skleněný segmentový a prstencovitý
		15071b	
H2325	nedosp.	15159	nůž, zl. záušnice, 40x skleněné korálky
		15424c	

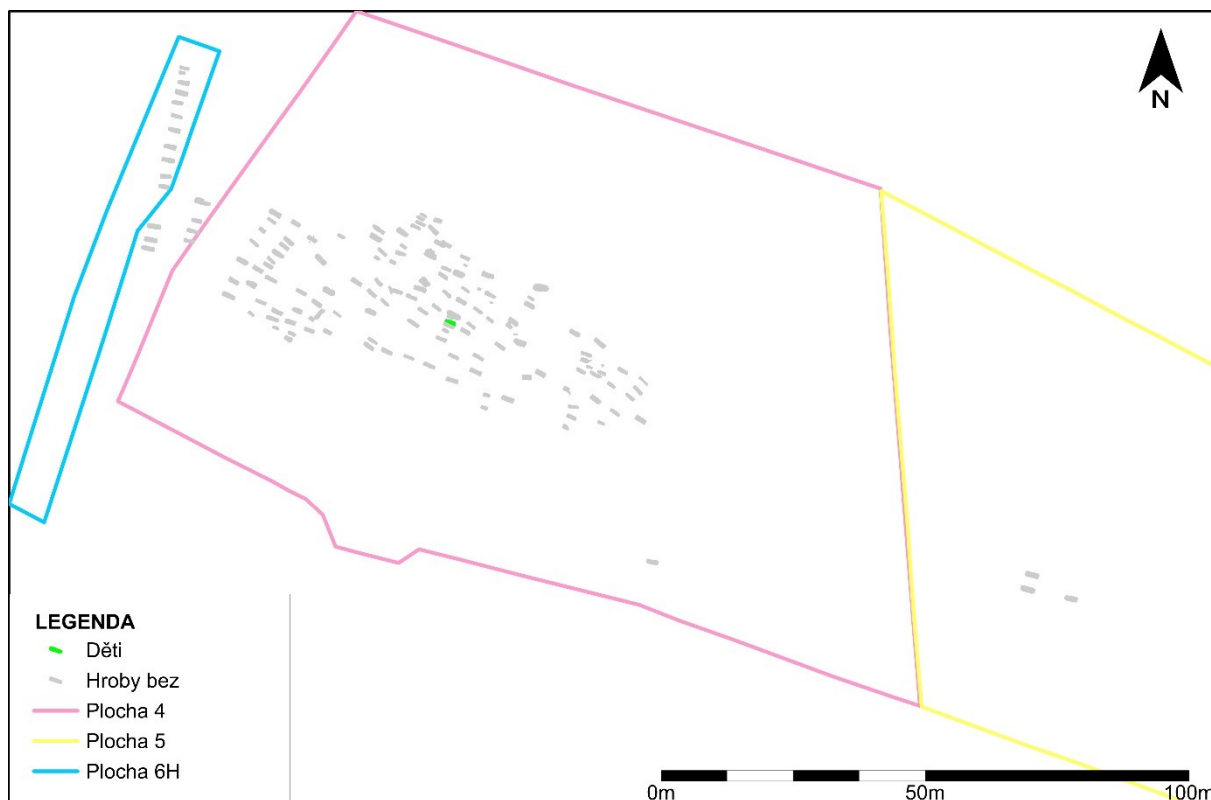

Obr. 13: Distribuce hrozníčkovitých náušnic na pohřebišti v Hostivici.

8.1.5 Košíčkovité náušnice

Košíčkovité náušnice tvoří oblouk s navlečenými nebo k němu připevněnými košíčky zdobený filigránem případně granulací. Jsou známy náušnice se třemi a více košíčky. V českém a moravském prostředí jsou košíčky vyráběny se samostatnými košíčky, nebo z polokoulí s brýlovitými dílky (*Polanský – Tomková 2006, 114–115*). Technologické potřeby pro výrobu splňoval pouze stříbrný drát (*Tomková a kol. 2020, 208*). Ozdoby tohoto typu jsou velice křehké, proto jich v nálezových situacích objevujeme mnohdy deformované.

Na hostivické nekropoli se našly pouze dva kusy z jediného hrobu H2194 v centrální části pohřebiště (obr. 14) patřícímu nedospělému jedinci (infans III) ve věku kolem 13 let (*Kubálek 2013, 80*). Náušnice byly objeveny v páru na pravé a levé straně lebky, spolu s párem bubínkovitých náušnic. Kromě ozdob bylo objeveno v hrobové jámě také vědro (tab. 1.7). Náušnice byly zachovány téměř v úplnosti. Obě košíčkovité náušnice vykazují stejný technologický postup výroby. Exempláře jsou navlečeny na středový oblouk a v prostoru za košíčkem z obou stran ukončeny manžetami. U jedné z nich (14764a) se dochovalo očko na oblouku za košíčkem. Na druhém exempláři (14763a) je již oblouk za manžetou ulomen. Košíčky jsou tvořeny brýlovitými dílky se zrnky, neboli granulami, na podložkách.

Obr. 14: Distribuce košíčkových náušnic na pohřebišti v Hostivici.

Analogie košíčkovité náušnice (pozn. také bubínkovité náušnice) shledáváme především v hrobě mladé dívky H2 na vinořském hradišti (*Klápště a kol. 2024, obr. 3, 329*). Dále také na pohřebišti Žalov – cihelna v hrobě ŽAC-18/1912 (*Tomková a kol. 2020, 209, obr. 121:2,3*) a doklady hovoří i o obdobném nálezů košíčkovitých náušnic z depotu v Čistěvsi, který se liší pouze v chybějícím očku na středovém drátu (*Polanský – Tomková 2006, obr: 9:C1 až C4*).

Pár košíčkovitých (a pár bubínkovitých) náušnic se našel v hrobě dítěte, v centrální části hlavního pohřebního areálu, který narušuje hrob dospělého jedince H2346. Podle terénní dokumentace nejspíše nejde o narušení v pravém slova smyslu, pravděpodobnější je snad záměrný kontakt obou pohřbů a lze tedy předpokládat příbuzenský vztah obou pohřbených.

Tabulka 1.7: Seznam košíčkovitých náušnic a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Pohlaví, věk	Číslo předmětu	Ostatní výbava
H2194	?, 6-13	14764a	vědro, 2x bubínkovitá náušnice, zl. drátku
		14763a	

8.1.6 Bubínkovité náušnice

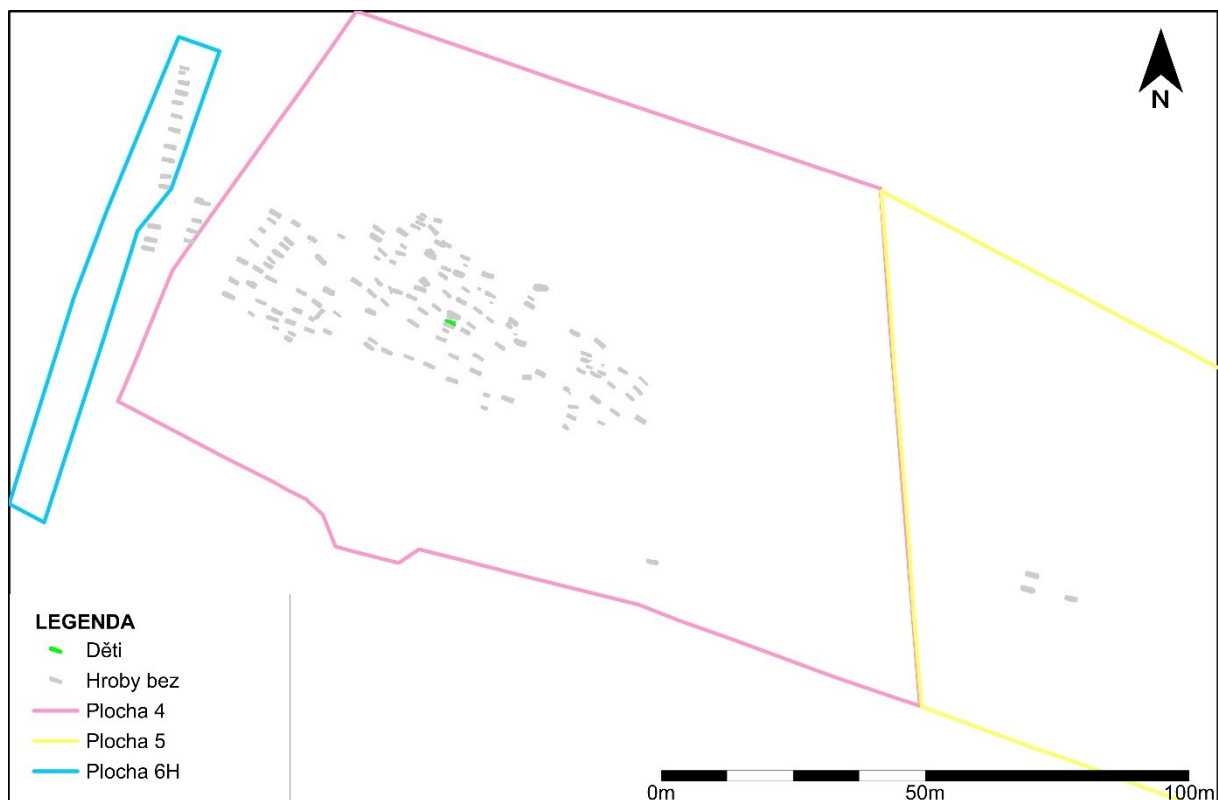
Bubínkové náušnice tvoří středový drát nesoucí ozdobné bubínky a počet bubínku se liší. Na pohřebišti v Hostivici se zachoval přinejmenším jeden exemplář.

Bubínkové náušnice z Hostivice byly nalezeny v hrobě H2194 v centrální části pohřebiště (obr. 16). Jde o hrob nedospělého jedince (infans III) ve věku kolem 13 let. Jedna náušnice (14763b), s obloukem a fragmenty třech bubínků, byla nalezena na levé straně u lebky. Další zlomek dvou bubínků (14764b) byl nalezen na pravé straně u lebky. V hrobě byl objeven ještě jeden fragment, na levé straně u lebky, snad část středového oblouku náušnice (14763c) (tab. 1.8). Situace tohoto pohřbu je nepřehledná v důsledku vložení dalšího jedince H2346 k hrobu H2194 (obr. 15).

Obr. 15: Nálezová situace hrobů: H2194 a H2346. Foto O. Tomek.

Bubínky z nejvíce zachované náušnice (14763b) jsou navlečeny na středový oblouk. Jsou tvořeny samostatnými bubínky a nesou na sobě výzdobu granulace. Na povrchu tří bubínků probíhá pás granulek ve dvou řadách a na jednom z bubínků je patrný granulovaný trojúhelníček. Bubínky na exemplářích jsou od sebe odděleny granulací a jejich velikost se pohybuje kolem 0,5 mm. Metoda XRFA zjistila, že obě náušnice jsou vyrobeny ze slitiny Ag-Cu, přičemž stříbro tvoří přes 90%.

Obr. 16: Distribuce bubínkovitých náušnic na pohřebišti v Hostivici.

Analogická bubínkovitá náušnice pochází pohřbu mladé dívky H2 na vinořském hradišti (*Klápště a kol. 2024, obr. 3, 329*). Z Pražského hradu je známo hned několik nálezů z pohřebiště „Jízdárna“, kde se v hrobě 16 (39/73) našlo hned 13 zlatých náušnic se třemi bubínky s animální a granulovanou výzdobou (*Smetánka 1994, 164–165, obr. 4–5*). Dále v hrobě 73/73 ve stříbrném provedení s pětinasobným bubínkem s půlkruhovým terčíkem nad nimi (*Smetánka – Hrdlička – Blajerová 1974, 392, obr. 6*) a v hrobě 53 (47/73) bylo nalezeno osm náušnic s granulací (*Smetánka – Hrdlička – Blajerová 1973, 391–392, tab. II:1*). Z Pražského hradu – Lumbeho zahrady známe jednu bubínkovitou náušnici z ženského hrobu H82, detailně analyzovanou v práci J. Frolíka (*Frolík 2014, 203–206*). Další nález jsou uvedeny v práci N. Profantové, která sumarizuje nálezy bubínkových náušnic z Klecan a dalších lokalit z českého a moravského prostředí (*Profantová a kol. 2015, 86–88*).

Tabulka 1.8: Seznam bubínkovitých náušnic a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Pohlaví, věk	Číslo předmětu	Ostatní výbava
H2194	?, 6-13	14764b	vědro, 2x košíčkovitá náušnice, zl. drátku
		14763b	

8.2 Korálky

S touto formou šperku se setkáváme již od pravěku. Slouží nejen k poznání tendencí dobových módních trendů, ale přináší informace o využitých technologiích a provázanosti středověkých komunit v rámci regionálních a nadregionálních kontaktů. Na raně středověkých pohřebištích se řadí korálky mezi velmi oblíbenou pohřební výbavu. Na pohřebišti v Hostivici se našlo celkem 84 kusů korálků v 13 hrobech (H2053, H2057, H2058, H2100, H2103, H2113, H2121, H2137, H2151, H2152, H2158, H2325, H2349).

Z pohledu materiálového využití se nejvíce prosadily skleněné korálky nalezené v 11 hrobech (H2053, H2057, H2058, H2100, H2113, H2121, H2137, H2151, H2152, H2158, H2325) v počtu 62 kusů (tab. 1.9). Podstatně menší zastoupení představuje 17 kusů jantarových korálků zachycených v 8 hrobech (H2053, H2058, H2100, H2151, H2152, H2158, H2349) (tab. 1.10). Z polodrahokamů je zastoupen pouze karneol ve dvou exemplářích z hrobu H2103 (tab. 1.11). Ve stejném hrobě se našel i fajánsový korálek (tab. 1.12). Ze souboru pochází jeden korálek z hrobu H2158 určen jako kostěný, je silně deformován (tab. 1.12). Chemická analýza nebyla ještě provedena, proto tato informace zůstává zatím spekulací.

Z hlediska barevného spektra je celý soubor orientován spíše do modré barvy. V jantarových korálcích dominují kromě červenohnědé barvy i korálky bezbarvé nebo čiré, obalené zlatou eventuálně stříbrnou fólií a zelené korálky.

Na základě polohy korálků v hrobě lze do omezené míry dedukovat jejich funkci. Primárně šlo spíše o funkci ozdobnou, ale nelze vyloučit ani společenskou nebo náboženskou. Abychom mohly rekonstruovat polohu korálků v hrobové jámě, musí se tato informace promítnout do terénní dokumentace. Pokud máme to štěstí a v průběhu výzkumu je poloha korálků zaznamenána, potýkáme se s dalšími problémy jako jsou postdepoziční procesy, bioturbace, tlení lidského těla či superpozicí pohřbů. To vše může zapříčinit změnu původní polohy hrobové výbavy a zkomplikovat interpretaci nálezové situace.

Nejčastěji se setkáváme s pozicí korálků v okolí lebky či krku nebo horní části hrudníku či ramen (obr. 17 a 18). Lze se domnívat, že tato poloha korálků indikuje nejspíš strukturu náhrdelníku, ale může jít i o jakési nášivky na organickém materiálu (*srov. Tomková 2012, 213, obr. 141*). Z interpretačního hlediska tedy můžeme uvažovat o jiné ozdobné funkci korálků. Do úvahy připadá i našívání korálků na oděv v prostoru hrudníku, kde se korálky nalézají často. Z pohřebiště v Hostivici je známa koncentrace korálků na levém rameni, která spíš indikuje funkci nášivky nežli náhrdelníku.

Obr. 17: Poloha korálek na hrudníku v hrobě H2058 a H2151. Foto O. Tomek.

Obr. 18: Poloha korálek v hrobě H2053. Foto O. Tomek.

Další zkreslující informací je novodobá rekonstrukce uspořádání korálek, která často nepracuje s původním uložením v rámci hrobové jámy. V obrazových přílohách jsou leckdy korálky seřazeny tak, aby vyhovovaly vkusu a subjektivním představám autora. Seřazujeme-li

korálky do formace náhrdelníku, setkáváme se s tendencí, uložit do centrálního postavení největších nebo rozdílných korálků či perel. Také pracujeme s určitým pořádkem ve variaci barev (Tomková a kol. 2020, 233).

8.2.1 Skleněné korálky

Skleněné korálky lze roztrdit do kategorií dle barvy, velikosti, tvaru, technologie a typu skla. Z hlediska barvy nepatří soubor z Hostivice k velmi variabilním. Mezi skleněnými korálky primárně převládá modrá barva ve 20 exemplářích různých typů. Je zde zastoupen jeden hnědý soudkovitý korálek, jeden žlutý segmentovaný, jeden čirý kulovitý, jeden hnědočerný prstencovitý a dva zelené prstencovité korálky. V dětském hrobě H2325 bylo nalezeno 33 čirých segmentovaných korálků potažených fólií, a to stříbrnou (20 kusů) a zlatou (13 kusů). Jeden čirý segmentovaný korálek se stříbrnou fólií byl nalezen v hrobě ženy ve věku 40–50 let spolu se dvěma hrozníčkovitými náušnicemi. Nejsou zde zastoupeny skleněné korálky červených odstínů nebo vícebarevné. Průměr korálků se pohybuje statisticky kolem 6,4 mm, ale jsou zde zastoupeny i větší korálky.

V rámci typologie byly v Hostivici nejpočetněji zastoupeny segmentované korálky ve 40 kusech, kulovité v sedmi exemplářích, prstencovité a soudkovité ve třech kusech, dále kotoučovitě, kroužkovité a rourkovité pouze ve dvou kusech od každého typu. V jediném exempláři byl na pohřebišti zachycen korálek olivovitý a vývalkovitý. Technologie výroby skleněných korálků se liší. Často se setkáváme s výrobou korálků postupným navíjením na tyčinku či trubičku, tažení skleněné trubičky nebo sekání (Tomková a kol. 2020, 242). Nejpočetnější varianta skleněných segmentovaných korálků byla vyráběna tažením do požadovaného tvaru a následným sekáním. Dále je zde zastoupena i technika vrstvení skla, prakticky použitím barevné fólie. Barevný účinek je v tomto případě získán překrytím bezbarvého skla stříbrnou nebo zlatou fólií (Tomková a kol. 2020, 242). Na pohřebišti v Hostivici nalezneme i vývalkovitý korálek zhotovený natáčením skelného vlákna na trubičku. V tomto případě byl patrně využit i specifický nástroj. Někdy se tento typ korálku zhotovuje ve formě nebo lepením jednotlivých segmentů (Staššíková-Štukovská – Ungerman 2009, 142, obr. 3).

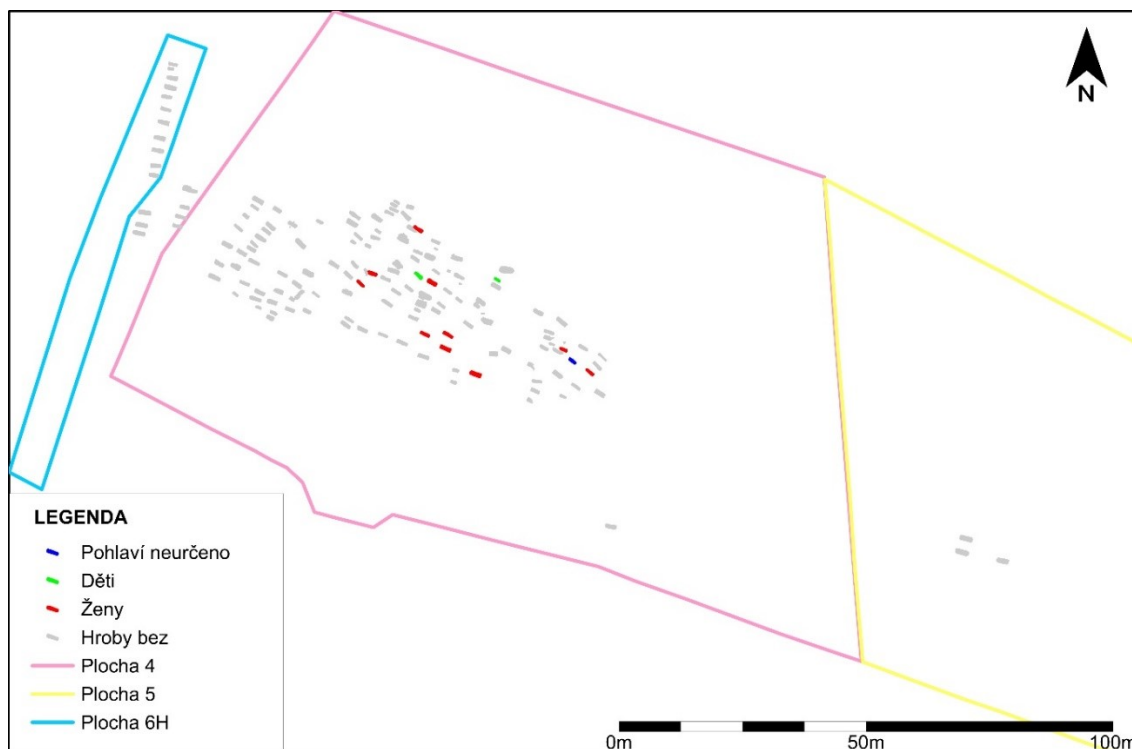
Obliba skleněných perel se rozšířila ve druhé polovině 9. století (Krumhanzlová 1974, 63). Do staršího horizontu nekropole v Hostivici patří korálky soudkovité a olivovitý korálek. Další tvary korálku se rozšiřují v 10. a 11. století, ve 12. století však obliba korálků klesá (Krumhanzlová 1974, 65).

Skleněné korálky se koncentrují v hrobech žen a dětí (pozn. část jedinců bez určení pohlaví) ve východní a centrální části pohřebiště (obr. 19).

Tabulka 1.9: Seznam skleněných korálků.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Tvar	Barva	Průměr (mm)	Délka (mm)	Průměr otvoru (mm)
H2053	15429a	segmentovaný	modrá	8,2	6,2	1,6
	15429b	segmentovaný	modrá	5,8	6,4	1,6
	15429c	soudkovitý	modrá	9,2	6,4	3,3
	15429d	soudkovitý	modrá	10,3	6,4	2,6
	15429e	soudkovitý	hnědá	11,8	14,2	5,9
H2057	15056	kulovitý	čirá	9,7	7,2	1,8
H2058	14575a	kotoučovitý	modrá	11,1	5,4	6,7
	14575b	kotoučovitý	modrá	9	2,5	5,1
	14575c	segmentovaný	čirá (fólie)	6,3	11,1	1,3-1,7
	14575d	segmentovaný	modrošedá	8,2	6,7	1,1
	14870a	kulovitý	modrá	5,2	5,3	1,5
	16964	kroužkovitý	modrá	5,7	2,7	3
H2100	13878a	segmentovaný	žlutá	7,5	5,1	1,4
H2113	14749	olivovitý	modrá	10,5	23,2?	2,3-3,9
H2121	14334	segmentovaný	čirá (fólie?)	5,5	1,4	1,3
H2137	15167	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	7,8	7,8	1,6
	15426	prstencovitý	modrá	6,9	4,1	3
H2151	14444a	rourkovitý	modrá	5,5	15?	2,3
	14668a	kroužkovitý	modrá	10	3,5	5,6
	14668b	rourkovitý	modrá	6,5	13,9	2,8
H2152	14210	plochý dvojcípý	modrá	5,3-11,9	7,2	4
H2158	14264	kulovitý	modrá	8,8	6	2,2
	14266	prstencovitý	hnědočerná	8,2	12,7	5,9
H2325	15161a	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	7,1	5,9	1,6
	15161b	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	5,7	5,1	1,6
	15161c	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	5,2	5,9	1,1
	15161d	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	6,7	4,5	1,8
	15161e	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	6,4	5,4	1,3
	15161f	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	5,8	5,8	1,1
	15161g	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	6,6	7	2
	15161h	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	6,1	5,6	1,8
	15161i	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	6,1	5	1,8
	15161j	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	5,7	4,6	1
	15161k	prstencovitý	zelená	4,9	3,2	2,1

15161l	prstencovitý	zelená	4,9-5,9	3,2	2,1
15161m	vývalkovitý	čirá/zelená	6,1-7,9	15	2-2,3
15425a	kulovitý	modrá	7,6	7	1,7
15425b	kulovitý	modrá	6,6	7,7	1,1
15425c	kulovitý	modrá	6,7	6,9	2,3
15425d	kulovitý	modrá	7,6	6,1	1,4?
15425e	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	7,3	11,2	1,5
15425f	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	6,1	11,4	1,1
15425g	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	6,5	5,2	1,9
15425h	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	8,2	7,7	2,2
15425ch	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	7,3	5,6	1,6
15425i	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	6,9	6,7	1,9
15425j	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	5,9	5,7	1,4
15425k	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	6,6	4,8	1,5
15425l	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	5,8	6,2	0,8
15425m	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	6,1	4,8	2,2
15425n	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	5,9	5,5	1,7
15425o	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	5,9	5,5	1,2
15425p	segmentovaný	čirá, stříbrná fólie	5,5	6,2	1,3
15425q	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	3,7	3,8	0,8
15425r	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	5	5,2	1,3
15425s	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	5,9	5,7	1,6
15425t	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	6	5,1	1,9
15425u	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	5,7	4,6	1,5
15425v	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	5,7	6	1,5
15425w	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	5,7	5,8	1,6
15425x	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	5,7	5,4	1,7
15425y	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	5,3	5,8	1,4
15425z	segmentovaný	čirá, zlatá fólie	5,2	5,8	1,5

Obr. 19: Distribuce skleněných korálků na pohřebišti v Hostivici.

8.2.2 Jantarové a karneolové korálky

Výrobky z jantaru jsou jedním z artefaktů reflektujících politickou a ekonomickou situaci doby, ve které se šíří do Čech. Desáté století je stoletím proměn na obchodních trasách ve střední Evropě v důsledku rozpadu Velké Moravy a příchodu Maďarů do Karpatské kotliny (Třeštík 2000, 52–54). Právě v tomto století se postupně narůstá zastoupení jantarových korálků, především hraněných tvarů (Tomková 2012, 163). Jejich koncentrace se nepropojuje pouze s centrálními lokalitami, ale vyskytují se i ve venkovském prostředí.

Z pohřebiště v Hostivici pochází 17 kusů jantarových korálků (tab. 1.10) a dva exempláře z karneolu¹ (tab. 1.11). Jantarové korálky se vyskytly v osmi hrobech (H2053, H2058, H2100, H2137, H2151, H2152, H2158, H2349) a bylo zde zachyceno šest dvojkónických korálků, z toho tři fasetované, čtyři hranolovité, z toho tři fasetované a jeden čtyřboký, čtyři soudkovité, jeden kulovitý, jeden kvadratický a jeden prstencovitý.

Jantarové korálky pocházejí z hrobů v centrální a východní části pohřebiště (obr. 20) a dva korálky z karneolu pocházejí z hrobu H2103 v jižní části pohřebiště (obr. 21).

¹ Surovina je určeno pouze na základě vizuálního posouzení.

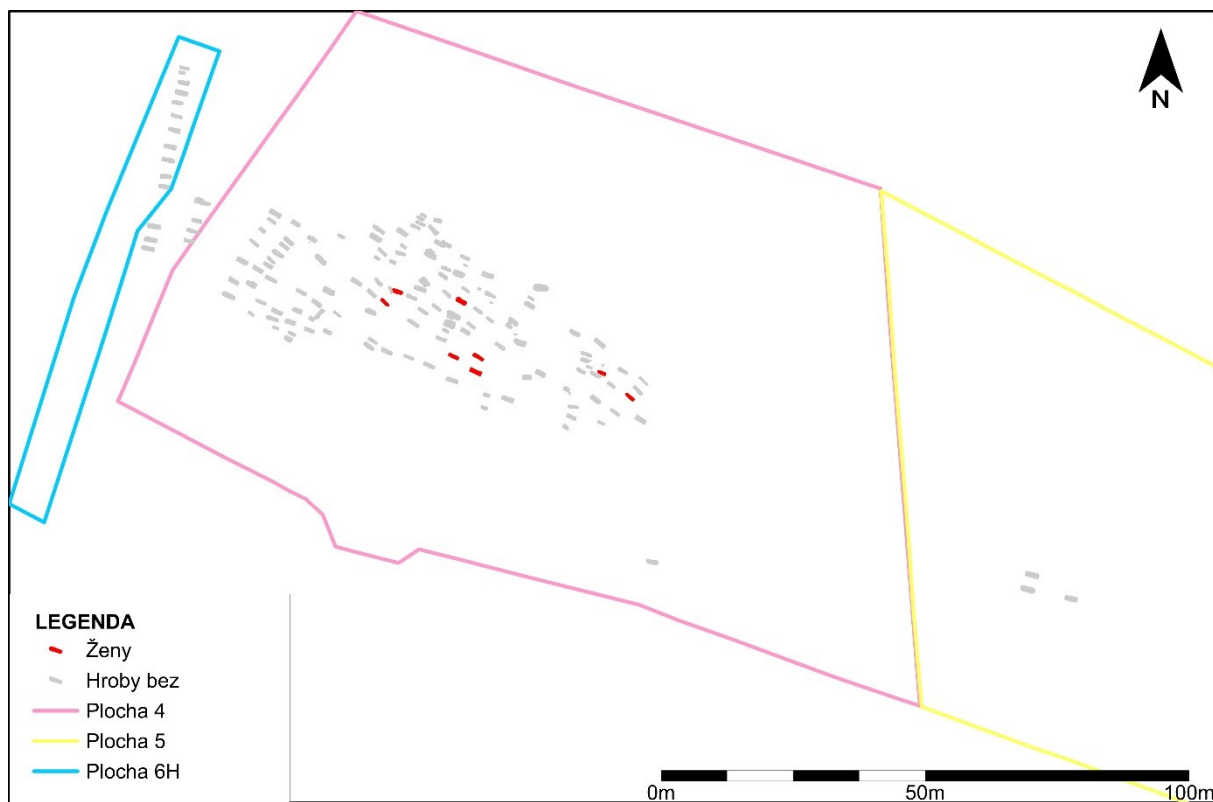
Tabulka 1.10: Seznam jantarových koráleků.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Tvar	Výzdoba	Barva	Průměr (mm)	Délka (mm)	Průměr otvoru (mm)
H2053	15429f	prstencovitý		červenohnědá	7,4	5,1	2,6
	15429g	hranolovitý	fasetovaný	červenohnědá	8,7-11,2	7,7	3,2
H2058	14870b	hranolovitý	čtyřboký	červenohnědá	6,4	5,7?	2
H2100	13878b	dvojkónický	fasetovaný	červenohnědá	10,8	7,3	2,4
	13878c	hranolovitý	fasetovaný	červenohnědá	10,2	7,1	2,3
H2137	15166	hranolovitý	fasetovaný	červenohnědá	10,9	10,1	2,7
H2151	14444b	soudkovitý		červenohnědá	11,9	8,1	2,3
	14668c	soudkovitý		červenohnědá	11	7,2	2,4
	14668d	dvojkónický		červenohnědá	10,7	6,7	2,6
	14668e	soudkovitý		červenohnědá	12,7	7,8	2,6
	14668f	dvojkónický		červenohnědá	10,6	6,8	3,4
	14668g	soudkovitý		červenohnědá	11,7	8,4	2,7
	14668h	dvojkónický		červenohnědá	11,2	5,1	2,4
H2152	14209	kulovitý		červenohnědá	12,8	10,6	3,3
H2158	14263	dvojkónický	fasetovaný	červenohnědá	10,2	5,9	2,8
	14265	dvojkónický	fasetovaný	červenohnědá	13,3	8	2,3
H2349	14569	kvadratický		červenohnědá	12,4	9,7	3

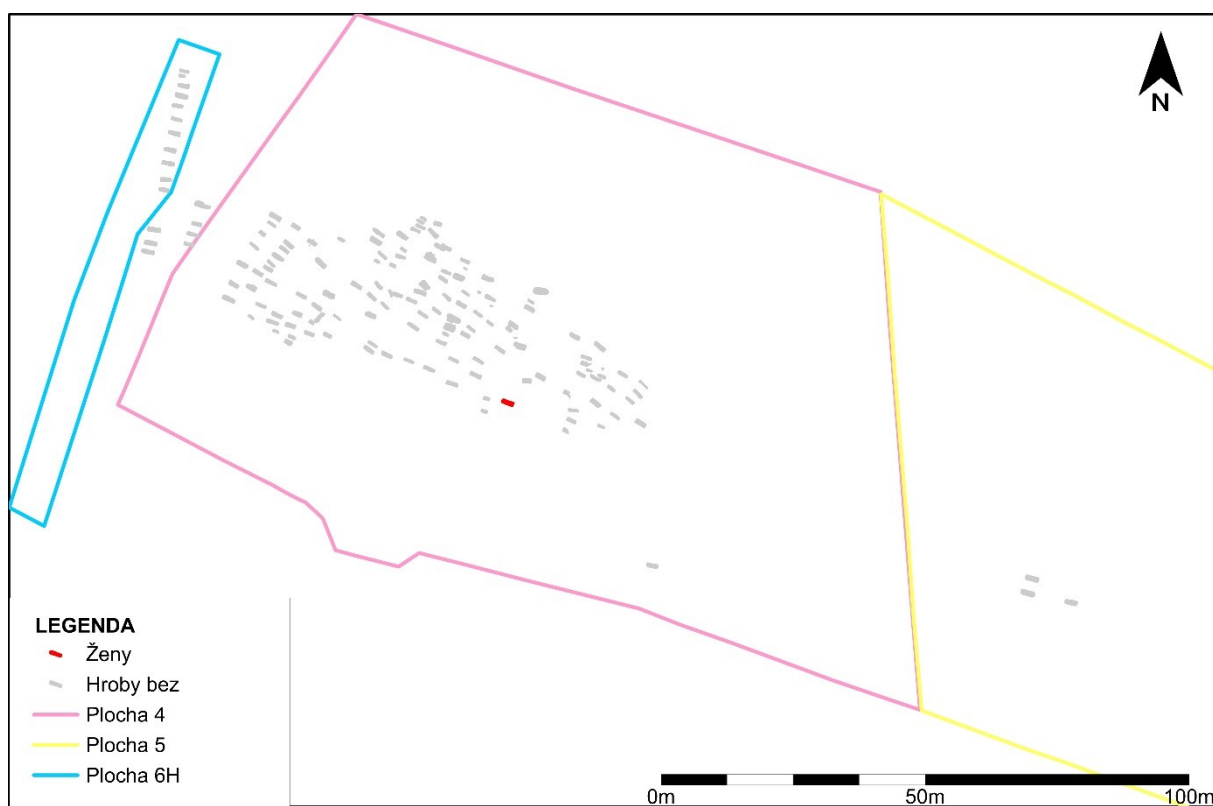
Tabulka 1.11: Přehled karneolových koráleků v rámci hrobových celků.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Tvar	Výzdoba	Barva	Průměr (mm)	Délka (mm)	Průměr otvoru (mm)
H2103	15276	dvojkónický	fasetovaný sedmiboký	červenohnědá	12,3	9	1,9
	15140	hranolovitý	fasetovaný	červenohnědá	7,5	13,7	2,1

Obr. 20: Distribuce jantarových koráleků na pohřebišti v Hostivici.

Obr. 21: Distribuce karneolových koráleků na pohřebišti v Hostivici.

8.2.3 Korálky z jiných materiálů

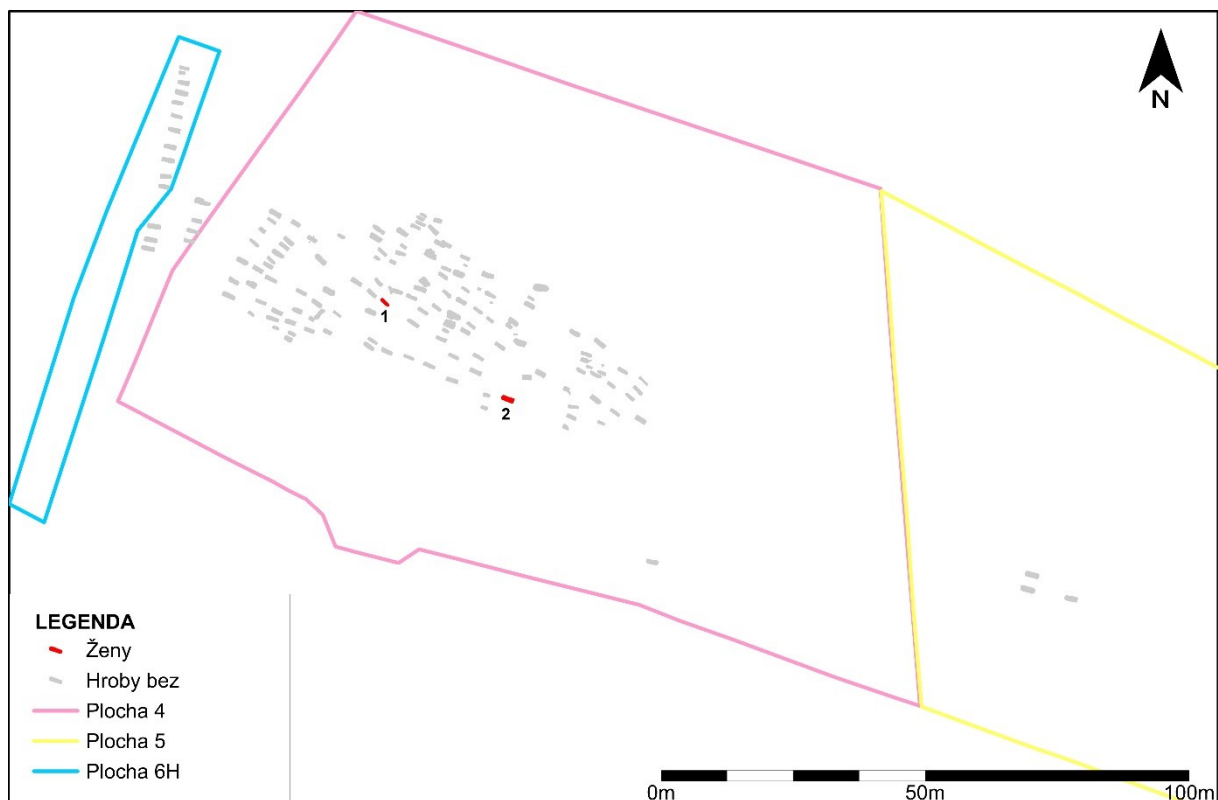
Kromě běžných materiálů jakými je sklo a jantar se na pohřebištích sporadicky vyskytují i korálky z jiných materiálů. V hrobě H2103 v jižní části plochy 4 (žena 20–30 let) byl nalezen fajánsový korálek spolu s kaptorgou, dvěma karneolovými korálky, stříbrnou perlou a pěti stříbrnými esovitými záušnicemi (obr. 22, tab. 1.12). Fajánsový korálek je mírně soudkovitého tvaru a tyrkysové barvy. Díky analýze infračervenou spektroskopií bylo zjištěno zbarvení oxidem mědi (*Profantová – Daněček 2017, 97*).

Dalším exemplářem je do značné míry rozpadlý korálek šedé barvy patrně vyrobený z kosti nalezený v hrobě H2158 v centrální části plochy 4 (žena ve věku kolem 50–60 let, obr. 22). Je možné, že se jedná o korálek pokrytý korozí šedé barvy (*srov. Tomková a kol. 2020, 250*). V hrobě se našly další dva jantarové a dva skleněné korálky, fragmenty záušnice, hrnec, nůž a zlomky železa (tab. 1.12).

Tabulka 1.12: Přehled korálků v rámci hrobových celků.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Materiál	Tvar	Barva	Průměr (mm)	Délka (mm)	Průměr otvoru (mm)
H2158	14260	sklo/kost ?	válcovitý?	šedá	5,3?	5,4?	1,7
H2103	15277	fajáns	mírně soudkovitý	tyrkysová	6,6	7,8	2,5

Obr. 22: Distribuce koráleků: 1- skleněný/kostěný korálek v hrobě H2158, 2 – fajánsový korálek v hrobě H2103.

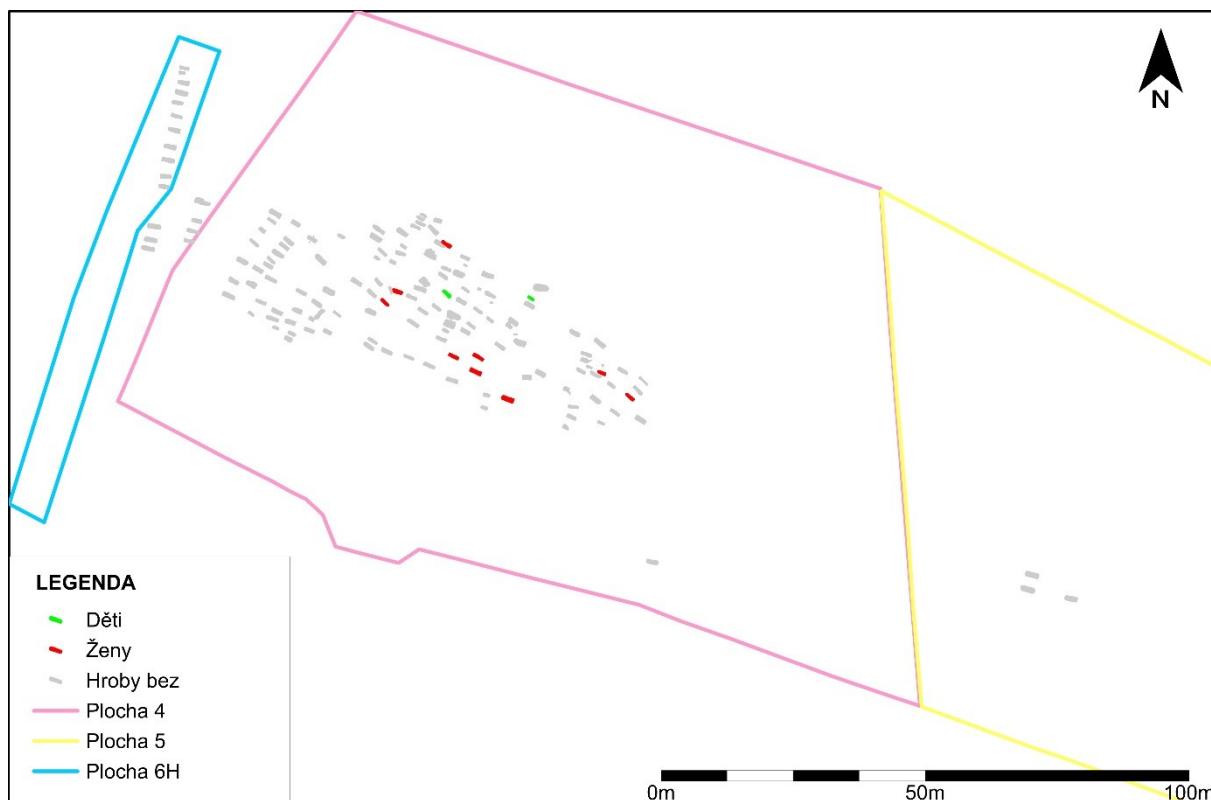
Z přehledové tabulky 1.13. týkající se 13 hrobů vyplývá fakt, že přítomnost koráleků se váže především na hroby žen, kromě dvou dětských hrobů, u kterých je zřídka možné bezprostředně určit příslušnost k pohlaví a jeden hrob H2057, ve kterém se lidské pozůstatky nezachovaly.

Tabulka 1.13: Přehledová tabulka koráleků a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Pohlaví, věk	Korálek			Ostatní výbava
		Skleněný	Jantarový	Jiný	
H2053	Ž, 50-60	2x segmentovaný, 3x soudkovitý	1x prstencovitý, 1x hranolovitý		nůž
H2057	?, 40-50	1x kulovitý			4x záušnice s roztepaným očkem
H2058	Ž, 60+	2x segmentovaný, 1x kotoučovitý, 1x kulovitý, 1x kroužkovitý	1x hranolovitý		zl. ke - intruze
H2100	Ž, 20-30	1x segmentovaný	1x dvojkónický, 1x hranolovitý		nůž, 2x záušnice s očkem, 2x esovitá záušnice

H2103	Ž, 20-30			2x karneol, 1x fajánsový	Ag perla, Ag kaptorga, 5x esovitá záušnice, zl. ke - intruze
H2113	Ž, 50-60	1x olivovitý			hrnec se svisle vytaženým okrajem, náušnice? - fragment
H2121	nedop., 10?	1x segmentovaný			vědro, nůž, kovový předmět
H2137	Ž, 40-50	1x segmentovaný, 1x prstencovitý	1x hranolovitý		2x náušnice hrozníčkovitá
H2151	Ž, 40-50	2x rourkovitý, 1x kroužkovitý	6x soudkovitý, 1x dvojkónický		esovitá záušnice
H2152	Ž, 30-40	1x plochý dvojcípý	1x kulovitý		7x esovitá záušnice, zl. kov. předmět
H2158	Ž, 50-60	1x dvojkónický, 1x kulovitý	2x dvojkónický	1x kostěný?(skleněný s korozí?)	hrnec s variantou kalichovitého okraje, nůž, zl. kov. předmětu, záušnice? - fragment
H2325	nedosp.?	20x segmentovaný- stříbrná fólie, 13x segmentovaný- zlatá fólie, 4x kulovitý, 2x prstencovitý, 1x vývalkovitý			hrozníčkovitá náušnice - fragmenty, záušnice s očkem, nůž,
H2349	Ž, 30-40		1x kvadratický		záušnice s očkem, vědro - obruč

V souboru převažují skleněné korálky nad ostatními. Do jisté míry je tento nepoměr „zapříčiněn“ pouze jedním hrobem H2325, který obsahoval až 40 kusů různých skleněných korálků. Nápadně nejoblíbenějším typem v hostivickém souboru je segmentovaný korálek, který vytváří nejčastěji kombinaci se železným nožem, hrozníčkovitou náušnicí, tedy šperkem řazeným k velkomoravskému stylu, a záušnicí s očkem. Tyto hrobové celky lze datovat do sklonku 9. století a první poloviny 10. století. Často se korálky v hrobě vyskytují s esovitými záušnicemi do max. průměru 18 mm, tedy malých průměrů. Ty lze datovat do druhé poloviny 10. až počátku 11. století. V souboru jsou obsaženy i hroby, které vytvářejí kombinaci s nádobou. Celkové dataci korálků, a tím i hrobovému celku, napomáhá studie K. Tomkové a kol. (2023, *tabulka 1,8–9*), který se mimo jiné věnuje i chemické analýze 28 kusů raně středověkých korálků datovaných do 10. století (obr. 23).

Obr. 23: Distribuce skleněných korálků datovaných do 10. století metodou LA-ICP-MS a SEM-EDS (Tomková a kol. 2023, tabulka 1, 8-9).

8.3 Stříbrná perla

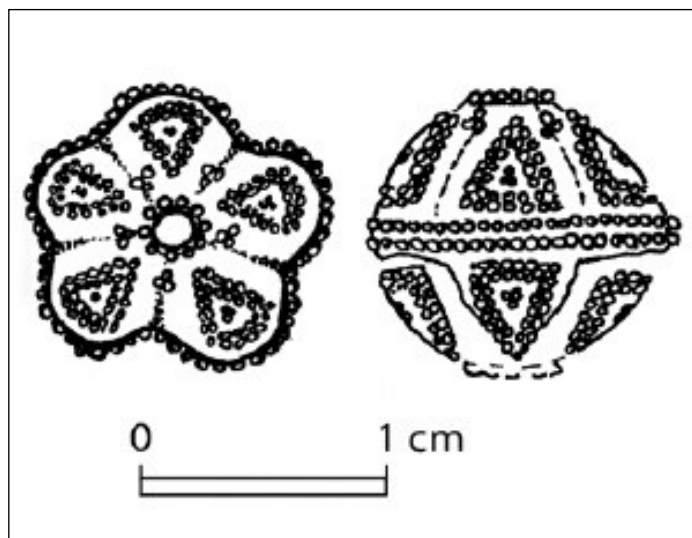
V případě raně středověkého pohřebiště v Hostivici se setkáváme s nálezem stříbrné perly ve venkovském prostředí, které se okrajově věnoval článek N. Profantové a D. Daněčka (Profantová – Daněček 2017, 96).

Nález byl objeven v hrobě H2103 (obr. 24) nacházejícím se v JV části pohřebiště. Jednalo se o pohřeb dospělé ženy ve věku 20–30 let (adultus I, obr. 26). Stříbrná perla, nalezená spolu s fajánsovým korálkem pod lebkou, doprovázela další nálezy a to pět kusů esovitých záušnic, z toho tři na pravé straně lebky a dvě na opačné straně (tab. 1.14). Mezi čelistí a levým ramenem ležela kaptorga a pod ní nebo hned vedle fajánsový a dva karneolové korálky. Uvnitř perly byla zjištěna díky infračervené spektroskopii přítomnost lněných a vlněných vláken (Profantová – Daněček 2017, 98).

Obr. 24: Pohled na terénní situaci hrobu H2103. Foto O. Tomek.

Perla je téměř kulovitého tvaru s pětinasobným diagonálním prožlabením mezi otvory vytvářející tak z pohledu průřezu pěticípý formát (obr. 25). Je zdobena granulací, a to dvojitým pásem granulek po obvodu, pásem granulek okolo průřezu, granulovanými trojúhelníky v každém cípu z obou stran obvodového pásu, které mají uvnitř ještě další granulky. Ve volném prostoru mezi trojúhelníky je vložena trojice granulek.

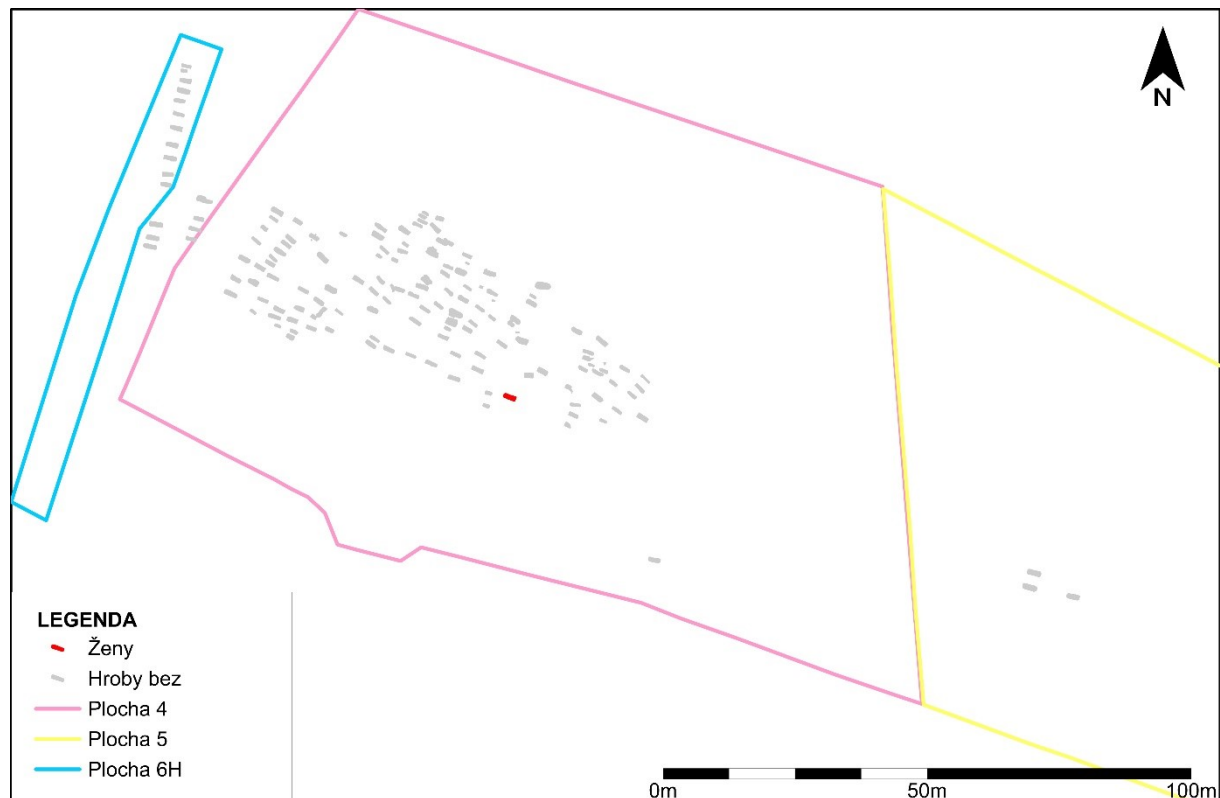
Obr. 25: Rekonstrukce stříbrné perly z hrobu H2103 (podle Profantová – Daněček 2017, obr. 2:9).

Jelikož perla svým tvarem osciluje mezi pětistým, typologicky patřícím do českého typu III, a kulovitým, náležíci již do typu IV, lze datovat výrobek spíše na základě doprovodných artefaktů do druhé poloviny 10. až přelomu 10. a 11. století.

Obdobnou kompozici další výbavy polodrahokamů a stříbrných perel známe z pohřebiště Klecany II hrob 23 (*Profantová 2011, Fig. 9; Profantová a kol. 2010, tab. 95, fotolab. 93; Profantová a kol. 2015, tab. 12.4 a obr. 12.16*). I na tak elitních pohřebištích v zázemí důležitých hradišť jako jsou Pražský hrad – Lumbeho zahrada, kde se v hrobě 25 našla samostatná granulovaná perla doprovázená pouze bronzovým kroužkem (*Frolík – Smetánka 2014, 75–76*). Na pohřebišti v Klecanech II se vyskytla v hrobě 17 filigránová perla v kombinaci s náušnicemi s očky (*Profantová a kol. 2010*), což může spolu s hostivickým nálezem dokládat jejich větší dostupnost i ve venkovském prostředí mimo centra.

Tabulka 1.14: Stříbrná perla a ostatní hrobová výbava

Číslo hrobu	Pohlaví, věk	Číslo předmětu	Ostatní výbava
H2103	Ž, 20-30	15275	Ag kaptorga, 4x esovitá záušnice, korálky- 2x karneol, fajáns

Obr. 26: Lokalizace hrobu s perlou v rámci pohřebiště v Hostivici.

8.4 Kaptorga

Kaptorga byla zcela nepochybně hodnotnou a patrně magickou schránkou pro svého majitele. O její funkci jakožto ochranné schránce či amuletu, svědčí především vnitřní obsah a písemná zmínka Ibn Fadlána z 10. století „Každá z jejich žen má na prsou pouzderko ať již ze železa, či stříbra, z mědi či ze zlata, ve vztahu k majetku jejího muže a velikosti téhož“ (*Kmietowicz et. al. 1985, 109*). Této zprávě odpovídá sporadický nález kaptorg ze lnu, kůže či dřeva v polském prostředí (*Profantová – Šilhová 2010, 296*). Kaptorgy se začínají vyskytovat zhruba v době nástupu křesťanství a z toho důvodu byl v minulosti přijímán názor, že se jedná schránku na relikvie. Z celého objemu nálezů v Čechách a na Moravě se pouze jedna kaptorga z Dolních Věstonic odkazuje ke křesťanské symbolice, jelikož náhrdelník tvoří i tři tzv. misijní křížky z olova (*Profantová – Šilhová 2010, 297*) Odkaz ke křesťanství zpochybňuje další řada argumentů, z nichž nejzřetelnější je ten, že kaptorga doprovází na onen svět pouze ženy a dívky (*Štefan 2005, 42*) a písemné prameny z raného středověku dokumentují majitele relikvií z výhradně mužského světa (*Reitzenstein 1991, 3–7*). Je tedy diskutabilní, proč by se tak vzácné relikvie ocitaly v ženských hrobech, jejichž kárání za magické praktiky je známo z dobových písemných pramenů (*Gurevič 1996, 181; Štefan 2005, 41*). Je nutno vzít v potaz, že pronikání křesťanství do života venkovských komunit byl postupný proces a nové tradice se integrovaly pozvolna. Proto je pravděpodobné, že starší tradice koexistovala s novou a tedy patrně ani jejich kombinace promítnutá v hrobové výbavě nebyla chápána jako protiklad (*Štefan 2005, 42*). Obdobnou optikou mohly pohlížet na výzdobné motivy (např. kůň či ptáček), které nemusely automaticky souviset s křesťanskou symbolikou a mohly sloužit k výlučně dekorativním účelům (*Kohoutová 2008, 106*). Dalším vylučujícím argumentem interpretace kaptorg jako relikvie je jejich vnitřní obsah. Ten v českých zemích není jednotný. Jeho detailním zkoumáním pod mikroskopem byly zjištěny nálezy různých organických či neorganických materiálů. Nejčastěji byly obsaženy zbytky rostlin (Čelákovice, Dobrovíz, Klecany I, Klecany II, Mělník, Stehelčevy), textilie (Kouřim, Praha – Lahovice, Zeleneč – zde nejspíše ve funkci obalu), zvířecí chlupy či možná lidské vlasy (Klecany I – hrob 1/F, Olomouc – hrob 39), zlomky korálek (Pražský hrad – Za jízdárnou. Posledním zmíněným a zcela klíčovým protiargumentem souvislosti kaptorg a křesťanských relikvií je jejich výskyt na pohřebištích bez doložených kostelů (*Profantová – Šilhová 2010, 297*).

Polemika ohledně původu kaptorg nebyla dosud uspokojivě vyřešena. Když přihlídneme na sémantický původ, ocitneme se v ruském jazyce, kde toto slovo znamená „schránka připevněná na opasek“ (*Štefanovičová 2001, 114*). Patrně tím se inspirovala současná archeologie západních Slovanů, která tento termín využívá jako označení schránky visící na

krku (*Profantová – Šilhová 2010, 292*). Ve smyslu potencionálního původu se uvažovalo i nad karolinským prostředím kvůli tvarové podobnosti s relikviáři (*Krumphanzlová 1963, 99–100; Schráníl 1925, 179; Preidel 1939, 574–576*). Tuto tezi vyvrací práce I. Štefana, dle kterého je jediným společným znakem trapezoidní tvar (*Štefan 2005, 42*). Ze severoněmeckého Oldenburgu pochází nález datovaný do první poloviny 9. století (*Gabriel 1988, 181*), který je typově nejbližší kaptorze z Klecan I. (*Profantová – Šilhová 2010, 292*). V rámci otázky původu se pozornost obrací i do Byzantské říše, na kterou se odkazuje její tradiční výzdobná technika granulací či filigránem (*Profantová – Šilhová 2010, 292*). Jistá typová podobnost se váže k nálezu vyrobenému v Konstantinopoli datovaném do 6. století. Jde o zlatou schránku neboli relikviář sv. Zachariáše, čtvercového tvaru se závěsnými poutky a otevíráním ze shora. Mladší nález z Byzance, z 12. až poloviny 13. století, indikuje spojitost trapezoidním tvarem (*Sztyber 2006, tab. 25:4*) a pravoúhloú kaptorgu zdobenou filigránem z 6. století známe i z koptského prostředí (*Sztyber 2006, tab. 27:2*). Z arabského prostředí existuje známý nález schránky datovaný do 11. století (*Sztyber 2006, tab. 46:7*).

Ani v českých zemích nelze zatím jednoznačně objasnit původ kaptorg. V souvislosti s objevem kaptorgy v hrobě 106b v Kouřimi se začal hledat původ ve velkomoravském prostředí (*Šolle 1966, 158; Šolle 1970, 449*), stejně tak W. Duczko (1972) a dále H. Kóčka-Krenz udává šíření kaptorg v Polsku s příchodem Doubravy Přemyslovny (*Kóčka-Krenz 1993, 156*), přičemž se odkazuje na rozmach kaptorg ve stejném časovém období v Čechách. Předpoklad, že šíření kaptorg probíhalo z Moravy do Čech, nemá jasné kontury a ani poznatek o malém počtu nálezů ho příliš nepodporuje. Chronologicky nejstarší exempláře pocházejí z hrobů obsahující velkomoravský šperk – lokality Dolní Věstonice, Olomouc a Kolín. Není jisté, jestli některé kaptorgy nalezené na Moravě nepocházejí z české produkce či dokonce od jednoho řemeslníka působícího ve více dílnách (*Profantová – Šilhová 2010, 292*).

Kaptorga byla objevena v hrobě H2103 nacházejícím se v JV části pohřebiště (obr. 29). Jednalo se o pohřeb dospělé ženy ve věku 20–30 let (adultus I). Exemplář ležel na levé straně u spodní čelisti (obr. 27) a doprovázela ji honosná výbava složená ze stříbrné perly, jednoho fajánsového korálku, dvou karneolových korálků a pěti záušnic s očkem malého průměru (tab. 1.15). Hrob je díky doprovodným předmětům datován do druhé poloviny 10. století, maximálně na přelom 10. a 11. století (*Profantová – Daněček 2017, 108*).

Obr. 27: Poloha kaptorgy v hrobě H2013. Foto O. Tomek.

Nálezu kaptorgy se věnoval již článek N. Profantové a D. Daněčka (*Profantová – Daněček 2017*). Nevěnuje se pouze kontextuální a typologické otázce, ale také vnitřnímu obsahu kaptorgy. Mimo jiné je zde poukazováno na důležitost „správného a citlivého“ konzervačního postupu, kdy se kvůli nevhodnému zpracování ztrácí již nevratné informace (*Profantová – Šilhová 2010, 296*). Vnitřek a povrch kaptorgy z Hostivice byl podrobně prozkoumán pomocí infračervené spektroskopie (*Profantová – Daněček 2017, 97*).

Stříbrná kaptorga z Hostivice je lichoběžníkového tvaru. Na jejím víčku jsou dva otvory pro zavěšení. Přední strana je zdobena rytou výzdobou. Centrálním motivem jsou dva ptáci otočení těla k sobě a hlavami od sebe. Mezi nimi je zobrazen stylizovaný strom života s mohutným kmenem, na jehož větvích se úponcích oba ptáci stojí. Koruna stromu se rozděluje na dvě části nad hlavami ptáků a ve střední části stromu kmen přechází do obráceného srdcovitého útvaru. Ptáci jsou zobrazeni z profilu, s mohutnými krky a ocasy, velkými zobáky a kulatými očima a mírně nadzvednutými křídly. Symetrie celého motivu však není jednotná, neboť pták vpravo má poněkud robustnější tělo. Celý motiv je zasazen do vyplněného a orámovaného pole. Na víčku zepředu probíhá rytý pletenec. Zadní strana a boky kaptorgy jsou hladké. Na kaptorze je možné vidět i výrobní postup a využití rozličných nástrojů ve výzdobě pozadí a půlobloučcích na peří ptáků, kde byl využit jiný nástroj. Kaptorga není dochována zcela kompletně (*Profantová – Daněček 2017, 93*).

Souvislost motivu není zcela možné přiřadit ke křesťanské symbolice. Na pohřebišti i v jeho okolí nebyl zachycen soudobý kostel a lokalita se neváže na žádné centrum, tudíž ho z hlediska současné optiky nepovažujeme za elitní (*Profantová – Daněček 2017, 108*).

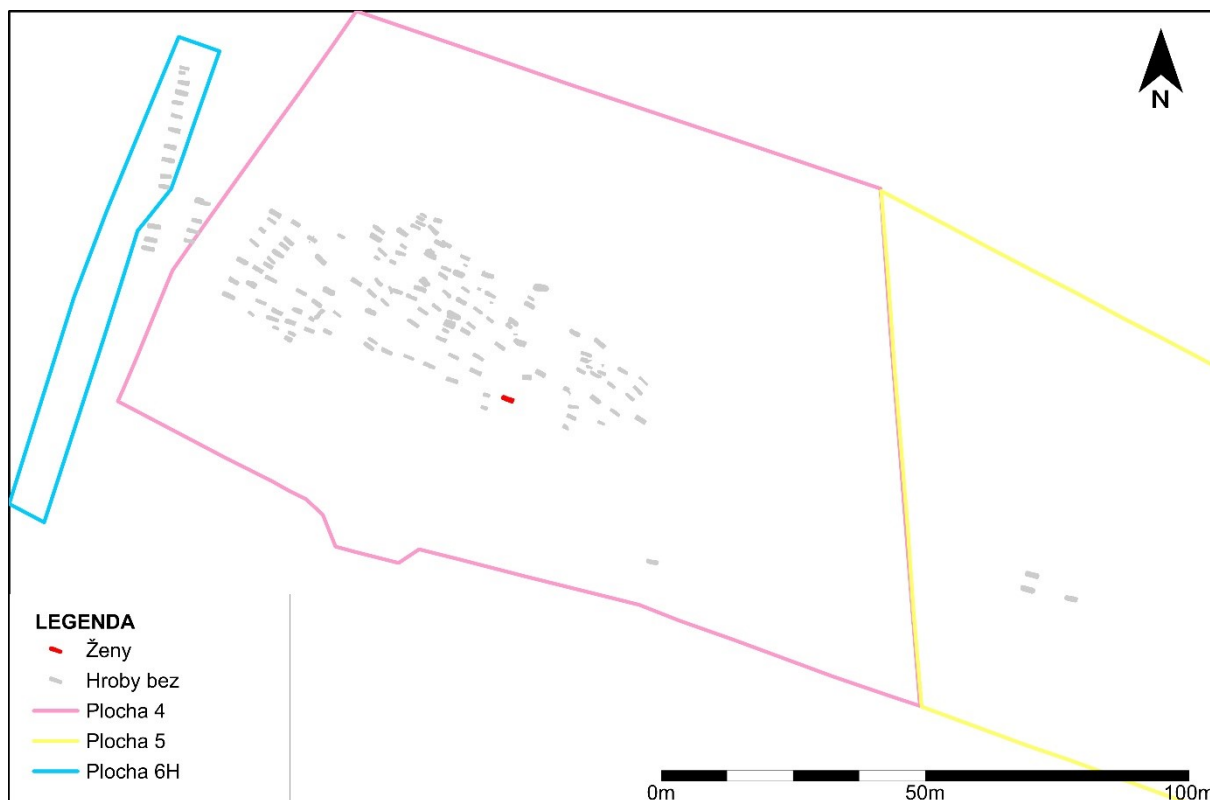

Obr. 28: Detailní pohled na kaptorgu v terénní situaci. Foto O. Tomek.

Dílna, v níž byla vyrobena kaptorga z Hostivice byla potencionálně lokalizována do Prahy, přičemž z ostatních kaptorg podobných parametrů ze středních Čech (z Klecan a Pražského hradu-Lumbeho zahrady) je provedením nejdokonalejší (*Profantová – Daněček 2017, 101*). Z hlediska kvality kovu byla hostivická kaptorga podrobena XRFA analýze. Složení všech třech kaptorg bylo pozoruhodně shodné, nejbližše však k sobě měli kaptorgy z Hostivice a Klecan. Dílna tedy pravděpodobně využívala totožný zdroj suroviny (*Profantová – Daněček 2017, 104*).

Tabulka 1.15: Kaptorga a ostatní hrobová výbava.

Číslo hrobu	Pohlaví, věk	Číslo předmětu	Ostatní výbava
H2103	Ž, 20-30	15139	Ag perla, 4x esovitá záušnice, korálky- 2x karneol, fajáns

Obr. 29: Lokalizace kaptorgy na pohřebišti v Hostivici.

8.5 Prsten

Prsteny jsou doloženy v rámci raně středověkých ozdob jen okrajově. Do 11. století jsou známy kovové prsteny a lze je najít spíše na středohradištních, převážně plochých, pohřebištech a případně mohylových chronologicky zařaditelných do 10. století (*Krumphanzlová 1974, 61–63; Lutovský – Tomková 1994, 88*). Od století 11. se uplatňuje více variant a posouvá se více do módního prostředí (*Černá – Tomková – Hulínský 2015*). Jejich nálezy pochází především ze sídlištních kontextů. Na pohřebištech se s nimi setkáváme i v průběhu 11. a 12. století (*Nechvátal 1999, 129–131; Frolíková-Kalizsová 2005, 375–377; Frolíková-Kalizsová 2008, 146–148*). Jejich poměrná absence končí s nástupem novověku, kdy se tento šperk ve větší míře stává součástí hrobové výbavy nebožtíků (*Omelka – Šlancarová 2007, 671–709*). Z hlediska velikosti převažují exempláře o průměru 20–23 mm. Z terénních zjištění víme, že prsteny větší velikosti se výjimečně vyskytovaly v i dětských hrobech (*Frolíková-Kalizsová 2008, 145, tab. 1–2*). Prsteny se vyráběly nejčastěji ze slitin kovů, případně stříbra a ze skla (*Tomková a kol. 2020, 225, tab. 125:13*). Z hlediska typologie rozeznáváme více variant.

Nález byl učiněn v hrobě H2205 v jižní části pohřebišť (obr. 32). Jednalo se o pohřeb ženy ve věku 20–30 let (adultus I). Tělo spočívalo v natažené poloze na zádech v orientaci Z-V (hlava – nohy). Kromě kovového prstenu hrob obsahoval hrnec s variantou kalichovitého

okraje ležícího u nohou nebožtíka, šest esovitých záušnic s tepanou kličkou (z toho tři jsou stříbrné) v oblasti hlavy a železný nůž uložený v oblasti beder (tab. 1.16).

Obr. 30: Detailní pohled na polohu prstenu v hrobě H2205. Foto O. Tomek.

Prsten je z hlediska typologického páskový, obroučka je otevřená a průměr činí 20,8–21,1 mm a síla 1,4 mm. Páskové prsteny se řadí ve střední Evropě k těm nejrozšířenějším variantám a můžeme na nich sledovat uzavřenou či neuzavřenou obroučku, výzdobu se žlábků, hladké na povrchu nebo s jinou výzdobou, která podléhá vkusu autora a představě objednatele. Vyráběny byly pouhým ohnutím proužku z plechu, často z bronzu nebo stříbra. Objevují se především ve druhé polovině 10. století. Značné oblibě se těší oproti českému prostředí na Slovensku (*Krumphanzlová 1974, 62*).

Jak ukazuje obr. 30, byl prsten objeven u pravé ruky nebožtíka, což svědčí o jeho primární funkci. Zpravidla bývá v hrobě prsten uložen u ruky, často pravé, jak tomu bylo na pohřebišti v Žalově-cihelně B v hrobech dospělého jedince (ŽAC-54/1952) a dítěte (ŽAC-63/1952). Na tom samém pohřebišti byl objeven prsten i v hrobě 18 měsíčního dítěte v oblasti hrudníku, což indikuje možnost, že byl prsten zavěšen na krku. V tomto případě byl doprovázen čtyřmi záušnicemi (*Tomková a kol. 2020, 226*). Na pohřebišti v Praze-Motole byl jeden prsten na pravé ruce a svědčí tak o jeho primární funkci, zatímco druhý, nalezený se dvěma esovitými záušnicemi na pravé straně v oblasti hrudníku napovídá (*Kovařík 1991, 92*), že ho nositel měl zavěšený na krku nebo byl přímou součástí oděvu (*Kovařík 1991, 66*).

Ostatní výbavu hrobu H2205 tvořilo, kromě chronologicky nepříliš citlivých předmětů jako je nůž a hrnec, šest esovitých záušnic, které posouvají dataci od druhé poloviny 10. století.

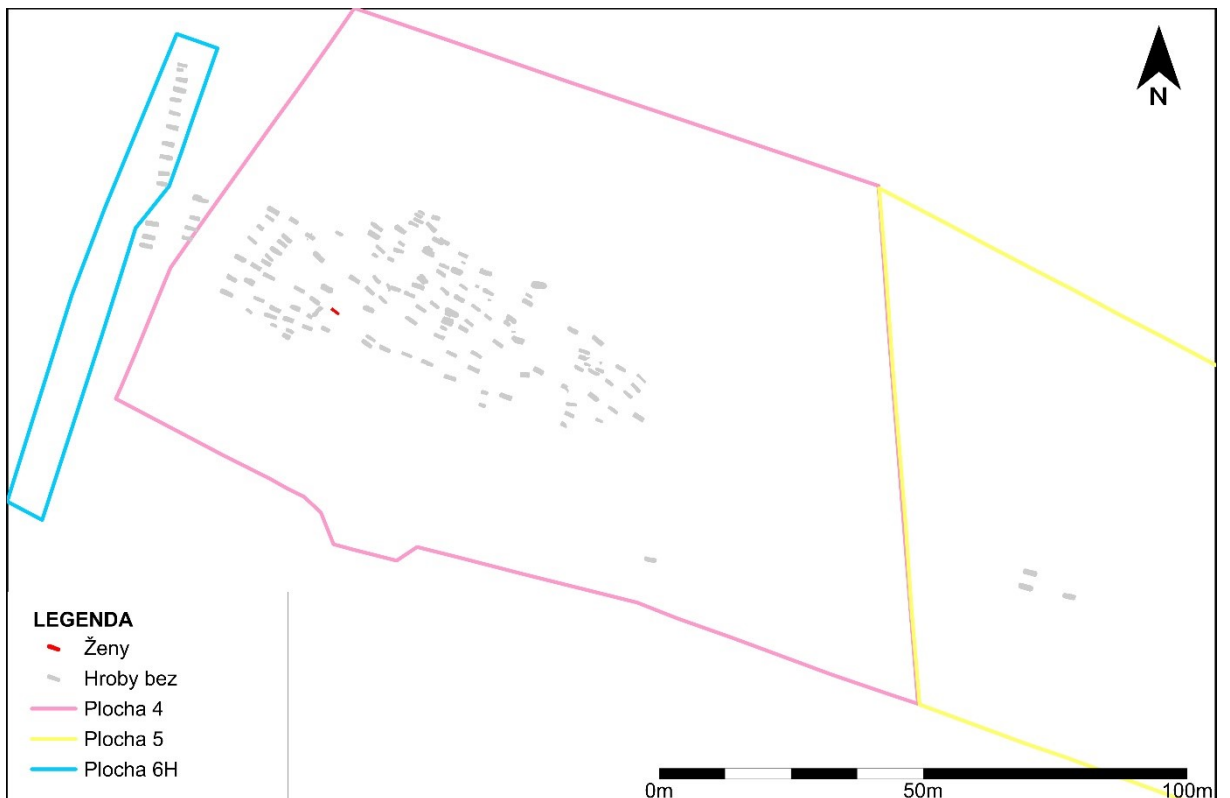

Obr. 31: Prsten z hrobu H2205 před konzervací. Foto O. Tomek.

Tabulka 1.16: Prsten a ostatní hrobová výbava.

Číslo hrobu	Pohlaví, věk	Číslo předmětu	Ostatní výbava
H2205	Ž, 20-30	15278	hrnec, ŠI, nůž, 6x esovitá záušnice

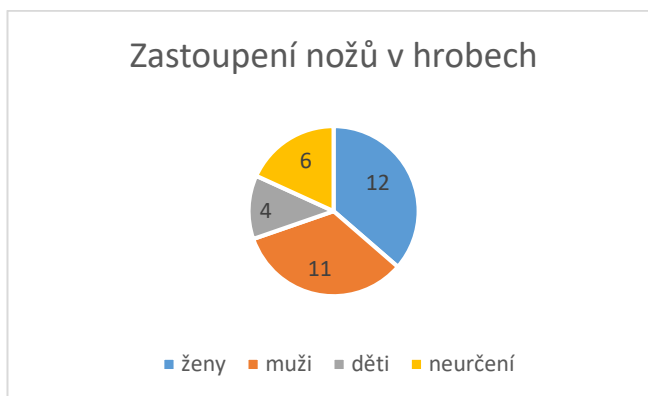
Obr. 32: Lokalizace prstenu v rámci pohřebiště v Hostivici.

8.6 Předměty ze železa

8.6.1 Nože

V rámci souboru kovových nálezů na raně středověkých pohřebištích se často setkáváme s nálezem nožů, nezastupitelných při běžných činnostech. Nůž potenciálně mohl také plnit funkce bodné zbraně (v případě malých exemplářů ale ne příliš efektivní) a v případě některých zdobených kusů z jiných pohřebišť můžeme uvažovat také o statusovém symbolu. (Tomková a kol. 2020, 138)

Na pohřebišti v Hostivici se našlo 34 nožů v 32 hrobech (tab. 1.17) a jejich distribuce je rovnoměrně rozložena na celém pohřebišti, kromě posledních dvou řad plochy 4 a řady hrobů na ploše 6H (obr. 34). Dva hroby obsahovaly po dvou kusech nožů (H2093, H2384). Dle rentgenových snímků kovových předmětů nalezených v hrobě H2089, není zcela jasné, jestli jde o dva nebo jeden exemplář nože dislokovaného od levého ramene k SZ rohu hrobové jámy. Dokud se po konzervaci předmětů nedoloží dvojice nožů, pro statistické účely budu s těmito zlomky nakládat jako s jediným exemplářem. V seznamu figuruje jeden dvojhrob (H2337), dítěte a dospělého člověka, který obsahoval jeden nůž nalezený ve východní polovině hrobu. Z antropologického zkoumání vyplývá (obr. 33), že nože evidujeme u žen i mužů ve vyrovnaném poměru. Z 16 jedinců bez možnosti určení pohlaví byly čtyři nedospělí jedinci. Nález nože se objevoval v hrobech mužů ve věku kolem 50 let, naopak v ženských hrobech bylo zastoupeno široké věkové spektrum, již od 20 let věku. V drtivé většině dospělých neurčeného pohlaví jde dle názoru antropologa o ženy. Tudiž lze konstatovat, že v rámci ukládání nožů do hrobů na hostivickém pohřebišti nepatrně převyšují ženy nad muži. Tento rozdíl a nepřesnost určení pohlaví by bylo prospěšné ověřit genetickými testy i vzhledem k jiným předmětům z hrobové výbavy.

Obr. 33: Poměr zastoupení nožů v hrobech mužů, žen a dětí.

Tabulka 1.17.: Seznam nožů a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	2 ks	Pohlaví, věk	Poloha	Ostatní výbava
H1857	14105c		Ž, 50-60	PS, u beder	sekera, ocílka
H2034	13441		?	LS, u beder	vědro, sekera
H2038	13730		Ž, 40-60	LS, u beder	
H2049	14538		M?, 50-60+	LS, u předloktí	
H2053	14982		Ž, 50-60	u beder	2x jant. korálek, 5x skl. korálek
H2089	15402, 15403		?, 30-40	PS, u ramene	lahev
H2093	14680	*	nedosp.	LS, u beder	hrnec, nůž, hrozníčkovitá náušnice, meandrovitá náušnice
	PS, u beder				
H2097	15405		Ž, 20-30	PS, u beder	vědro
H2098	15286		?, 30-40	LS, u beder	
H2100	13883		Ž, 20-30	LS, u beder	skl. korálek, 2x jant. korálek, 2x záušnice s očkem, 3x es. záušnice
H2119	14562		Ž?, 40-50	LS, u ramene	
H2121	14902		10	LS, u beder	vědro, skl. korálek, zl. kov. předmětu, ŠI
H2135	15050		M, 60+	LS, u beder	
H2146	13914		?	LS, u beder	
H2149	14284		?, 20-30	LS, u beder	
H2157	14337		M, 60+	LS, u beder	
H2158	14268		Ž, 50-60	PS, na pánevní kosti	záušnice?, zl. kov. předmětu, 3x skl. korálek, 2x jant. korálek
H2167	14368		M?, 30-40	PS, u beder	
H2189	15799		Ž, 60+	vnitřní PS dol. končetiny	hrnec, 2x ŠI
H2200	14404		M, 40-50	LS, na pánevní kosti	
H2205	15401		Ž, 20-30	PS, u beder	hrnec, ŠI, prsten, 6x esovitá záušnice
H2249	15859		M, 20-30	PS, u horní končetiny	
H2303	15052		M, 50-60	LS, mezi hrudníkem a horní končetinou	hrnec
H2325	15149		nedosp.	asi u beder	vědro, záušnice s očkem, hrozníčkovitá náušnice, 40x skl. korálek
H2337	15281		?, 1-6; ?, 30- 40	V polovina, u nohou	hrnec
H2342	14181		M, 50-60	PS, mezi hrudníkem a horní končetinou	
H2346	14747		Ž?, 50-60+	asi u beder	
H2353	14505		M, 20-40	neznámá poloha	hrnec
H2354	15132		M, 60+	LS,	
H2355	14850		Ž, 30-40	LS, u beder	
H2372	14858		Ž, 40-50	PS, u beder	

H2384	14939	*	M, 40-60	LS, u beder; 1x neznámá poloha	
	15150				

Nože byly převážně vkládány na levou stranu nebožtíkova těla, nejčastěji u beder, na rameni, u předloktí a na pánevní kosti. Poloha na pravé straně skeletu je méně využívaná, ale více variabilní. U hrobů žen shledáváme mírnou preferenci polohy nožů na pravé straně a v mužských hrobech na straně opačné. Jedná se však pouze o jednotkové rozdíly. U dětí se zdá být preference stran uložení předmětu potlačována. Z tak nízkého počtu případů však nelze vyvozovat celkové tendence. Více poskytne přehledná tabulka 1.17.

Metrickou analýzu souboru do velké míry ovlivňuje koroze. Soubor zatím nebyl konzervován, proto pro zpracování využiji dostupné rentgenové snímky. V katalogu uvádím rozměry před konzervací. Pro metrickou analýzu jsem využila systém K. Tomkové uplatněný na souboru z výzkumů na hradišti Levý Hradec (*Tomková a kol. 2020*). Pokud to stav dochování nože dovozoval, byl začleněn do metrické analýzy. Naopak do analýzy nebyly začleněny zlomkovité exempláře. V souladu s předlohou jsem se také zaměřila více na čepel, především nasazení na řap. V průběhu zpracování nožů jsem ve většině případů využila rentgenové snímky, ve dvou případech nálezů nožů z hrobů H1857 (č. předmětu 15595c) a H2149 (č. předmětu 14284) jsem využila fotografie z terénu.

V souboru rozeznáváme běžné tvary nožů, a to jednostranně nebo oboustranně odsazených, s hřbetem rovným nebo prohnutým. Asi nejtěžším úkolem bylo rozlišení odsazení. Jednostranné odsazení se snad dá vysledovat na sedmi nožích ze sedmi hrobů, z toho na čtyřech exemplářích je odsazení diskutabilní (H1857, 15595c; H2146, 13914; H2200, 14404; H2355, 14850). Více se dá sledovat jednostranné odsazení na noži 13730 z hrobu H2038 s úzkou čepelí, na noži s prohnutým hřbetem č. 14105a z hrobu H2116 a na noži s rovným hřbetem č. 14268 z hrobu H2158. Oboustranné odsazení bylo registrováno na šesti nožích (H2100, 13883; H2135, 15050; H2325, 15149; H2337, 15281; H2342, 14181; H2353?, 14505), z toho problematický je exemplář č. 14405 z hrobu H2353. Spíš sporné odsazení je patrné na dvou nožích, č. 14284 z hrobu H2149 zkoumán z terénní fotky a č. 15132 z hrobu H2354. V souboru jsou zastoupeny i velké nože. Nůž č. 14284 z hrobu H2149 byl vyzvednut ve zlomcích, více informací o něm přináší terénní dokumentace. Z fotografií je patrné, že nůž mohl mít délku něco přes 20 cm. S poněkud delší čepelí je také nůž č. 15286 z hrobu H2098. Nůž č. 14902 z hrobu H2121 je zachovaný sice jen fragmentárně, ale šířka jeho čepele činí cca 3 cm. Funkci bojového nože zcela bezpochyby plnil dvoubřitý nůž č. 14367 z hrobu H2167 o délce čepele kolem 15 cm. Někdy se volí pro tento typ nožů termín „dýka“ nebo „sax“ naznačující krátkou bodnou zbraň. Spíše neočekávaná je poloha předmětu na pravé straně u ramene zemřelého.

Takový nález je typický pro germánské prostředí. V našich oblastech se vyskytuje v 11. až 12. století (*Krumphanzlová 1974, 71*). Ze souboru pocházejí i nože, nebo nožičky, malých rozměrů s délkou čepele kolem 5 cm, o kterých se zmiňuje i Z. Krumphanzlová (*1974, 72*). Tyto nože jsou diskutovány jako toaletní nebo chirurgické. Vhodným příkladem z Hostivice je nůž č. 14680 z dětského hrobu H2093 nalezený na levé straně u beder. Na opačné straně byl nalezen další nůž č. 14944 ve více fragmentárním stavu, tudíž nelze s jistotou říct, jestli jde také o malý nůž, každopádně maximální délka čepele je 10 cm. Malý nožič č. 15401 pochází i z ženského hrobu H2205, kde se se také našel v kombinaci s dalším nožem č. 14939 s úzkou čepelí a délkou 8 cm. Z hrobu ženy H2100 pochází také nůž (č. předmětu 13883) malých rozměrů s čepelí dlouhou do 10 cm. Dva kusy nožů pochází i z mužského hrobu H2384, z toho č. 14939 má úzkou čepel do 10 cm a délka č. 15150 je neúplná. Tyto nože patří do 9. až průběhu 10. století. Z hrobů H2157 (č. 14337) a H2121 (č. 14902) pochází nože s prohnutou čepelí analogickou s nožem z pohřebiště na Žalově z hrobu H28 (*Tomková a kol. 2020, 146, obr. 77:2*). Exemplář č. 14902 má hřbet čepele téměř loďkovitě prohnutý. Částečně prohnutou čepel, analogickou s nálezem z hrobu na žalovském pohřebišti, nese také nůž z hrobu H2372 (č. 14858). Naopak z hrobu H2116 pochází nůž s jemně prohnutou čepelí (č. 14105a). Délku čepelí jsem roztrídila dle kategorií K. Tomkové do jednotlivých intervalů (tab. 1.18).

Tabulka 1.18.: Dělení čepelí nožů dle délky.

Kategorie	cm
1. kategorie	0 - 7
2. kategorie	7 - 10
3. kategorie	10 - 12
4. kategorie	12 - 15
5. kategorie	15 - 20
6. kategorie	20 +

Ze souboru bylo možné roztrdit do kategorií s ohledem na zachovalost celkem 14 nožů. Z tabulky 1.19 vyplývá, že nejvíce exemplářů náleží do 2. kategorie. Budoucí konzervace a rekonstrukce kovových nožů bude předmětem dalšího výzkumu.

Tabulka 1.19: Třídění nožů do metrické kategorie.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Typ nože	Rozměry v mm			Poloha	Kategorie
				Celková délka	Šířka	Max. šířka čepele		
H2038	13730	Ž, 40-60	nůž s jednostranně odsazenou čepelí	150	80	10	LS, u beder	2.
H2093	14680	nedosp.	malý nůž s oboustranným odsazením	70	60	10	LS, u beder	1.
H2098	15286	?, 30-40	nůž s jednostranně odsazenou čepelí	200	140	12	LS, u beder	4.
H2100	13883	Ž, 20-30	nůž s oboustranně odsazenou čepelí	60	50	9	LS, u beder	1.
H2116	14105a	dosp.	nůž s jednostranně odsazenou čepelí	170	130	20	LS, u beder	4.
H2121	14902	10	nůž s vyhnutou čepelí	100	70	18	LS, u beder	1.
H2135	15050	M, 60+	nůž s jednostranně odsazenou čepelí	120	90	11?	LS, u beder	2.
H2157	14337	M, 60+	nůž s vyhnutou čepelí?	80	60	15	LS, u beder	1.
H2167	14368	M?, 30-40	bojovní nůž	190	150	20	PS, u ramena	4.
H2337	15281	?, 1-6; ?, 30-40	nůž s oboustranně odsazenou čepelí	110	80	10	V polovina, u nohou	2.
H2342	14181	M, 50-60	nůž s oboustranně odsazenou čepelí	125	92	17	PS, mezi hrudníkem a horní končetinou	2.
H2353	14505	M, 20-40	nůž s odsazenou čepelí	110	80	18	neznámá poloha	2.
H2354	15132	M, 60+	nůž s odsazenou čepelí	160	145	18	PS, u beder	4.
H2355	14850	Ž, 30-40	nůž s oboustranně odsazenou čepelí	160	120	20	LS, u beder	3.

H2372	14858	Ž, 40-50	nůž s částečně prohnutou čepelí	140	105	17	PS, u beder	3.
--------------	-------	----------	---------------------------------	-----	-----	----	-------------	----

Z celkového počtu 10 ženských hrobů (H1857, H2038, H2053, H2097, H2100, H2158, H2189, H2205, H2355, H2372) neměly žádnou další výbavu jen tři hroby (H2038, H2355, H2372). Nejvíce se objevují korálky (H2053, H2100, H2158) a nádoba (H2189 – z popisu v terénní dokumentaci jde o nůž, H2205). Celkový přehled dalších předmětů v hrobě poskytuje tabulka 1.20.

Tabulka 1.20: Seznam nožů a ostatní výbavy z hrobů žen.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Typ nože	Poloha	Ostatní výbava
H1857	15595c	Ž, 50-60	nůž s jednostranně odsazenou čepelí	PS, u beder	sekera, ocílka
H2038	13730	Ž, 40-60	nůž s jednostranně odsazenou čepelí	LS, u beder	
H2053	14982	Ž, 50-60	neúplný, zl. čepele	u beder	2x jant. korálek, 5x skl. korálek
H2097	15405	Ž, 20-30	neúplný	PS, u beder	vědro
H2100	13883	Ž, 20-30	nůž s oboustranně odsazenou čepelí	LS, u beder	skl. korálek, 2x jant. korálek, 2x záušnice s očkem, 3x es. záušnice
H2158	14268	Ž, 50-60	nůž s odsazenou čepelí	PS, na pánevní kosti	záušnice?, zl. kov. předmětu, 3x skl. korálek, 2x jant. korálek
H2189	15799	Ž, 60+	nůž?	vnitřní PS dol. končetiny	hrnec, 2x ŠI
H2205	15401	Ž, 20-30	nůž s úzkou čepelí	PS, u beder	hrnec, ŠI, prsten, 6x esovitá záušnice
H2355	14850	Ž, 30-40	nůž s oboustranně odsazenou čepelí	LS, u beder	
H2372	14858	Ž, 40-50	nůž s částečně prohnutou čepelí	PS, u beder	

Celkem zajímavá situace se jeví v devíti mužských hrobech (H2135, H2157, H2200, H2303, H2342, H2353, H2354, H2384) kde další výbavu mají pouze dva hroby mužů různého věku (H2303, H2353). Přehled poskytuje tabulka 1.21.

Tabulka 1.21: Seznam nožů a ostatní výbavy z hrobů mužů.

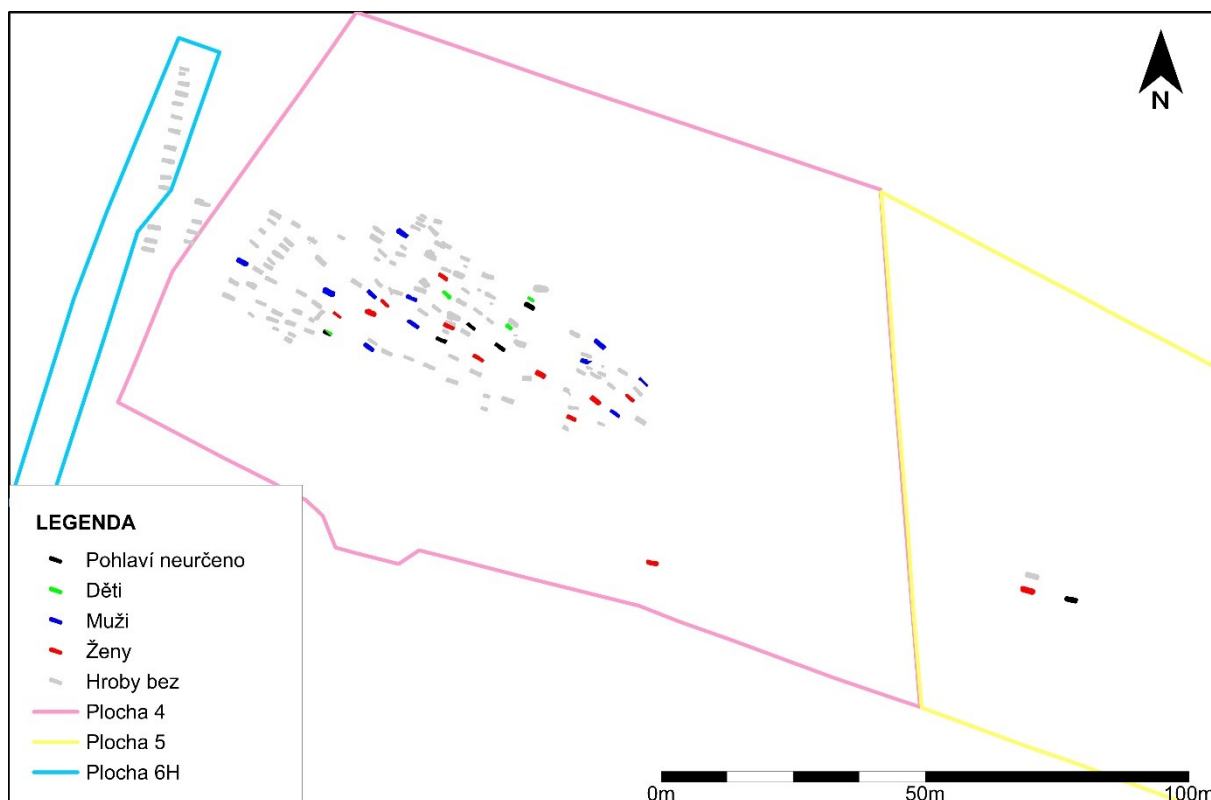
Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Typ nože	Poloha	Ostatní výbava
H2135	15050	M, 60+	nůž s jednostranně odsazenou čepelí	LS, u beder	
H2157	14337	M, 60+	nůž s vyhnutou čepelí?	LS, u beder	
H2200	14404	M, 40-50	neúplný	LS, na pánevní kosti	
H2249	15859	M, 20-30	nůž?	PS, u lokte	
H2303	15052	M, 50-60	neúplný	LS, mezi hrudníkem a horní končetinou	hrnec
H2342	14181	M, 50-60	nůž s oboustranně odsazenou čepelí	PS, mezi hrudníkem a horní končetinou	
H2353	14505	M, 20-40	nůž s odsazenou čepelí	neznámá poloha	hrnec
H2354	15132	M, 60+	nůž s odsazenou čepelí	PS, u beder	
H2384	14939	M, 40-60	nůž s úzkou čepelí	1x LS, u beder	
	15150		neúplný	1x neznámá poloha	

Ve čtyřech dětských hrobech (H2093, H2121, H2325, H2337 – dvojhrob s dospělým jedincem) obsahuje hrobová výbava buď hrnec (H2093, H2337), nebo vědro (H2121, H2325). Zemřelé nejčastěji doprovázely korálky (H2121, H2325), náušnice (H2093, H2325) a v jednom hrobě také záušnice s očkem (H2325). Dvojhrob H2337 s dospělým a dítětem do 6 let obsahuje pouze hrnec a nůž. Celkový přehled výbavy poskytuje tabulka 1.22.

Tabulka 1.22: Seznam nožů a ostatní výbavy z hrobů dětí.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Typ nože	Poloha	Ostatní výbava
H2093	14680	nedosp.	malý nůž s oboustranným odsazením	LS, u beder	hrnec, nůž, hrozníčkovitá náušnice, meandrovitá náušnice
	14944		neúplný	PS, u beder	

H2121	14902	10	nůž s vyhnutou čepelí	LS, u beder	vědro, skl. korálek, zl. kov. předmětu, ŠI
H2325	15149	nedosp.	nůž s oboustranně odsazenou čepelí	asi u beder	vědro, záušnice s očkem, hrozníčkovitá náušnice, 40x skl. korálek
H2337	15281	?, 1-6; ?, 30-40	nůž s oboustranně odsazenou čepelí	V polovina, u nohou	hrnec

Obr. 34: Distribuce nožů na pohřebišti v Hostivici.

8.6.2 Sekery

Na pohřebišti v Hostivici se našly sekery ve třech hrobech (H1857, H1859, H2034; obr. 35). Soubor seker nebyl doposud konzervován, k dispozici jsou pouze jejich rentgenové snímky. Proto budu pracovat pouze s informací o jejich samotné existenci, lokalizaci v rámci pohřebiště a poloze v samotném hrobě. Další zajímavou informací, kterou sekery mohou poskytnout, je jejich vazba na pohlaví zemřelých.

Díky pečlivé fotografické dokumentaci v průběhu výzkumu je možné rekonstruovat přítomnost seker v hrobě a rovněž další předměty, které nebožtíka doprovázely (tab. 1.23). Proto jsem se rozhodla rozebrat každý pohřeb zvlášť a objasnit tak kontext hrobového celku.

V úvodu této podkapitoly bych chtěla poukázat na trojici hrobů H1857, H1859 a H2034 z důvodu, že leží mimo „hlavní“ pohřební areál. Hlavní pohřební areál je situován na západ od trojice hrobů a co víc, mezi leží ještě pohřebiště z mladší doby stěhování národů v celkovém počtu 91 hrobů² (Daněček – Smíšek – Korený 2014, 407–417). Žádný z raně středověkých hrobů není v superpozici s hroby z mladší doby stěhování národů.

Obr. 35: Distribuce seker na pohřebišti v Hostivici.

Hrob H1857 (obr. 36) je situován východně od centrální části pohřebního areálu. Z terénního pozorování bylo antropologem zjištěno, že jde o ženu ve věku 50–60 let (maturus II) uloženou v natažené poloze na pravém boku. Orientace hrobu byla V-Z (hlava – nohy). V zásypu hrobové jámy byly nalezeny lidské spálené kosti jedince bez možností určení věku a pohlaví³. Lze připustit možnost, že hrob H1857 narušil starší situaci, snad žárový hrob.

² Pohřební areál z doby stěhování národů obsahuje také jeden hrob mimo „hlavní“ pohřební areál. Leží na východ od trojice raně středověkých hrobů.

³ Určení pohlaví proběhlo pouze na základě terénního pozorování, proto s touto informací budu nakládat obezřetně. Pohlaví nebylo určeno žádnou z dostupných analýz a patrně to v důsledku špatného dochování kostí a zubů nebude možné ani v budoucnosti.

Obr. 36: Pohled na hrob H1857. Foto O. Tomek.

Na fotce z terénního výzkumu lze vidět hřobovou výbavu (obr. 37). Všechny předměty jsou uloženy u pravého boku nebožtíka. Z fotek je patrné, že mezi hřobovou výbavu patřila sekera, ocílka, nůž a ještě jeden zlomek, patrně železa bez čísla⁴. Z dostupného rentgenového snímku patrně jde o sekeru českého typu (*srov. Profantová 2015, obr. 7.11, 75*). Když se na hřobovou výbavu podíváme komplexně, soubor se statisticky odkazuje spíše na muže, než ženu. Přibližně analogická hřobová výbava pochází z hrobu muže H1 v Prosmkách, kde sekeru doprovázela ocílka, nůž a šídlo (*Profantová a kol. 2015, tab. 7.4, 71*).

Obr. 37: Hřobová výbava H1857. Hřobová výbava: 1. sekera, 2. ocílka, 3. nůž, 4. neznámý předmět. Foto O. Tomek.

⁴ Předmět nefiguruje v seznamu sáčků. Mohlo by jít o srp anebo ostruhu.

Hrob H1859 (obr. 38) je situován východně od hlavního pohřebního areálu. Z terénního pozorování bylo antropologem zjištěno, že jde o ženu ve věku 40–60 let (maturus II) uloženou v natažené poloze na zádech. Orientace hrobu byla V-Z (hlava – nohy).

Obr. 38: Pohled na hrob H1859 s doprovodní hrobovou výbavou – železná seker. Foto O. Tomek.

Na fotografii z terénního výzkumu je zachycena pouze jediná seker (č. předmětu 15538) v hrobě překrývající pravou dolní končetinu (obr. 36). Z rentgenových snímků jde patrně o úzkou sekeru českého typu tvořící dle rozšíření nejpočetnější skupinu seker v Čechách (srov. Profantová a kol. 2015, obr. 7.12, 72). Terénní dokumentace se zmiňuje ještě o jedné sekerě (č. předmětu 15596), patrně asi pouze fragment. V průběhu zpracování tento předmět nebyl k dispozici. Analogických situací, kterých hrobová výbava tvoří pouze samotnou sekeru, je několik a nejedná se o zvláštní případ (Profantová a kol. 2015, Tab. 7.4, 70-71).

Hrob H2034 (obr. 39) je situován východně od hlavního pohřebního areálu, východně od dvojice hrobů H1857 a H1859. Z terénního pozorování nebylo antropologem zjištěno pohlaví, uvádí pouze, že pravděpodobně šlo o dospělého jedince, což by odpovídalo délce hrobové jámy. Orientace hrobu byla Z-V (hlava – nohy).

Obr. 39: Pohled na hrob H2034 s doprovodní hrobovou výbavou. Foto O. Tomek.

Z rentgenových a fotografických snímků patří sekera k typu západní širočiny se spuštěným ostřím s obdélným týlem (č. předmětu 13442) nalezena na levé straně těla v oblasti beder. Nejbližší analogii lze hledat na 1. předhradí Levého Hradce (Tomková a kol. 2020, obr. 205:2, 378). Tomková datuje nálezový celek sekery s oválným týlem s doprovodními nálezy přezek (také vědro a dýku – srov. Profantová a kol. 2015, tab. 7.4:44, 71) od druhé poloviny 9. století do první poloviny 10. století, přičemž horní hranice postrádá jasnější kontury z důvodu užívání seker i po opuštění od jejich vkládání do hrobu (Tomková a kol. 2020, 379). V hrobě H2034 se dále našlo vědro se železnými obručemi a zlomek kovového předmětu, pravděpodobně šlo o dýku. Lze tedy říct, že se jedná téměř o identickou kombinaci hrobové výbavy. Souhlasí i poloha sekery v hrobě, u obou případů ležela u pravé nohy.

Tab. 1.23: Seznam seker a ostatní výbavy z hrobů.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Typ sekery	Poloha	Ostatní výbava
H1857	15595	Ž?, 50-60	český typ?	PS, oblast beder	ocílka, nůž
H1859	15538	Ž?, 40-60	český typ?	na nohách	
H2034	13442	dosp.?	Z širočina se spuštěným ostřím s obdélným týlem	LS, oblast beder	vědro, zl. kov. předmětu

Z obrázku 33 je patrné, že distribuce seker se v rámci pohřebiště soustředila jen ve třech hrobech, poněkud vymezených z hlavního pohřebního areálu. Tato tendence vyčleňování, jak se zdá, poukazuje na patrně sociálně významní postavení v rámci komunity. Mimořádnou

situací jsou kosterní pozůstatky hrobů H1857 a H1859 určeny jako ženy. Hroby, ze kterých pochází sekera, jsou považovány za bojovnícké hroby a bez ostruh se identifikují jako pěší bojovníci (Tomková a kol. 2020, 375). Nalezené sekery jsou českého původu.

8.6.3 Šipky

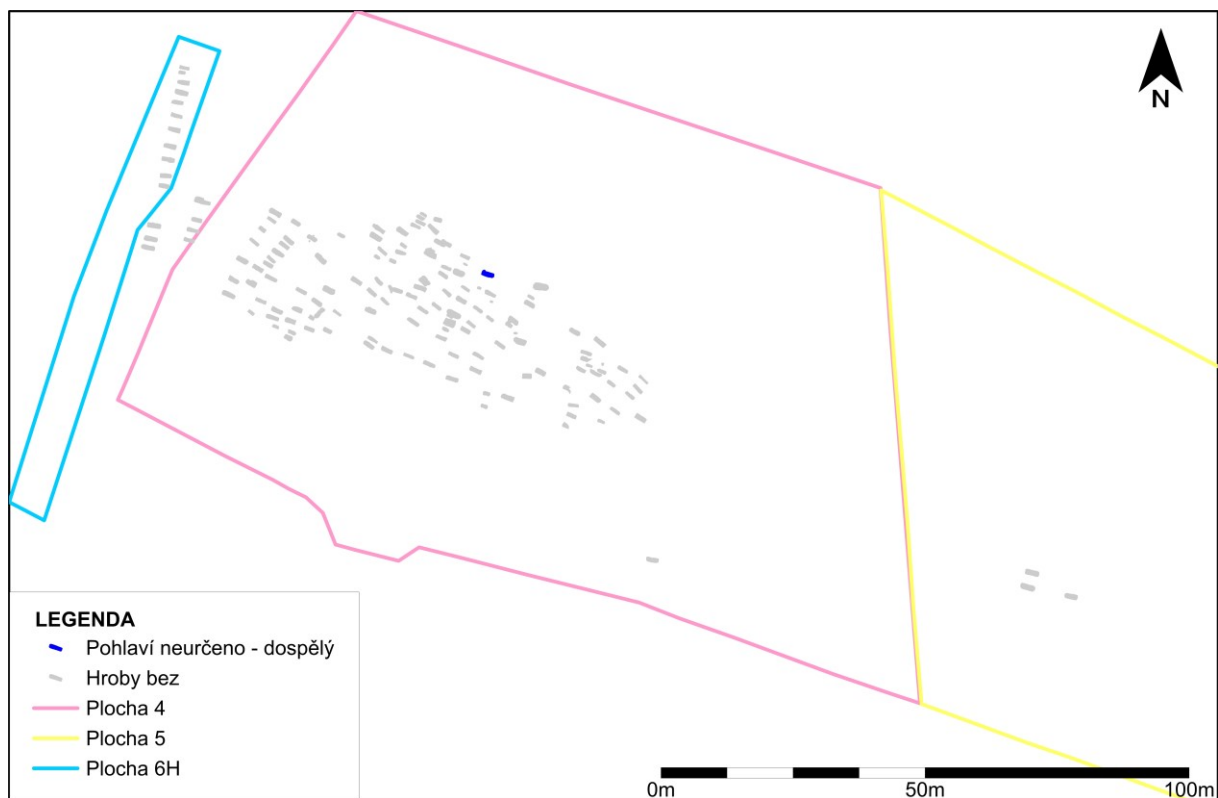
Nález dvou šipek, s dlouhými (č. šipky 13861) a krátkými⁵ křídélky (č. šipky 13862), byl objeven pouze v hrobě H2116 v severní části pohřebiště (obr. 40). Jednalo se o pohřeb dospělého jedince bez určení věku a pohlaví. Tělo spočívalo na v natažené poloze patrně v orientaci V-Z (hlava – nohy). Opačnou orientaci těla, nežli tradiční, indikuje poloha hrnce s jednoduchým okrajem v západní polovině hrobové jámy. Keramická nádoba bývá nejčastěji uložena u nohou nebožtíka, a to ve východní části hrobu. Detailní poloha šipek není bezpečně známa z terénní dokumentace, pravděpodobně ležely u pravé strany těla.

Do hrobové výbavy kromě hrnce patřil fragment štípané industrie vedle kamenného brousku na pravé straně těla. Vedle kamenného brousku byl umístěn ještě jeden železný předmět, který v době zpracování nebyl k dispozici. Z terénní dokumentace lze předmět identifikovat jako potencionální sekeru. (tab. 1.24).

Tabulka 1.24: Seznam šipek a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Typ šipky	Poloha	Ostatní výbava
H2116	13861	dosp.	šipka s dlouhými křídélky	LS, oblast beder	hrnec, ŠI, ká brousek, ocílka, nůž
	13862		šipka s krátkými křídélky		

⁵ Pokud nejsou křídélka šipky odlomena.

Obr. 40: Distribuce šipek na pohřebišti v Hostivici.

Ojedinelý výskyt hrotů šípů v hrobovém inventáři je typický pro česká pohřebiště, kde se oproti Moravě šipky nalézají sporadicky (*Profantová 2015, 76*). Celkový hrobový inventář se odkazuje spíše na muže a lze ho rámcově datovat do 10. století. Podle Dostála se šipky vyskytují po celou dobu hradištní a nejsou tak chronologicky citlivé (*Dostál 1966, 73*).

8.6.4 Ocílky

Na pohřebišti v Hostivici se našly dva exempláře ocílek ve dvou hrobech (H1857, H2116) (obr. 42). Typologii ocílek pro Čechy vytvořila Krumphanzlová a vydělila tak 6 variant (*Krumphanzlová 1974, obr. 176, 73–74*). Ocílky nepatří k příliš chronologicky citlivým předmětům. Dle Krumphanzlové vyznívá ukládání ocílek do hrobů v prvních dvou třetinách 10. století (*Krumphanzlová 1974, 74*).

Ocílka z hrobu H1857 nebyla v průběhu zpracování k dispozici, proto pro základní klasifikaci využiji fotografickou dokumentaci terénní situaci (obr. 41). Ocílka (č. předmětu 15595b) nalezena na pravé straně u beder a dle fotografie patrně patří do základní lyrovité formy varianty 6 s rovnou bází bez výběžku na vnitřní či vnější straně. Analogický typ můžeme nejbližše hledat v hrobě ŽAC-7/1949 v Žalově (*Tomková a kol. 2020, 318*) a také v hrobě 52 v Mělníku (*Tomková a kol. 2020, obr. 176:I:6, 318*).

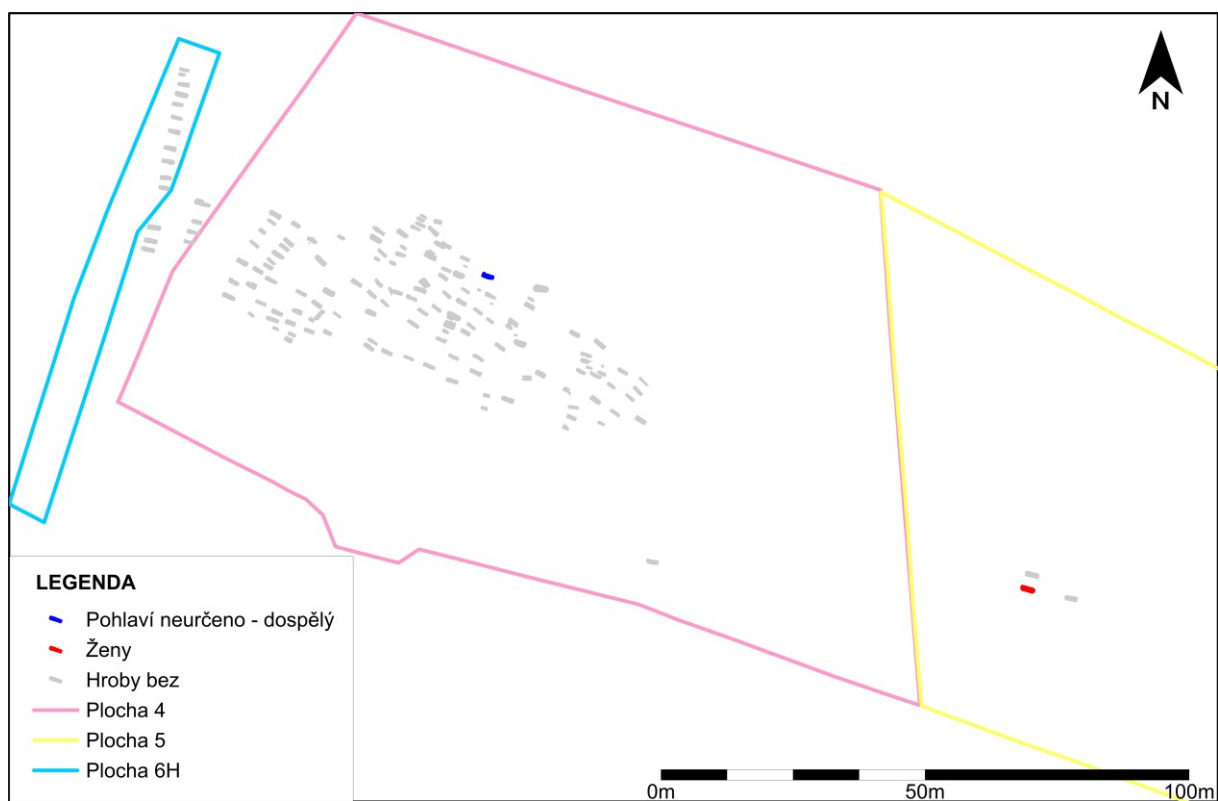
Obr. 41: Ocílka z hrobu H 1857. Foto O. Tomek.

Další a zároveň poslední ocílkou (č. předmětu 14105b) nalezenou na levé straně u beder je exemplář z hrobu H2116. Jedná se o lyrovitou formu varianty 2 trojúhelníkového tvaru s výběžkem na vnitřní bázi, vnější báze je rovná. Ramena jsou bez oček. Analogii spatřuji v exempláři z hrobu 360 v Lahovicích (*Krumphanzlová a kol. 2013, tab. 91:16, 285*).

Tab. 1.25: Seznam ocílek a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Typ ocílky	Poloha	Ostatní výbava
H1857	15595b	Ž, 50-60	I. - lyrovitá	PS, oblast beder	sekera, nůž
H2116	14105b	dospělý	I. - lyrovitá	LS, oblast beder	hrnec s jednoduchým okrajem, 2x šipka, brousek, ší

Jelikož se v Hostivici našly pouze dva exempláře ocílek, není možné příliš hledat tendence kombinací. Neobvyklá je hrobová výbava v případě hrobu H1857, který byla na základě kosterních pozůstatků identifikována jako žena. Nálezy ocílek se vážou převážně k mužským hrobům (*Hanuliak 2004, Klanica 2006, Kouřil – Tymonová 2013*). Nejčastěji je doprovodným předmětem nůž nebo sekera, jako v případě hrobu H1857 (tab. 1.25). V Čechách se často objevují ocílky v hrobovém celku se šípkami či jejich sety. Tuto kombinaci reprezentuje hrob H2116 (tab. 1.25). Je pravděpodobné, že štípaná industrie z hrobu H2116 měla funkci křesacího kamene. Patrně tedy šlo o křesací soupravu spolu s ocílkou, ale vzhledem k tomu, že předmět nebyl podroben traseologické analýze, je otázka jeho funkce otevřená.

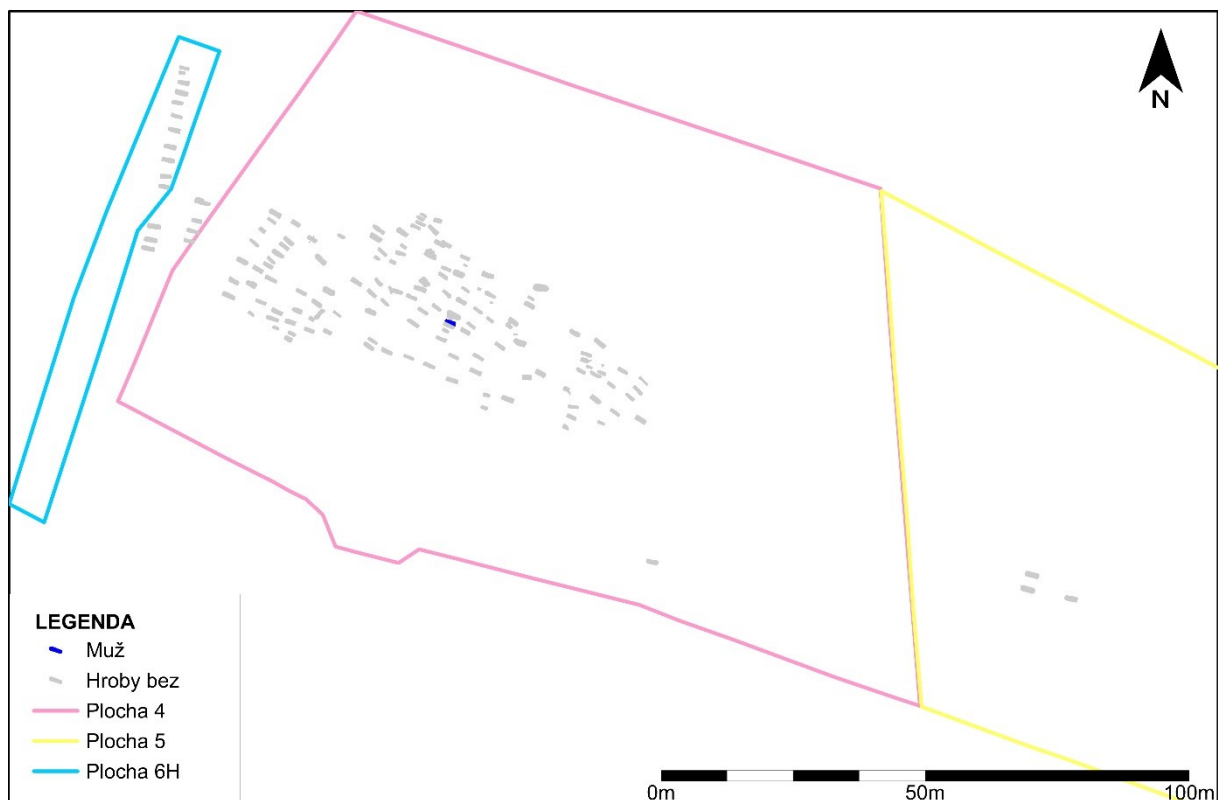
Obr. 42: Distribuce ocílek na pohřebišti.

8.6.5 Nůžky

Nůžky se dochovaly v hrobě H2193 (muž, senilis, starší 60 let) v J části plochy 4 (obr. 44). Z rentgenových snímků je patrné, že se jedná o prstencové nůžky. V hrobě ležely paralelně vedle levé ruky bez další hrobové výbavy (obr. 43). V hrobových kontextech se s nůžkami nesetkáváme běžně, proto i jejich datace je poněkud rámcově omezena na středohradištní a mladohradištní období (*Beranová 1967, 571–579*).

Obr. 43: Pohled na hrob H2193 a polohu nůžek. Foto O. Tomek.

Obr. 44: Lokalizace nůžek na pohřebišti.

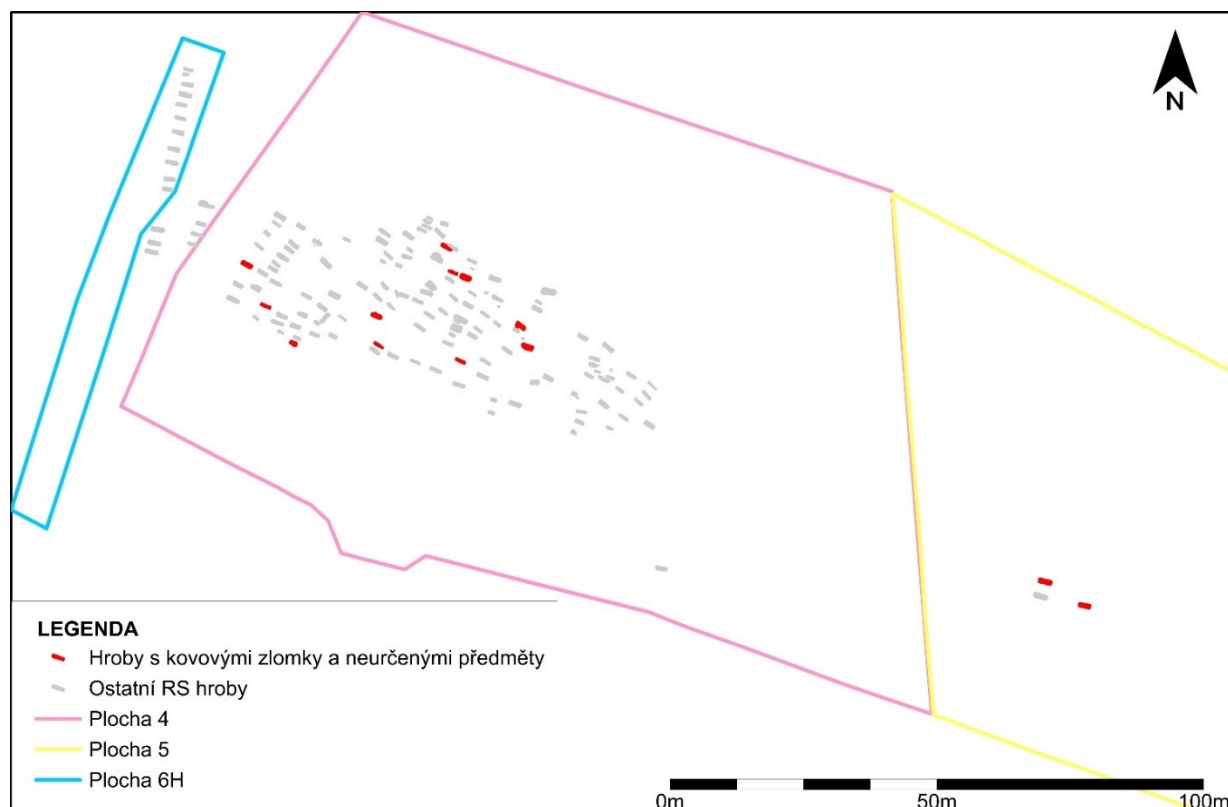
8.6.6 Kovové zlomky a předměty

V důsledku půdních procesů a chemizmů často kovové předměty podléhají rozkladu. Soubor obsahuje několik neurčitelných zlomků, o kterých lze vést pouze informaci o jejich existenci (tab. 1.26). Obrázek ilustruje distribuci kovových zlomků či předmětů, které v čase zpracování nebyly k dispozici, a v diplomové práci se jimi nebudu zabývat (obr. 45). Dohledaným předmětům bude věnován budoucí výzkum.

Tabulka 1.26: Seznam kovových zlomků a předmětů s pravděpodobnou polohou.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Předmět	Poloha
H1859	15596	Ž, 40-60	sekera?	u dolních končetin
H2034	13444	dosp.?	zlomky vědra	JV část hr. jámy
	13445		zlomky vědra	
H2092	14972	dosp.?	nůž?	u levého lokte
H2095	14838	?, 30-40	část vědra?	V část hr. jámy
H2118	14531	?, 20-30	nůž?	V část hr. jámy
H2151	14106	Ž, 30-40	zl. kov. předmětu	zásyp hr. jámy
H2189	15538	Ž, 60+	nůž?	na nohách
H2201	14527	Ž, 50-60	zl. kov. předmětu	u břicha

H2234	15565	Ž?, 40-50	zl. kov. předmětu	u pravého ramene
H2249	15859	M, 20-30	nůž?	u lokte
H2275	13332	dosp.?	kov. předmět	zásyp hr. jámy
H2330	?	?	kov. předmět	zásyp hr. jámy
H2332	14201	?, 12	kov. předmět	u beder

Obr. 45: Distribuce kovových zlomků a kovových předmětů na pohřebišti.

8.7 Keramické nádoby

Keramika patří obecně k nejpočetnějším a nejkřehčím materiálům v rámci postdepozicičních procesů. Snadno podléhá fragmentarizaci, kontaminaci a nezřídka má intruzivní charakter. Díky neustále zpřesňované typologii shledáváme v keramickém materiálu vysoký badatelský potenciál. Obecně studium keramiky přináší detailnější poznání technologie výroby, kvality provedení, surovinového využití, možností hledání distribučních sítí a tak dále.

Jelikož byla keramika běžnou součástí života, doprovázela po jistou dobu středověkou populaci i v rámci pohřebních obřadů. Jak již poznamenala I. Boháčová, ukládání nádob do země souvisí s kulturními zvyklostmi, jejichž studium je zcela specifickým tématem (*Boháčová 2022, 192*). Otázka pohřebních zvyklostí a rituálů je složitá a komplexní problematika. Tvůrci pohřební výbavy byly logicky pozůstalí, kteří nám výběrem inventáře vtiskli představu o

„životě“ nebožtíka. Jak již bylo několikrát prokázáno, tato inscenace nemusí nutně odrážet „naší“ realitu, nebo status mrtvého.

Nádoby byly součástí výbavy 34 hrobů, tedy v 21 % hrobů (tab. 1.27). Každý hrob obsahoval pouze jeden exemplář. Zpravidla byly uloženy u nohou nebožtíků ve východní části hrobové jámy, pokud byl mrtvý orientován hlavou k západu a nohama k východu. Ve dvou případech byla nádoba zachycena na západní straně. U pohřbu H2383 kde byla orientace dospělého muže opačná, byla keramická nádoba u nohou v západní polovině hrobové jámy. V dalším případě hrobu H2116 ležela nádoba také v západní polovině hrobu a není zcela jisté, zda ji měl nebožtík u hlavy nebo byl orientován pohledem k západu. V několika hrobech byla zachycena také keramická intruze obecně datována do zemědělského pravěku nebo je datace blíže specifikovaná v katalogu hrobů⁶.

Z 34 hrobových celků se nádoba našla v sedmi hrobech patřících nedospělým (H2128, H2175, H2176, H2330, H2337, H2357, H2359), čtyřem mužům (H2303, H2353, H2358, H2383) a jedenácti ženám (H2060, H2113, H2158, H2172, H2173, H2183, H2189, H2205, H2206, H2352, H2357). U ostatních jedinců nebylo možné určit pohlaví.

V hrobových kontextech se keramické nádoby obvykle zachovávají v dobré kondici, a pokud dojde k porušení či odlomení, jsou zlomky lépe dohledatelné a následně slepitelné. Na souboru z Hostivice je patrné, že nejvíce k destrukci docházelo nejen na hrdle, ale také na těle nádoby, patrně pod vplyvem dlouhodobého tlaku půdy. Soubor z Hostivice obsahuje pouze jedinou nádobu z hrobu H2094, která se dochovala torzovitě a bez případných zlomků k doplnění.

Ze studia souboru keramické produkce vyplývá, že nejpočetnějším druhem jsou hrnce zastoupené až v 88% z celkového počtu. Z tří hrobů pochází tři lahve (H2089, H2173, H2345), miska (H2358) a již výše zmíněné torzo nádoby (H2094).

Ve studovaném souboru se setkáváme s několika typy okrajů⁷. K těm nejzastoupenějším řadíme hrnce s kalichovitým okrajem (H2060, H2065, H2114, H2303, H2329) a jeho variantami (H2095, H2120, H2124, H2128, H2158, H2172, H2175, H2176, H2189, H2205, H2337, H2352). Dále jsou zde zastoupeny hrnce se svisle seříznutým okrajem (H2091, H2330, H2353, H2357, H2359) a šikmo seříznutým okrajem a jeho variantami (H2093, H2118). Hrnce s jednoduchým okrajem jsou zastoupeny ve dvou exemplářích (H2116, H2206). V souboru se nachází také hrnc s svisle vytaženým okrajem (H2113), s nízkým okružím (H2183) a s prožlabenou vnější linií (H2383).

---

⁶ Intruzivní keramický fond není předmětem této diplomové práce. V textu se mu nebudu věnovat. K bližšímu určení viz katalog hrobů.

⁷ Pro lepší orientaci v katalogu uvádím číslo hrobu.

Jak jsem již výše nastínila problematiku výběru nádob do hrobů nebožtíků a nemožnost určení, zda jde o záměrný výběr kvalitní či nekvalitní keramiky, nebo naopak náhodný, dostáváme se do situace, ve které jen stěží můžeme explicitně dokázat tendenci. Z empirického pozorování dle K. Tomkové (*Tomková 2005, 291*) vyplývá, že jsou nebožtíci pochováni s nádobami různé kvality. Jinak tomu není ani v případě Hostivice. V keramickém souboru shledávám jistou neforemnost nejpatrnější na hrnci s kalichovitým okrajem (H2176, č. 14091). Nevelkou kvalitu měl i hrnec se svisle seříznutým okrajem (H2353, č. 14406) a miska s jednoduchým vytaženým okrajem (H2358, č. 15069) se silnými stěnami, vyrobené ze stejného hrubozrnného těsta. Naopak k velmi kvalitním výrobkům se řadí lahve, kromě č. 15224 z hrobu H2089.

Důsledek znatelného očazení na povrchu nádoby může vzniknout buď při samotné výrobě nádoby, eventuálně také při jejím užívání, například v průběhu vaření. Pakliže jsou odebrány vzorky zeminy zevnitř nádoby, je možné prokázat přítomnost potravin či nápoje. Ale ani to nedokazuje, jestli byla nádoba užita „za života“ nebo vyrobena pouze pro posmrtné účely. Vzhledem k tomu, že měla keramika obecně užitkovou funkci na uchovávání sypkých a tekutých potravin či jejich transport, bylo vhodné její využití i v rámci pohřební výbavy.

Tabulka 1.27: Seznam keramických nádob a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Nádoba	Ostatní výbava
H2060	14669	Ž, 40-50	Hrnec s kalichovitým okrajem	
H2065	14873	? 60+	Hrnec s kalichovitým okrajem	
H2089	15224	?, 30-40	Láhev s rozevřeným šikmo seříznutým okrajem	2x nůž
H2091	13851	?, 20-30	Hrnec se svisle seříznutým okrajem	4x záušnice s očkem, 2x zl. záušnice?
H2093	14563	?, nedosp.	Hrnec s jednoduchým vytaženým šikmo seříznutým okrajem	meandrovitá náušnice, hrozníčkovitá náušnice, nůž
H2094	14316	?, nedosp.	Torzo dna hrnce	
H2095	14840	?, 30-40	Hrnec s variantou kalichovitého okraje	zl. vědra?
H2113	14768	Ž, 50-60	Hrnec se svisle vytaženým okrajem	zl. náušnice?, korálek - skleněný olivový
H2114	14087	Ž, dosp.	Hrnec s kalichovitým okrajem	3x záušnice s očkem
H2116	13867	?, dosp.	Hrnec s jednoduchým okrajem	ŠI, kamenný brousek, 2x šipka, ocílka
H2118	14539	?, 20-30	Hrnec se šikmo seříznutým ven vyloženým okrajem	nůž?

H2120	14839	M?, 50-60	Hrnc s variantou kalichovitého okraje s mírně vytaženou spodní hranou	nůž
H2124	14175	?, 30-40	Hrnc s variantou kalichovitého okrajem tvořeným okružím	esovitá záušnice
H2128	14086	?, 6-13(6)	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	ke zl. intruze
H2158	14122	Ž, 50-60	Hrnc s variantou kalichovitého okraje s vytaženou spodní hranou	nůž, zl. záušnice?, korálky - 3x skl., 2x jant.
H2172	14317	Ž, 30-40	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	ŠI, ke zl. intruze
H2173	15222	Ž, 30-40	Láhev s ovaleným okrajem	2x esovitá záušnice, ke zl. intruze
H2175	15223	?, 5?	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	
H2176	14091	?, 5?	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	
H2183	Ž, 60+	Ž, 30-40	Hrnc s nízkým okružím a vytaženou spodní hranou	4x esovitá záušnice
H2189	14733	Ž, 60+	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	nůž?, 2x ŠI
H2205	15072	Ž, 20-30	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	ŠI, nůž, ke zl. intruze
H2206	15307	Ž, 60+	Hrnc s jednoduchým oblým okrajem	
H2303	15051	M, 50-60	Hrnc s kalichovitým okrajem	nůž
H2329	15120	Ž, ?	Hrnc s kalichovitým okrajem	ke zl. intruze
H2330	14984	?, 12+	Hrnc se svisle seříznutým okrajem	
H2337	15287	?, 1-6	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	nůž
H2345	14174	?, 30-40	Lahev s jednoduše zaobleným okrajem	
H2352	15221	Ž, 30-40	Hrnc s variantou kalichovitého okraje s prožlabením vnějšího okraje	
H2353	14406	M, 20-40	Hrnc se svisle seříznutým okrajem	nůž
H2357	14564	Ž, ?	Hrnc se svisle seříznutým okrajem	
H2357B		?, 5?		
H2358	15069	M, 40-60	Miska s jednoduchým vytaženým okrajem	
H2359	14529	?, 9?	Hrnc se svisle seříznutým okrajem	ke zl. a mazanice - intruze
H2383	15072	M, ?	Hrnc s prožlabenou vnější linií	

V rámci zpracování keramického fondu jsem přistoupila také ke měření objemů keramických nádob (tab. 1.28). Cílem bylo zjištění, jestli soubor vykazuje tendence

v preferenci. Nádoby jsem roztřídila na tři kategorie, a to na kategorii malých, středních a velkých nádob.

Kategorii malých nádob, nebo-li malých objemů, zahrnují nádoby od 300 do 600 ml, středně velké nádoby od 601 ml do 900 ml a velké nádoby od 901 ml do 1620 ml, což činí zároveň největší zaznamenaný objem. Tabulka 1.28 prezentuje přehled objemů jednotlivých nádob. Měření objemu bylo provedeno pomocí jemného písku, kromě torza hrnce č. 14316 (H2094).

Tabulka 1.28: Měření hodnoty objemu nádob.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Nádoba	Objem/ml
1. kategorie - malé nádoby			
H2173	15222	Láhev s ovaleným okrajem	340
H2128	14086	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	400
H2176	14091	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	430
H2337	15287	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	440
H2091	13851	Hrnc se svisle seříznutým okrajem	490
H2113	14768	Hrnc se svisle vytaženým okrajem	500
H2093	14563	Hrnc s jednoduchým vytaženým šikmo seříznutým okrajem	510
H2189	14733	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	540
H2357	14564	Hrnc se svisle seříznutým okrajem	560
H2095	14840	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	600
H2158	14122	Hrnc s variantou kalichovitého okraje s vytaženou spodní hranou	600
H2172	14317	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	600
H2358	15069	Miska s jednoduchým vytaženým okrajem	600
2. kategorie - střední nádoby			
H2329	15120	Hrnc s kalichovitým okrajem	650
H2175	15223	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	680
H2120	14839	Hrnc s variantou kalichovitého okraje s mírně vytaženou spodní hranou	700
H2205	15072	Hrnc s variantou kalichovitého okraje	800
H2303	15051	Hrnc s kalichovitým okrajem	800
H2124	14175	Hrnc s variantou kalichovitého okrajem tvořeným okružím	850
H2352	15221	Hrnc s variantou kalichovitého okraje s prožlabením vnějšího okraje	850
H2206	15307	Hrnc s jednoduchým oblým okrajem	900
3. kategorie - velké nádoby			
H2116	13867	Hrnc s jednoduchým okrajem	950
H2118	14539	Hrnc se šikmo seříznutým ven vyloženým okrajem	950
H2060	14669	Hrnc s kalichovitým okrajem	1000
H2065	14873	Hrnc s kalichovitým okrajem	1030
H2359	14529	Hrnc se svisle seříznutým okrajem	1050
H2383	15072	Hrnc s prožlabenou vnější linií	1050

H2345	14174	Lahev s jednoduše zaobleným okrajem	1080
H2330	14984	Hrnc svisle seříznutým okrajem	1300
H2353	14406	Hrnc svisle seříznutým okrajem	1300
H2114	14087	Hrnc s kalichovitým okrajem	1330
H2183	14088	Hrnc s nízkým okružím a vytaženou spodní hranou	1440
H2089	15224	Láhev s rozevřeným šikmo seříznutým okrajem	1620

Z pohledu preference malých, středních či velkých nádob z tabulky nevyplývají žádné markantní rozdíly. V rámci 1. kategorie se umístilo 13 kusů nádob, tedy 38%, ve 2. kategorii 8 kusů nádob, tedy 23% a v poslední 3. kategorii zaujalo své místo 12 kusů keramických nádob, tedy 35%. V porovnání 1. a 3. kategorie je zastoupení takřka vyrovnané s rozdílem tří procent.

Z hlediska typu nádoby je možné daný problém sledovat na příkladu hrnce s variantou kalichovitého okraje, který je zastoupen ve 12 exemplářích a z toho sedm kusů je zastoupeno v 1. kategorii a dalších pět v 2. kategorii, přičemž v poslední 3. nemá žádného zástupce a objem nepřesahoval 850 ml.

Svým objemem nápadně vystupují z řady pouze dvě nádoby, a to lahev č. 15224 (H2089) a hrnc s nízkým okružím a vytaženou hranou s č. 14088 (H2183).

Barevné spektrum nádob je důsledkem nejenom techniky výpalu, ale i jejím užíváním v živé kultuře a zčásti i půdním prostředím v hrobové jámě. Často se setkáváme se zakouřením, které jak jsem již zmínila, může odpovídat několika variantám příčin. Tento jev spatřujeme i v souboru z Hostivice. Nejmarkantnější zakouření je patrné na 16 nádobách (H2091, č. 13851; H2128, č. 14086; H2183, č. 14088; H2172, č. 14317; H2118, č. 14539; H2093, č. 14563; H2357, č. 14564; H2060, č. 14669; H2113, č. 14768; H2095, č. 14840; H2303, č. 15051; H2329, č. 15120; H2352, č. 15221; H2175, 15223; H2089, č. 15224). Dále jsou zastoupeny i oranžové odstíny na hrnci (H2353, č. 14406) a misce (H2358, č. 15069). Odstíny okrové až krémové jsou viditelné na hrncích H2116, č. 13867; H2120, č. 14839; H2158, č. 14122), na torze (H2011, č. 14316) a na dvou lahvích (H2173, č. 15222; H2345, č. 14174). Dva hrnce (H2065, č. 14873; H2114, č. 14087) mají šedo krémovou barvu. Zbylých devět hrnců je laděno do světle hnědé, hnědé až tmavě hnědé barvy (H2337, č. 15287; H2359, č. 14529; H2330, č. 14984; H2206, č. 15307; H2124, č. 14175; H2359, č. 15072; H2176, č. 14091; H2189, č. 14733; H2205, č. 15027).

Během zpracování keramických nádob pro diplomovou práci byly nádoby již zrestaurovány a k dispozici v celku. Do jisté míry to znesnadňuje studium keramické hmoty patrné na lomu. V zásadě je možné rozčlenit keramický soubor do tří základních skupin, na nádoby s krupičkovitým povrchem daným přítomností drobného vystupujícího ostríva (typickým pro středočeskou keramiku od konce 9. století), příměsí hrubšího písku a hladkým

povrchem z jemně plavené hlíny. V souboru tvořily nádoby s krupičkovitým povrchem celkem 13 kusů, tj. 38% (H2094, 14316; H2189, 14733; H2172, 14317; H2128, 14086; H2095, 14840; H2060, 14669; H2118, 14539; H2352, 15221; 2357, 14564; H2303, 15051; H2065, 14873; H2089, 15224; H2158, 14122). Ve stejném množství byly zastoupeny nádoby s písčítým povrchem (H2124, 14175; H2173, 15222; H2114, 14087; H2120, 14839; H2091, 13851; H2113, 14768; H2358, 15069; H2353, 14406; H2116, 13867; H2093, 14563; H2345, 14174; H2329; 15120; H2330, 14984). Hladký povrch byl zaznamenán na 8 kusech hrnců, tedy 24% z celkového počtu nádob (H2183, 14088; H2206, 15307; H2359, 14529; H2383, 15072; H2176, 14091; H2337, 15287; H2205, 15027; H2175, 15223). Keramika s hladkým povrchem obsahovala jemně plavenou hlínu s minimálním zastoupením slídy, kromě hrnce č. 15307 a 14529, u nichž šupinky slídy vystupují na povrch.

Na dvou skupinách nádob (s krupičkovitým a písčítým povrchem) bylo možné sledovat zrnitost ostřiva. Dětila jsem nádoby s příměsí jemnozrného, středně zrnitého a hrubozrného ostřiva, na jejichž povrchu byly patrné důlky či dutinky po vypadlých zrnech ostřiva. U nádob s krupičkovitým povrchem byl zaznamenán pouze jeden exemplář, hrnců č. 14122, s využitím hrubozrného ostřiva a u nádob s písčítým povrchem bylo využito hrubozrného ostřiva zastoupeno ve vyšším počtu nádob (nádoby č. 14405, 15069, 14839, 14175). Nádoby s krupičkovitým reprezentují čtyři exempláře se středně zrným ostřivem (nádoby č. 14539, 14840, 14317, 14733) a s písčítým povrchem také ve čtyřech kusech nádob (nádoby č. 14174, 13867, 14087, 15222). Jemnozrné ostřivo bylo přítomné ve hmotě nádob s krupicovým povrchem v osmi kusech (nádoby č. 15224, 14873, 15051, 14564, 15221, 14669, 14086, 14316) a u nádob s písčítým povrchem bylo zastoupeno jemnozrné ostřivo v pěti exemplářích (nádoby č. 13851, 14768, 14563, 15120, 14984).

Jisté odchylky od symetrie shledávám u několika hrnců. Vertikální osa hrnce s kalichovitým okrajem (nádob č. 15051) je zřetelně v jednom místě menší nežli na opačné straně. Na hrnci č. 13851 je možné pozorovat zvlnění okraje. Na nádobě č. 14091 je patrná asymetrie na celém povrchu. V různých částech je promáčklá a celkově nádoba působí nesourodým dojmem.

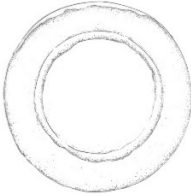

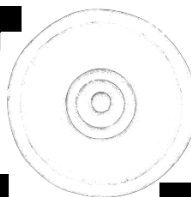
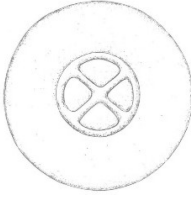
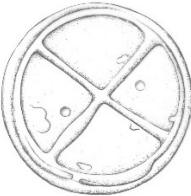
Značky na dně nádob byly objeveny na devíti kusech (nádob č. 15221, 14669, 14316, 15223, 14088, 15307, 14839, 14091, 14564). Podíl značených nádob činí 26%, což rámcově odpovídá tvrzení L. Varadzina (*Varadzin 2007, 57*).

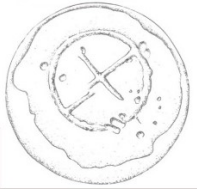
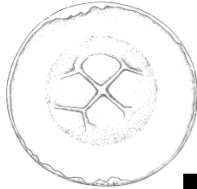

K třídění značek na dně jsem využila již vytvořenou kategorizaci L. Varadzina (*Varadzin 2015, 322-334*). Motivy roztřídil do čtyř tříd označených A–D. Třída A zahrnující motivy v kruhovém orámování, byla rozpoznána na sedmi dnech nádob, což činí z této

kategorie tu nejpočetnější. Pouze na dvou nádobách byly objeveny značky, které pro jejich neúplnost budu řadit do třídy D (nádob č. 15307 a 14839). Třídy B (motivy ve čtyřúhelníkovém orámování), a C (proště motivy) nebyly v souboru zastoupeny. Souhrnný přehled značek na dnech nádob je uveden v tabulce 1.29.

Reliéfní značky na dně nádob nejsou příliš chronologicky citlivé. Na základě práce L. Varadzina lze uvést, že značky analogické s keramickým souborem z Hostivice se objevují od 10. do 13. století (*Varadzin 2015, tab. 13.2, 331–334*).

Tabulka 1.29: Přehled motivů na dnech nádob.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Motiv	Kategorie	
			A	B
H2352	15221		kruh	
H2060	14669		linie	
H2175	15223		soustředné kruhy	
H2183	14088		kříž v kruhu	
H2176	14091		kříž v kruhu	

H2357	14564		kříž v kruhu	
H2094	14316		kříž s rozvětvenými konci	
H2206	15307		kříž v kruhu ? - zlomek	
H2120	14839		zlomek motivu	

Otázkám výzdobných motivů a jejich variant se věnovalo několik badatelů (*Krumphanzlová 1974, 87–88; Čiháková 2012*). V rámci studia dekoru na keramice se přistupuje i k vývojovým tendencím charakteristickým pro určitý časový úsek. Terminologie typů výzdob se zčásti liší. Pro tyto účely jsem vytvořila přehledovou tabulku.

Hřebenová výzdoba mnohonásobných vlnic nebo horizontálních linií má chronologické těžiště především v 9. století a mizí ve třetí třetině 10. století (*Varadzin 2010, 537*). V polovině 10. století se mění na jednoduchou rytou vlnici a jednoduchou rytou linii. Dekor vpichů, někdy za doprovodu plastické linie, by měl vynívat v druhé polovině 10. století, nebo ještě dříve. V 11. století se uplatňují husté horizontální linie (*Krumphanzlová 1974, 88*). Jak již poznamenala K. Tomková: „Nádoba je nositelem nejen informací metrických, technologických, funkčních (ve srovnání s jinými obdobími), ale také informací estetických a psychologických zrcadlících se v individualitě nádob. Zatímco pro starší individuální výrobu je charakteristická pečlivost a pozornost věnována každému kusu, v době, kdy sledujeme nárůst keramické produkce a její standardizaci, vidíme pokles pozornosti vůči některému keramickému prvku, nejčastěji výzdobě, v níž se projevuje menší či větší nedbalost“ (*Tomková 2020, 106*). Podobné tendence lze registrovat také na pohřebišti v Hostivici.

Výzdoba na nádobách z Hostivice je v celku variabilní a postihuje širší spektrum kombinací s ohledem na počet nádob (tab. 1.30). V souboru je nejpočetnější rytá výzdoba s variacemi vlnic a linií nebo pouze linií a pouze vlnic. Rytá výzdoba je také kombinována s vpichy v doprovodu vlnic, plastické linky, nebo prvků vlnic, linky, plastické linky a vpichů. Na dvou exemplářích lze pozorovat patrně rytou výzdobu s hřebenováním. Na keramice je přítomno i samostatné hřebenování v podobě několikanásobných vlnic, kombinaci vlnic a lineárních pásů, nebo ve dvou případech (v jednom však zvláště: nádoba č. 14406) v nepřilíš precizním a nedbalém provedení.

Tabulka 1.30: Přehled výzdobných motivů.

č. nádob	nádob	rytá			rytá + vpichy + plast. linie			hřebenování			hřebenování + rytá
		vlnice + linie	linie	vlnice	vlnice + vpichy	vlnice + vpichy + linie + pl. linka	vpichy + plast.linie	vlnice	vlnice + linie	linie - nedbalá	hřebenování + rytá linie?
14669	Hrnc s kalichovitým okrajem		*								
14873	Hrnc s kalichovitým okrajem		*								
15224	Láhev s rozevřeným šikmo seříznutým okrajem	*									
13851	Hrnc se svisle seříznutým okrajem										*
14563	Hrnc s jednoduchým vytaženým šikmo seříznutým okrajem	*									
14316	Torzo dna hrnce										
14840	Hrnc s variantou kalichovitého okraje									*	
14768	Hrnc se svisle vytaženým okrajem			*							
14087	Hrnc s kalichovitým okrajem		*								
13867	Hrnc s jednoduchým okrajem	*									
14539	Hrnc se šikmo seříznutým ven								*		

	vyloženým okrajem									
14839	Hrniec s variantou kalichovitého okraje s mírně vytaženou spodní hranou	*								
14175	Hrniec s variantou kalichovitého okrajem tvořeným okružím	*								
14086	Hrniec s variantou kalichovitého okraje		*							
14122	Hrniec s variantou kalichovitého okraje s vytaženou spodní hranou		*							
14317	Hrniec s variantou kalichovitého okraje				*					
15222	Láhev s ovalným okrajem					*				
15223	Hrniec s variantou kalichovitého okraje		*							
14091	Hrniec s variantou kalichovitého okraje	*								
14088	Hrniec s nízkým okružím a vytaženou spodní hranou									*
14733	Hrniec s variantou kalichovitého okraje		*							
15027	Hrniec s variantou kalichovitého okraje		*							
15307	Hrniec s jednoduchým oblým okrajem				*					
15051	Hrniec s kalichovitým okrajem				*					
15120	Hrniec s kalichovitým okrajem		*							
14984	Hrniec se svisle seříznutým okrajem							*		

15287	Hrnc s variantou kalichovitého okraje			*							
14174	Lahev s jednoduše zaobleným okrajem	*									
15221	Hrnc s variantou kalichovitého okraje s prožlabením vnějšího okraje		*								
14406	Hrnc se svisle seříznutým okrajem									*	
14564	Hrnc se svisle seříznutým okrajem			*							
15069	Miska s jednoduchým vytaženým okrajem		*								
14529	Hrnc se svisle seříznutým okrajem						*				
15072	Hrnc s prožlabenou vnější linií							*			

Keramickou produkci z Hostivice lze rámcově datovat do průběhu 9. až závěru 10. či počátku 11. století⁸ (obr. 46). Jako determinační znak pro klasifikaci chronologie jsem využila typologii výzdoby, profilací okrajů a doprovodných předmětů (tab. 1.27). Na první pohled si lze všimnout, že až na jeden případ (nádob č. 15051) jsou hrnce s kalichovitým okrajem bez doprovodných přídavek. Tento jev již začíná vyznívat s variantou kalichovitého okraje.

První kategorií nádob jsou hrnce se šikmo nebo svisle seříznutým okrajem a nízkým okružím náležící již do průběhu 9. (nádob č. 13851) nebo závěru 9. století a vyznívající okolo poloviny 10. století (nádob č. 14564, 14539), v některých případech s možným malým přesahem do mladší doby hradištní (nádob č. 14088, 14984). Dominantně je zde zastoupena hřebenovaná výzdoba.

Druhou kategorií nádob jsou hrnce, chronologicky ne tolik citlivé, zařaditelné do střední doby hradištní až mladší doby hradištní (nádob č. 13867, 14406, 14529, 14768, 14840, 15072).

Třetí kategorií, hrnce s jednoduchým okrajem, lze rámcově datovat do 10. století (nádob č. 14563, 15307).

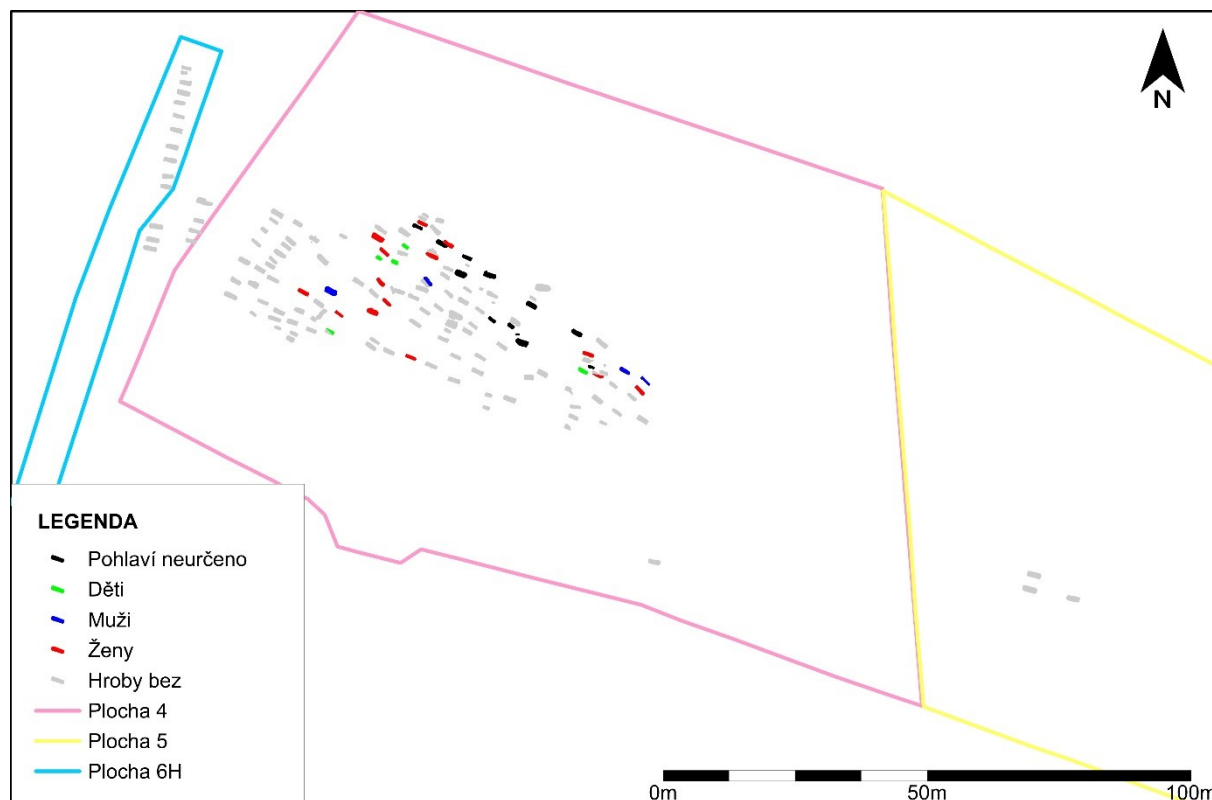
⁸ Za obětavou konzultaci ohledně datace keramického souboru děkuji doc. PhDr. I. Štefanovi, PhD.

Čtvrtá kategorie, hrnce s kalichovitým okrajem, objevující se v keramické produkci přibližně od druhé třetiny 10. do poloviny 11. století, nesou na těle výzdobu pouze rytých linií a nedbalých vlnic (nádob č. 14087, 14669, 14873, 15051, 15120).

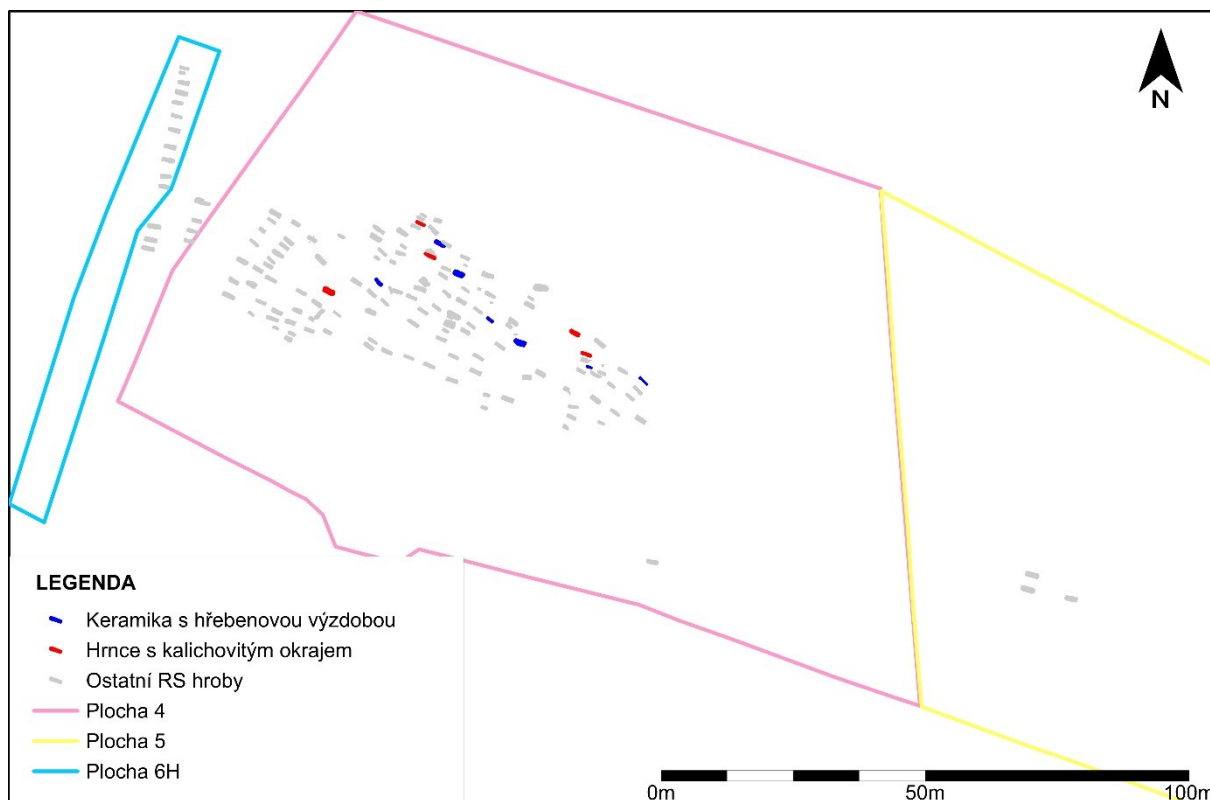
Pátou kategorií lze vymezit pro hrnce s variantou kalichovitého okraje datované od poloviny 10. století (nádob č. 14086, 14091, 14122, 14175, 14317, 14733, 14839, 15027, 15221, 15223, 15287).

Šestá kategorie, datovaná do průběhu 10. až 11. století, obsahuje misku s rytou výzdobou linek (nádob č. 15069) a tři lahve (nádob č. 14174, 15222, 15224).

Chronologii pohřebiště může upřesnit i náhled na prostorovou distribuci keramiky s hřebenovou výzdobou a hrnců s kalichovitým okrajem (obr. 47).

Obr. 46: Distribuce keramiky na pohřebišti.

Obr. 47: Distribuce keramiky s hřebenovou výzdobou a hrnců s kalichovitým okrajem.

8.8 Vědra

Na pohřebišti v Hostivici se z pohledu zavedené terminologie našla pouze vědra s obručemi a v jednom případě bez obručí (hrob H2048, č. předmětu 14679). Z jiných lokalit známe i vědra pobitá plechy z bronzu nebo železa, zvaná okovy (*Krumphanzlová 1974, 75; Šolle 1959, 469*).

Vědra byla nalezena v osmi hrobech (H2034, H2048, H2097, H2121, H2194, H2271, H2325, H2349) v převážně torzovitém stavu (tab. 1.31). Nálezy věder jsou rozptýleny téměř po celé ploše pohřebiště kromě jeho západní části (obr. 50). Informace o vědru z hrobu H2271 jsou známy pouze z terénní dokumentace, patrně mělo obruče. Vědro z hrobu H2048 bylo objeveno bez obručí a odebrány byly pouze vzorky dřeva.

Téměř ve všech hrobech leželo vědro ve východní polovině hrobu u nohou nebožtíka. Pouze v hrobě H2034 byla zaznamenána poloha vědra na levé straně u hlavy, na rozdíl od Levého Hradce, kde poloha u hlavy nebyla zaznamenána (*Tomková a kol. 2020, 123*). Hrob H2034 patří k trojici hrobů mimo hlavní pohřební areál, situovaný jen pár desítek centimetrů od hrobů dvou žen s bojovníckou výbavou. Ve třech hrobech leželo vědro ve východní části na levé straně u chodidel (H2048, H2097, H2121) a v jednom případě bylo nalezeno na pravé straně u dolních končetin (H2349). V hrobě H2194 se našlo vědro ve východní polovině u

nohou a vzhledem k výšce dospělého člověka lze z terénní dokumentace usoudit, že leželo buď mezi lýtky, nebo na nohou, případně na rakvi, která se nedochovala. Polohu vědra z hrobů H2271 a H2325 lze lokalizovat do východní poloviny u dolních končetin pohřbeného a v případě hrobu H2271 upřesnit polohu obručí uložených na kamenném obložení hrobu.

Z pohledu antropologických údajů není možné identifikovat nějaký jasný trend. V hrobě muže H2048 ve věku 50–60 let se našlo vědro bez obručí. Dva hroby, H2097 (věk 20–30 let) a H2349 (věk 30–40 let) jsou přibližně určeny jako ženské, další dva skelety patří neurčeným dospělým jedincům (H2034, H2271). Ostatní hroby jsou považovány za dětské, hrob H2121 ve věku kolem 10 let, hrob H2194 ve věku kolem 13 let a hrob H2325 bez určení věku.

V 50% ostatní hrobové výbavy byl nalezen nůž ve hrobech dětí (H2121, H2325) i dospělých (H2034, H2097). Dále to jsou šperky v podobě náušnic či záušnic (HH2194, H2325, H2349) a korálky (H2121, H2325, H2349). Podrobně viz tabulka 1.31.

Tabulka 1.31: Seznam věder a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Poloha	Ostatní výbava
2034	13443	?, dosp.	JV roh, LS hlavy	sekera, nůž
	13444			
	13445			
2048	14679	M, 50-60	V roh, LS nohy	
2097	15404	Ž?, 20-30	V roh, LS nohy	nůž
2121	14372	? 6-13(10)	V roh, LS nohy	nůž, skl. korálek, zl. kov. předmětu, ŠI
2194	14846	? 6-13(13)	V roh, u nohou, asi u lýtek	2x bubínková náušnice, 2x košíčkovitá náušnice
2271	?	?, dosp.	V roh, u nohou	
2325	15285	?, nedosp.	V roh, u nohou	nůž, zl. záuš.?, zl. hrozníčkovitá náušnice 40x korálek – skl.
2349	14742	Ž, 30-40	V roh, PS nohy	1x jant. korálek, záušnice s očkem

Tvar vědra lze bezpečně určit pouze v jediném případě, vědro č. 14846 z hrobu dítěte H2194, které má snad válcový tvar s kruhovým ústím. Vycházím také z rozměrů obručí, které jsou uváděny shora dolů.

Výšku věder není možné stanovit. Pokud to bylo jen trochu možné, vědra z hostivického pohřebiště byly vyzvedávány in situ. Samotná dřevěná konstrukce určující celkovou výšku vědra však podlelehla rozkladu. Dalším výrazně zkreslujícím faktorem jsou postdepoziční

procesy, především tlak půdy, která na předmět působí. I přes opatrnou konzervátorskou práci na vědru č. 14846 z dětského hrobu H2194 se nepodařilo odhalit všechny součásti vědra. Za předpokladu, že výška je úměrná nebo větší než průměr ústí založeném na rozpětí rukojeti, tak v našem případě (s ohledem na absenci rukojeti), budu výšku pouze odhadovat. Pokud vezmeme v potaz přibližné analogické rozměry rukojetí z jiných lokalit, kam by mohlo spadat naše vědro s nejbližší obručí (B) k ústí o rozměru 15,4 cm, pak za předpokladu, že průměr rukojeti je logicky o něco větší, by vědro mohlo spadat do střední kategorie⁹ (srov. Tomková a kol. 2020, 127). Vědro č. 14742 z patrně ženského hrobu H2349 by patrně spadalo do kategorie velkých věder s průměrem nad 20 cm a naopak vědro č. 15285 z hrobu dítěte by spadalo nejspíš do kategorie malých vědérek. Ostatní vědra jsou blíže nezpracovatelná, protože se buď nedochovala, nebo jsou momentálně ve stavu před konzervací. Exemplářům těch nejmenších vědérek se věnoval již V. Hrubý, který je srovnával v kontextu možných picích nádob, s odhadem objemu na 0,5 litru, jejichž analogie spojoval s římsko-provinciálním prostředím (Hrubý 1955, 158). Pokud se podrobněji podíváme na zjištěné objemy nádob z pohřebiště, do objemu 0,5 litru se kumuluje až 20% z celkového množství. Rozměry věder uvádí tabulka 1.32.

Tabulka 1.32: Rozměry věder.

č. hrobu	č. předmětu	pohlaví	tvar	výška vědra	průřez obručí	obruč A	obruč B	obruč C	obruč D	obruč E	šířka obručí	síla obručí	rukojeť	rukojeť - síla	závěsné kování	závěsné kování - rozměry	dřevo
2034	13443	?	neurčitelné - zlomky	neměřitelné												ne	
	13444			chybí												ne	
	13445			chybí												ne	
2048	14679	M	neurčitelné - pouze rozpadlé dřevo	neměřitelné												ano	
2097	15404	Ž?	neurčitelné - zlomky	neměřitelné												ne	
2121	14372	?		?	?	?	225	190	-	-	-	4-6	?	?	-	-	ne

⁹ K. Tomková pracovně roztříдила vědra do tří kategorií dle rozpětí rukojeti a prvních obručí, na vědra malá (10 až 12 cm), střední (12 až 19 cm) a velká (více než 20 cm).

2194	14846	?	válcový	?	půloblouk	?	154	154	152	158	3-4	3-5	zl.	3-5	kotvovité	s. 4, v. 50	ne
2271	?	?	chybí														ne
2325	15285	?	?	?	?	100	110	115	-	-	4-6	?	?	4	ne	-	ne
2349	14742	Ž?	?	?	půloblouk	1x obruč - 200					5	4-5	ne	-	ne	-	ne

Obruče jsou rozpoznány ve čtyřech případech, z toho u dvou věder (vědro č. 15285 a 14372) nebylo možné určit tvar průřezu. V ostatních případech (vědro č. 14742 a 14846) se jedná o polokruhový průřez, na vnitřní straně ploché a na vnější zaoblené. U vědra č. 15285 byly rozpoznány na RTG snímku tři obruče o průměru 10–11,5 cm a šířce 0,6–0,7 cm. Jelikož je vědro stále v nálezovém stavu, není k bližšímu zkoumání k dispozici. Obdobná situace se jeví u vědra č. 14372, kde jsou na RTG snímcích zřejmé nejméně tři obruče o průměru 22,5 až 19 cm a síle 0,4 až 0,6 cm. Z exempláře č. 14742 se dochovala pouze jedna obruč o průměru 20 cm, šířce 0,5 cm a síle v intervalu 0,4 až 0,5 cm. V jejím průběhu jsou patrné stopy po nýtech na protilehlých stranách (obr. 48).

Obr. 48: Obruč vědra č. 14742 – stopy po nýtech. Foto A. Hůlka.

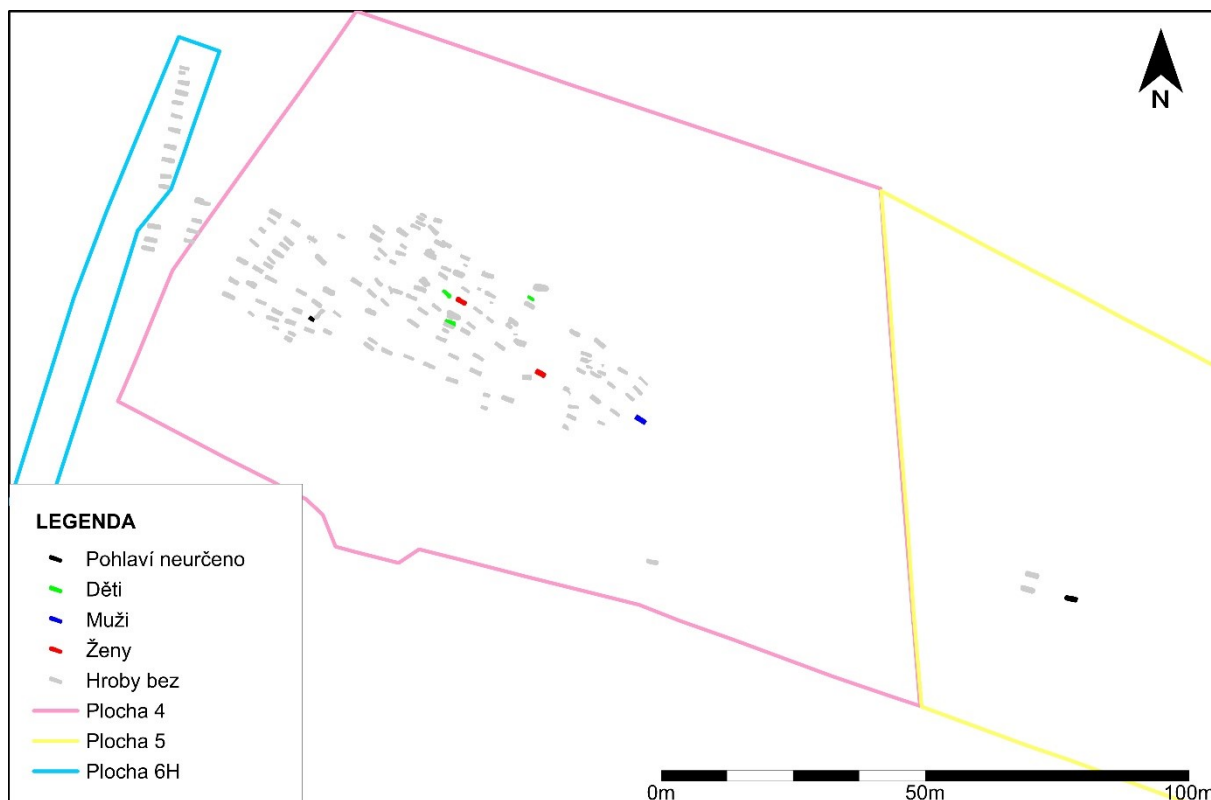
V hrobě H2349 se našlo vědro č. 14846, u kterého se zdá, že obručí je až pět (obr. 49). Není zcela jasné, jestli jde o rukojeť nebo obruč, spíše se přikláním k obruči. Pracujeme tedy s pěti obručemi o průměru od 15,2 cm až 15,8 cm, o šířce 0,3 až 0,4 cm a síle 0,3 až 0,5 cm.

Rukojeť, pokud je možné ji s ohledem na silnou korozi takto označit, se zachovala jen u vědra č. 14846 ve fragmentárním stavu, nese snad jednoduché háčkovité ukončení (obr. 47). Závěsné kování je dochováno jedno a pochází také z vědra č. 14846. Jedná se o kování kotvovitého tvaru s očkem a roztepanými konci.

Obr. 49: Foto vědra 14846. Detail na rukojeť a závěsné kování. Foto A. Hůlka.

Z dosavadních výzkumů vyplývá, že vkládání věder do hrobů se váže především na 9. století s možným přesahem do století následujícího. Datace se vztahuje nejčastěji k typům obručí a kování. Do jisté míry se nám otevírá hypotéza o možné lokální preferenci, vzhledem k výskytu typů kování na hradišti na Staré Kouřimi (*Šolle 1966, 260*) a v Hradci u Němčic (*Lutovský 2000, 148*). Lze říct, že vědro jako hrobová výbava bylo užíváno ještě na přelomu 9. a 10. století. V případě datace nejlépe zachovaného vědra 14846 z hrobu H2194 nám napomáhá výbava čtyřech kusů náušnic velkomoravského horizontu. Rovněž hrob H2349 se zachovanou obručí a doprovodnou náušnicí s očkem bude patřit do staršího horizontu.

Obr. 50: Distribuce věder v rámci pohřebiště.

8.9 Štípaná industrie, kamenná industrie a křesací kameny

Štípaná kamenná industrie se našla v sedmi hrobech (H1380, H2116, H2121, H2189, H2205, H2248, H2564), z toho ve dvou hrobech ve dvou kusech (H1380, H2189; viz přehledová tabulka 1.33). Štípaná industrie se často klade do souvislosti s ocílkami. Tento případ lze sledovat v hrobě H2116, kde se ŠI našla u levé strany beder spolu s ocílkou a kamenným brouskem. Patrně tedy jde o křesací kámen. V ostatních případech funkci křesadla není možné prokázat. Určitou indicií by mohl být případ hrobu H2121, kde se taktéž v oblasti beder na levé straně našla ŠI spolu s nožem a zlomky blíže nespecifikovaného kovového předmětu.

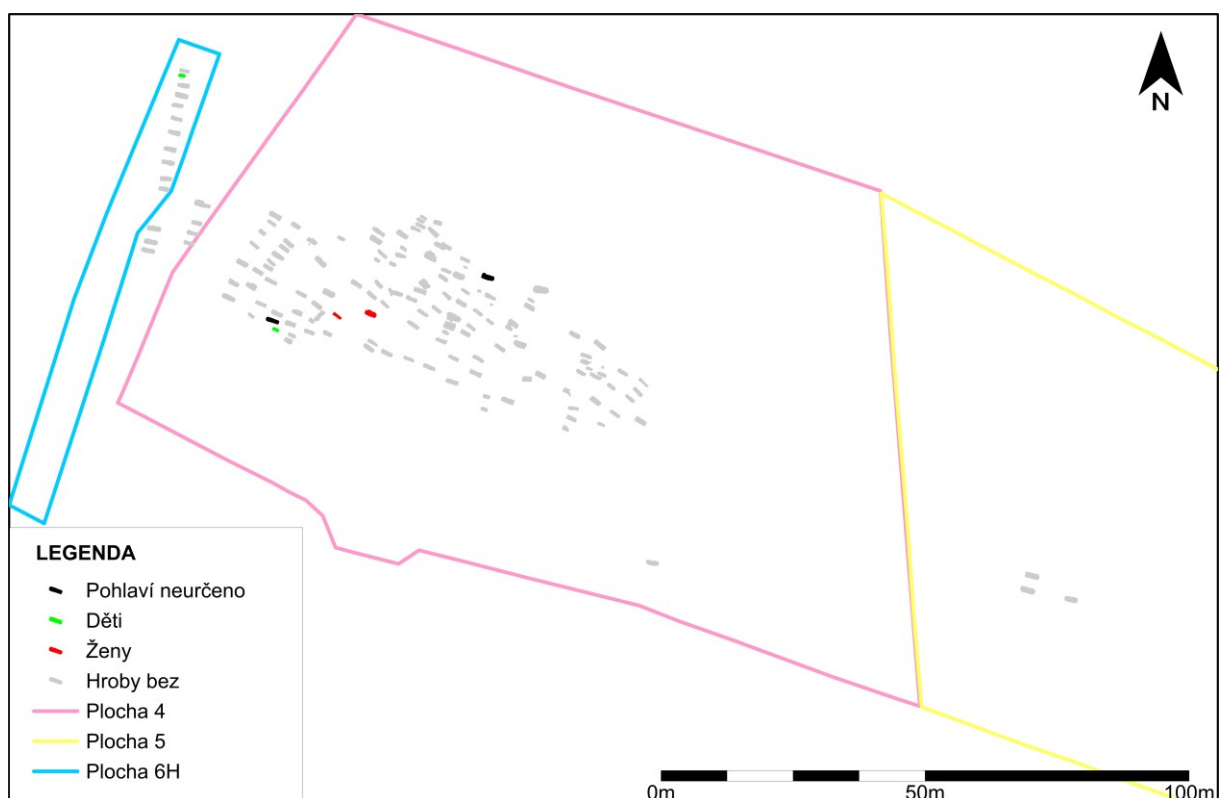
Ve dvou hrobech (H2332, H2348) byly nalezeny kameny ve střední části hrobové jámy, z toho v hrobě H2332 se zpřesňující informaci nálezů mezi stehenními kosti.

Štípaná kamenná industrie se nevyskytuje ve východní a západní části nekropole (obr. 51).

Tabulka 1.33: Seznam nálezů ŠI, KI, křesacího kamene a ostatní hrobové výbavy.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Poloha	Předmět	Ostatní výbava
H1380	11430a	?	povrch	ŠI	
	11430b		povrch	ŠI	
H2116	13859	dosp.	LS beder	ŠI	kamenný brousek, ocílka
H2121	14325	?, 6-13	LS beder	ŠI	nůž, zl. kov. předmětu, skleněný korálek
H2189	14664	Ž, 60+	Z polovina	ŠI	nůž, hrnec
	14665		Z polovina	ŠI	nůž, hrnec
H2205	15172	Ž, 20-30	Z polovina	ŠI	nůž, hrnec, 6x esovitá záušnice
H2248	15700	?,5-6	zásyp bez bližšího určení	ŠI	ke zl. - intruze
H2564	16413	?,5-6	u dol. končetin	ŠI	
H2332	14200	?,12+	mezi steh. kosti	ká	kovový předmět
H2348	14403	?,5	střední část hr. jámy	ká	

Obr. 51: Distribuce štípané industrie na pohřebišti v Hostivici.

8.10 Předměty v zásypech hrobů

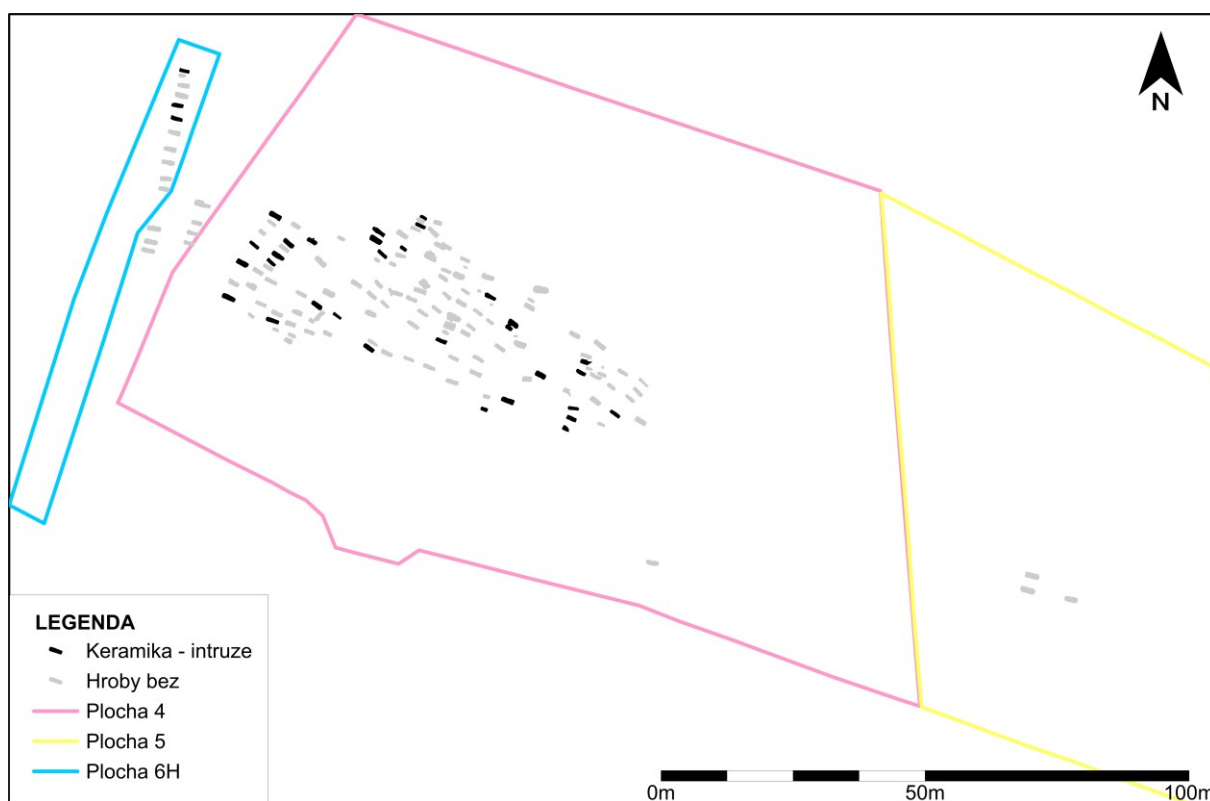
Zásyp hrobů obsahoval kromě keramických nálezů několik sáčků mazanice, štípané industrie, zvířecích kostí a kamenů. Podrobněji se zastavíme jen u některých nálezů. Věnovat pozornost budu spíš jejich distribuci a koncentraci v rámci pohřebiště, a také v rámci hrobu, pokud je k tomu záznam. Otázku, jak se do hrobu dostaly, zda jde či nejde o záměr nebo pouhou náhodu, je těžké rozhodnout.

Celkem v 35 hrobech byly při terénním výzkumu zachyceny keramické zlomky (tab. 1.34, obr. 52). V 25 hrobech chybí záznam o přesné poloze nálezů. V západní polovině hrobu se zachytily zlomky ve třech hrobech, ve východní pouze v jednom případě. Dále v jednom případě u lokte, u předloktí a u pravé horní končetiny. Jeden zlomek pochází i z oblasti obličeje. Ve dvou hrobech byly zachyceny zlomky z povrchu hrobu a ve třech ze dna. Všechny keramické zlomky jsou datovatelné obecně do zemědělského pravěku.

Tabulka 1.34: Seznam hrobů s keramickou intruzí.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Poloha
H1380	11477	Z polovina
H2049	14590	L předloktí?
H2090	13828	zásyp bez bližšího určení
H2092	14799	L loket?
H2093	14945	dno hr. jámy
H2097	15447	zásyp bez bližšího určení
H2103	15146	zásyp bez bližšího určení
H2111	14346	zásyp bez bližšího určení
H2128	14345	zásyp bez bližšího určení
H2149	14251	zásyp bez bližšího určení
H2153	13896	zásyp bez bližšího určení
H2165	14357	zásyp bez bližšího určení
H2172	14364	zásyp bez bližšího určení
H2173	14175	zásyp bez bližšího určení
H2200	14460	zásyp bez bližšího určení
H2205	15171	zásyp bez bližšího určení
H2207	14946	V polovina
H2214	15541	povrch hrobu
	15710	povrch hrobu
H2220	14410	P horní končetina
H2221	13496	zásyp bez bližšího určení
	13552	zásyp bez bližšího určení
	13932	zásyp bez bližšího určení

H2223	14450	dno hr. jámy
H2224	15540	zásyp bez bližšího určení
H2225	14730	dno hr. jámy
	14053	Z polovina
H2249	15701	zásyp bez bližšího určení
H2268	14971	zásyp bez bližšího určení
H2329	14950	zásyp bez bližšího určení
H2350	14449	zásyp bez bližšího určení
	14458	povrch hrobu
H2359	14541	zásyp bez bližšího určení
H2371	14901	na obličejí
H2372	14948	Z polovina
H2384	14941	zásyp bez bližšího určení
H2549	16471	zásyp bez bližšího určení
H2550	16536	zásyp bez bližšího určení
H2565	16489	zásyp bez bližšího určení

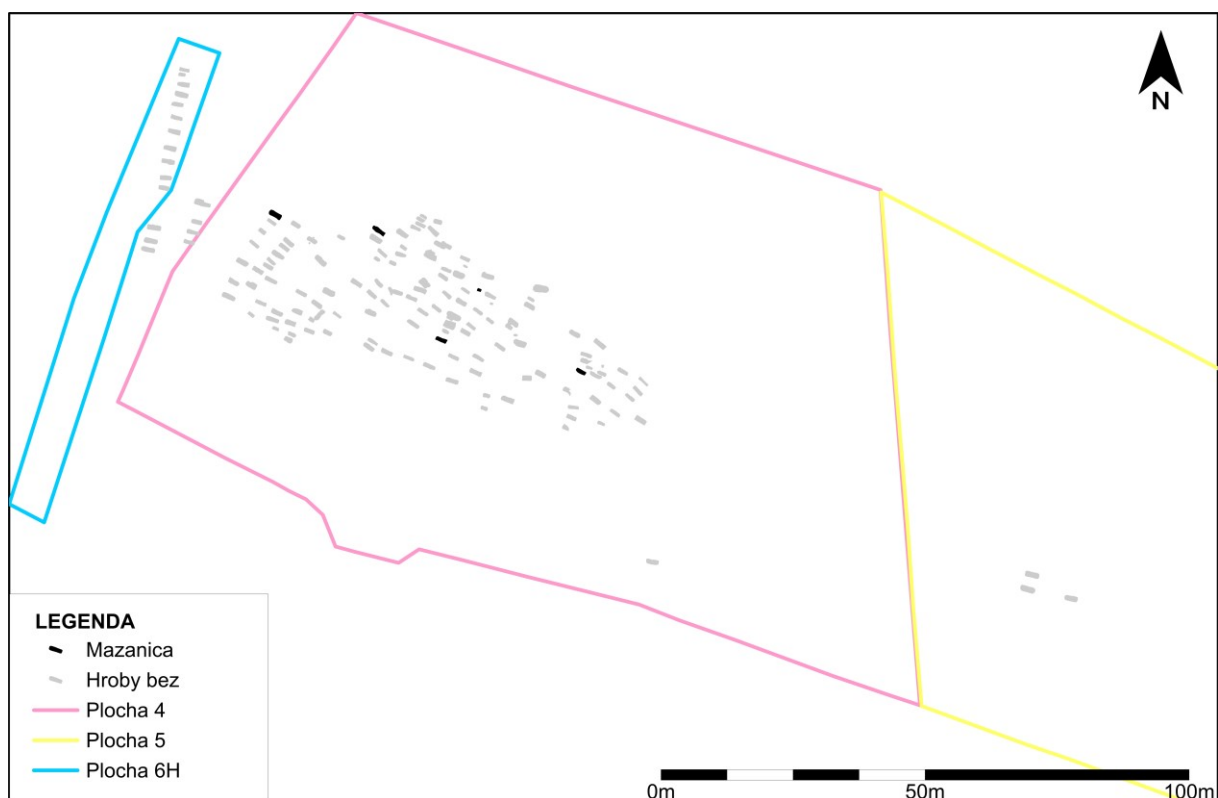

Obr. 52: Distribuce keramických zlomků – intruze - na pohřebišti v Hostivici.

Mazanice byla zachycena jen v 5 hrobech (tab. 1.35, obr. 52). Většina pochází ze zásypu hrobové jámy bez bližšího určení, v jednom případě ze dna. Šlo o hrob H2225, který měl v každém rohu hrobové jámy kúlovou jamku. Hypoteticky lze uvažovat o nějaké konstrukci nad hrobem, se kterou mohla mazanice souviset.

Tabulka 1.35: Seznam hrobů s mazanicí.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Poloha
H2117	13930	zásyp bez bližšího určení
H2149	14800	zásyp bez bližšího určení
H2165	14358	zásyp bez bližšího určení
H2225	14731	dno hr. jámy
H2359	14542	zásyp bez bližšího určení

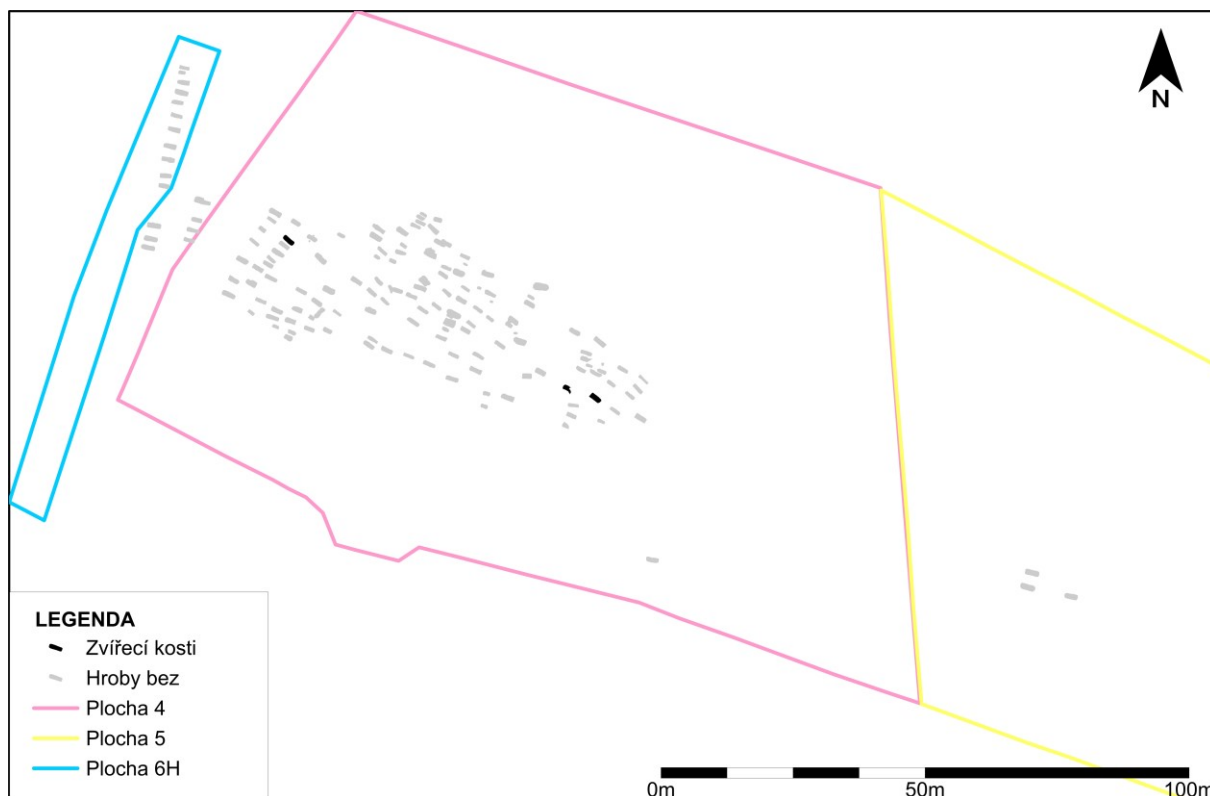

Obr. 51. Distribuce mazanice na pohřebišti.

Zlomky zvířecích kostí se našly ve třech hrobech (tab. 1.36, obr. 53). V hrobě H2355 se našly zlomky kostí na povrchu a pravděpodobně vůbec nesouvisí s kontextem hrobu a také bližší určení kontextu v případě hrobu H2373 ze zásypu není možné. Zajímavější situace se zdá být v hrobě muže H2223, ze kterého pochází zlomky kostí z oblasti hrudníku. Analýza kostí zatím nebyla provedena a bude předmětem budoucího výzkumu.

Tabulka 1.36: Seznam hrobů s obsahem zvířecích kostí.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Poloha
H2223	14402	oblast hrudníku
H2355	14843	povrch
H2373	14954	zásyp bez bližšího určení

Obr. 53: Distribuce zvířecích kostí na pohřebišti v Hostivici.

8.11 Textil

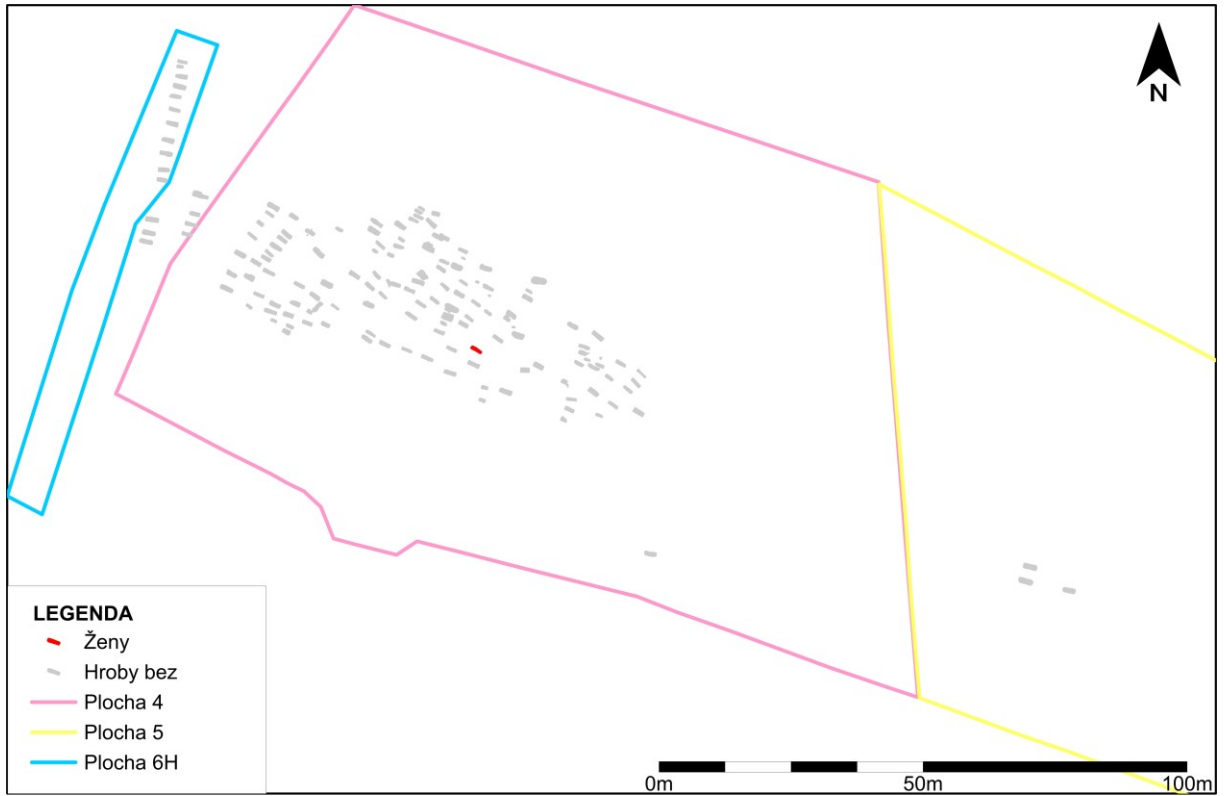
Textil tvoří v našich zeměpisných šířkách na raně středověkých pohřebištech okrajovou část nálezového fondu. I když je jeho výpovědní hodnota vysoká, především v důsledku půdních chemizmů a klimatu střední Evropy je jejich soubor nepočtený.

Nález zbytků textilu byl objeven v hrobě H2100 nacházejícím se v JV části hlavního pohřebního areálu (tab. 1.37, obr. 54). Jednalo se o pohřeb dospělé ženy ve věku 20–30 let (adultus I). Tělo spočívalo na zádech v natažené poloze a orientaci Z-V¹⁰. Fragmenty textilu byly odebrány na pravé straně lebky.

¹⁰ Více k úpravě hrobu v katalogu.

Tabulka 1.37: Nález textilu a ostatní hrobová výbava.

Číslo hrobu	Číslo předmětu	Pohlaví, věk	Poloha	Ostatní výbava
H2100	13882	Ž, 20-30	PS, u lebky	nůž, korálek – skl. a 2x jant., 3x esovitá záušnice ,2x náušnice s očkem

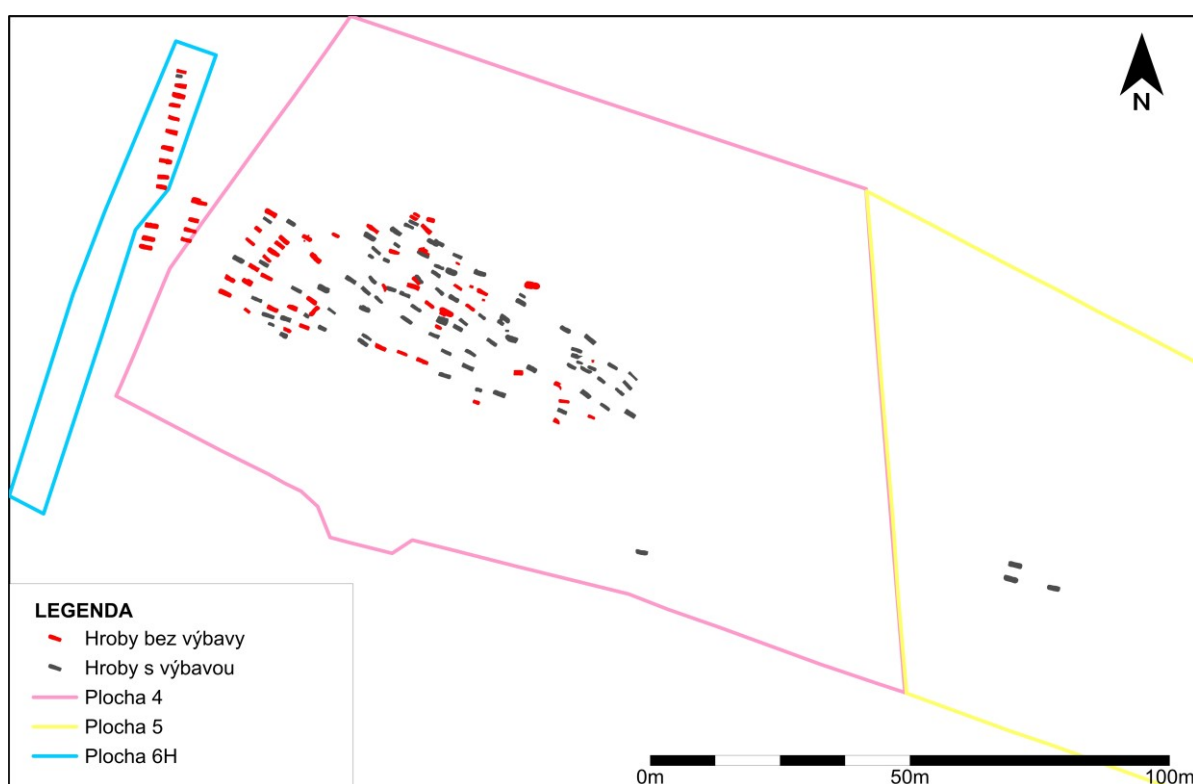

Obr. 54: Nález textilu v hrobě H2100.

9. Diskuze

9.1 Chronologie a prostorový vývoj pohřebiště

Chronologický vývoj pohřebiště se prozatím opírá pouze o analýzu pohřební výbavy. Přírodovědné datování prozatím nebylo prováděno. V jednotlivých hrobových celcích se nachází různě chronologicky citlivé artefakty. Abychom mohli alespoň nastínit chronologický a prostorový vývoj pohřebiště, je potřeba soustředit se na chronologicky signifikantní prvky pohřební výbavy. Hrobový inventář se nedostal do 46,5% hrobů (75 hrobů, obr. 55).

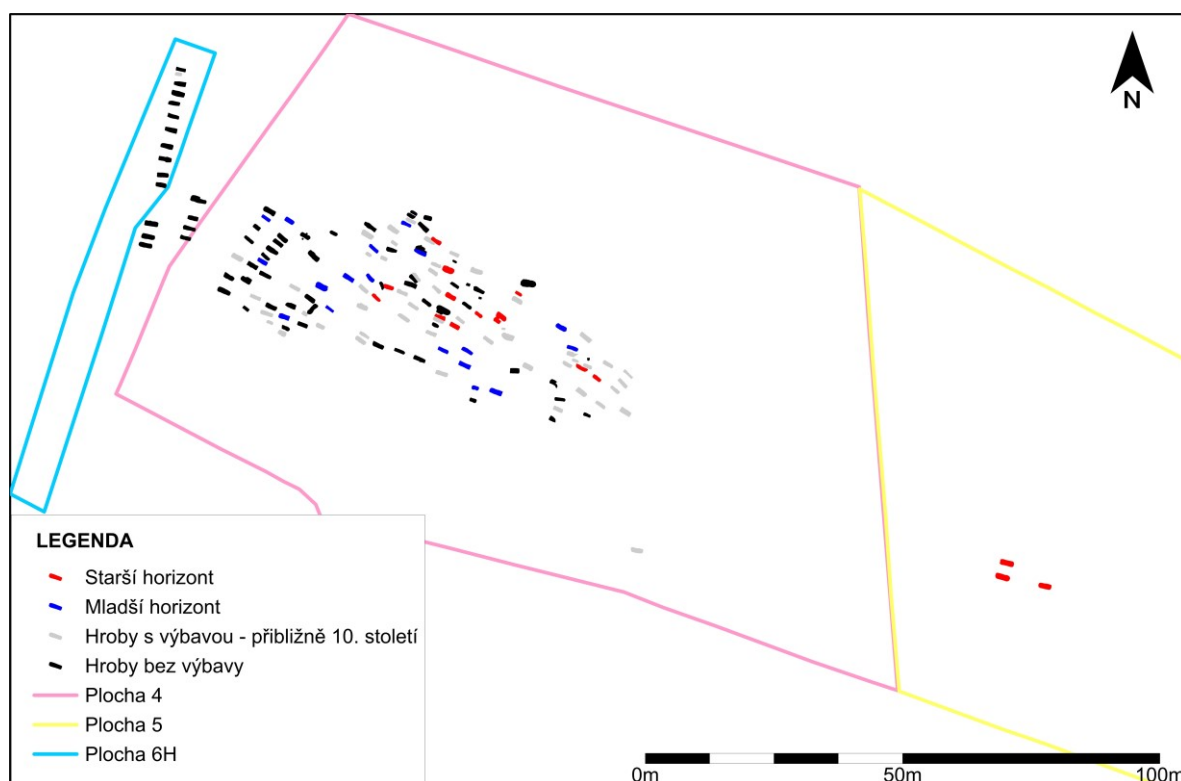
Obr. 55: Hroby s výbavou a hroby bez výbavy.

Vzpomeňme nejrelevantnějšího zástupce staršího horizontu – náušnice velkomoravského stylu (pozn. v literatuře jinak i horizontu) – hrozníčkovité, bubínkovité a košíčkovité náušnice. Výskyt náušnic velkomoravského stylu v Čechách můžeme omezit na druhou polovinu 9. až první polovinu 10. století (*Smetánka 2003, 38–53*). V hrobě dítěte H2093 se našla hrozníčkovitá náušnice spolu s meandrovitou náušnicí datovatelnou od 9. do první čtvrtiny až poloviny 10. století. Hned vedle se nachází hrob dospělého (pozn. nejde o dvojhrob ani superpozici) H2092 s hrozníčkovitou náušnicí v zlomcích. Dá se předpokládat, že hroby jsou přibližně současné. O několik řad severozápadně je situován další hrob H2137

s hrozníčkovitou náušnicí doprovázenou jantarovým hranolovitým korálkem, které nastupují obvykle až od 10. století. Přibližně mezi dvojicí hrobů, H2092 a H2093, a hrobem H2137 se nachází hrob dospělého jedince H2091 (věk 20–30 let), s hrncem se svisle seříznutým okrajem datovatelný potencionálně už do 9. století (zcela jistě ale přesahující do století 10.) spolu se záušnicí s očkem ve třech kusech a patrně dvou zlomcích. Šperky velkomoravského horizontu, pár košíčkovitých a bubínkových náušnic, se našly v hrobě dítěte H2194 spolu s vědrem. K hrobu se přimyká další hrob ženy H2346 ve věku 50+ let pochované s nožem. Na pohřebišti se našla ještě jedna fragmentárně dochovaná hrozníčkovitá náušnice v hrobě nedospělého H2325. Hrob obsahoval také vědro, 40 skleněných korálků a zlomek záušnice s očkem. Záušnice s očkem předchází počátkům výskytu esovitých záušnic začínající někdy kolem první třetiny 10. století, ale na pohřebišti se ve dvou hrobech našly ve společných celcích. Jde o hroby žen H2100 a H2185. Záušnice s očkem by měla spolu s meandrovitou náušnicí vyznívat v průběhu první poloviny 10. století. V třech hrobech (H2158, H2100, H2349) se záušnice s očkem kombinuje se skleněným korálkem datovaným chemickou analýzou do 10. století. Záušnice s očkem byla zastoupen v dalších pěti hrobech (H2057, H2091, H2114, H2147, H2325). Spodní datovací hranici do druhé poloviny 9. století má i pohřeb dospělé ženy H2113 ve věku 50 až 60 let s nálezem olivovitého korálku, bohužel neurčitelnou náušnicí a ne příliš chronologicky citlivým hrncem se svisle vytaženým okrajem. Hroby H2118 a H2357 obsahují nádobu datovatelnou na sklonek 9. až první poloviny 10. století. V případě dvojhrobu H2357, hrobu dospělé ženy a asi pětiletého dítěte, se jedná o jediný předmět, avšak hrob dospělého jedince H2118 dle terénní dokumentaci měl doprovázet ještě nůž. V neposlední řadě do staršího horizontu patří vyčleněná trojice hrobů H1857, H1859 a H2034 s bojovníckou výbavou. Chronologicky nejcitlivější jsou sekery a ocílka se spodní hranicí datace od druhé poloviny 9. století. V neposlední řadě užívání věder je spojeno především s průběhem 9. století, přičemž jejich vkládání do hrobů v 10. století vyznívá.

Pro definici mladšího horizontu lze využít keramickou produkci nádob s kalichovitým okrajem nastupujícím okolo třetiny 10. století a relativně chronologicky paralelní nástup esovitých záušnic malých rozměrů (do 15 mm). Paradoxně se ani v jednom hrobě nenašly ve vzájemné kombinaci. Hrncem s kalichovitým okrajem je buď bez kombinace s dalším předmětem (H2060, H2065), v kombinaci s nožem (H2303) nebo se záušnicí s očkem (H2114). Přelom staršího a mladšího horizontu nám dokládá datace hrobu H2114 přibližně do poloviny 10. století. Esovité záušnice se objevily ve 14 hrobech (H2100, H2102, 2103, 2124, 2151, H2152, H2173, H2183, H2185, H2205, H2226, H2228, 2230, H2274) především v západní části a jižní části nekropole.

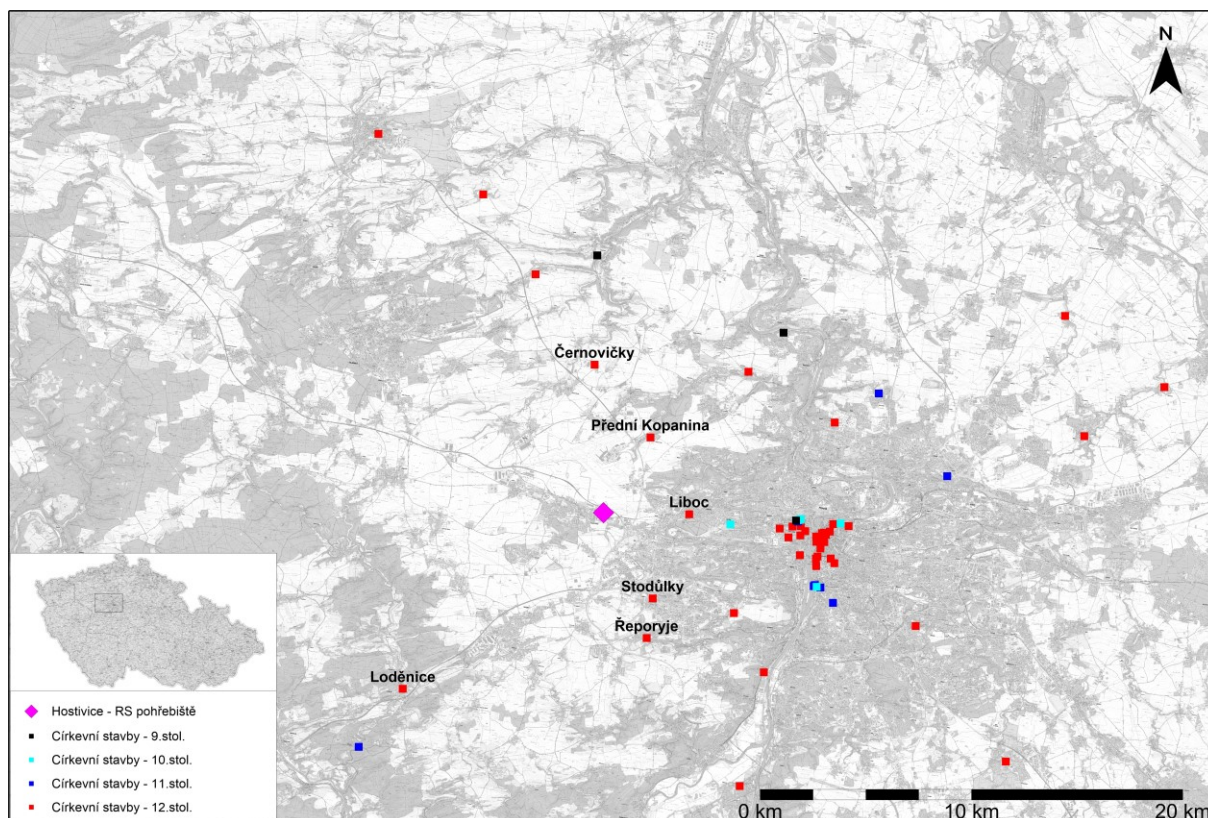

Obr. 56: Prostorový vývoj pohřebiště.

Když promítneme horizonty do digitalizovaného plánu pohřebiště na obr. 56, vyplyne z toho několik informací. Vyčleněná skupina trojice hrobů na se odkazuje jednoznačně na starší horizont pohřbívání. Diskutabilní jsou pravidelné poslední čtyři řady v západní části nekropole. Hroby zde byly téměř bez výbavy a ty, které ji měly, patří spíše do mladšího horizontu. To by mohlo napovídat jejich chronologickému zařazení, i když to nelze jednoznačně prokázat. Další indicií k zařazení do horizontů je formace jednotlivých hrobových jam do nepravidelných řad či skupinek, nebo pravidelných řad. Pravidelné uspořádání hrobových jam, typické pro mladší horizonty, narůstá od východu na západ.

Od druhé poloviny 10. století se škála hrobové výbavy výrazně omezuje a v průběhu 11. století se redukuje na mince ve funkci „obolu mrtvých“ a esovité záušnice (Štefan – Varadzin 2007, 42). Snaha o akceptaci křesťanských tradic postupně ovlivnila pohřební ritus.

Přibližně od konce 11. století se vytváří farní organizace, která stojí za vznikem sítě venkovských kostelů a zánikem plochých řadových pohřebišť mimo sakrální stavby (Štefan – Varadzin 2007, 33). V blízkém okolí zatím nejsou průkazné doklady o přítomnosti sakrální stavby z raného středověku (obr. 57). To nabízí úvahu, že se na místě mohl vyskytovat dřevěný předchůdce kostela. První zmínka o farním kostele v Hostivici pochází až z roku 1277, přičemž se současně jedná také o vůbec první zmínku o obci (Podlaha 1911, 30).

Obr. 57: Mapa církevních staveb v okolí raně středověkého pohřebiště v Hostivici.

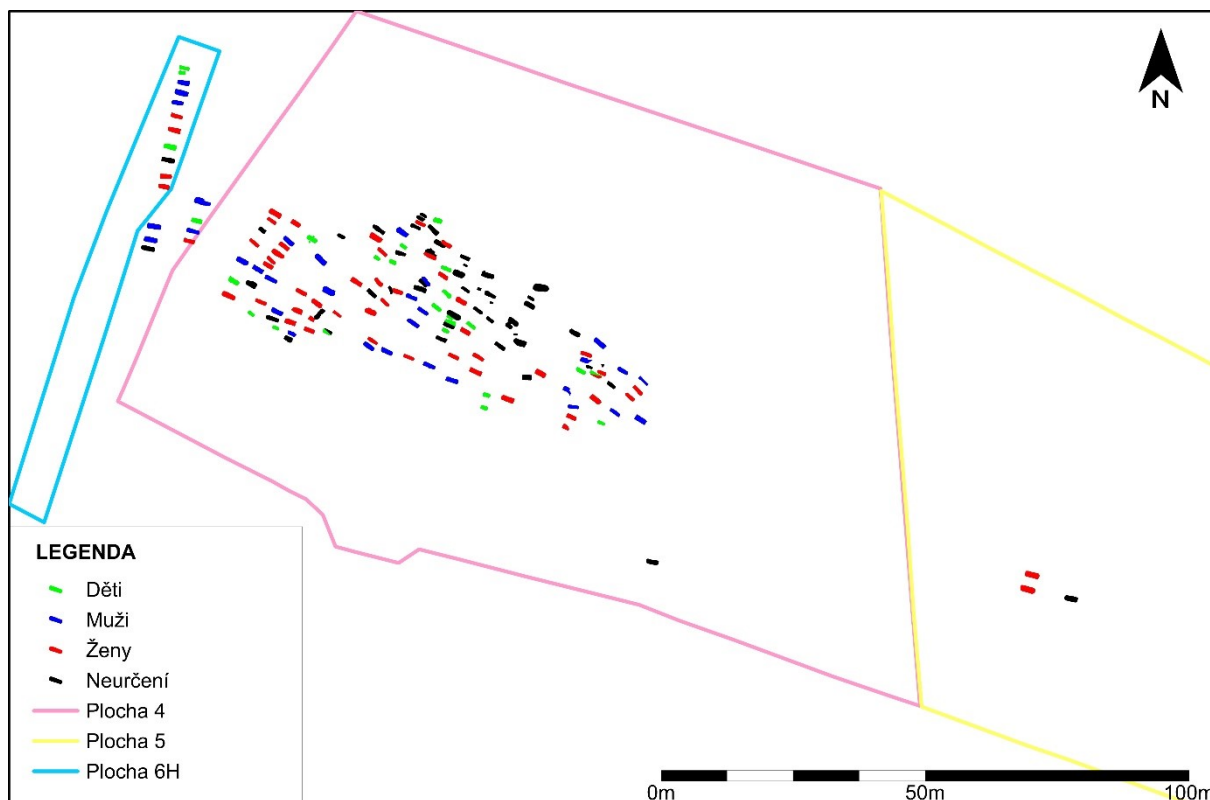
Do klasifikace datace nám vstupují i další faktory, se kterými se potýká každý archeolog, a to potencionální absence hrobové výbavy kvůli jejich degradaci v půdě, což zkresluje celkový obraz.

Kombinací všech těchto zjištění se vykresluje počátek pohřbívání ve východní a centrální části pohřebiště, které se rozrůstá postupně na jih a západ. Spodní hranice fungování pohřebiště může sahát od poloviny 9. století a vrchní hranice do poloviny 11. století s koncem výskytu esovitých záušnic malých rozměrů (viz. Štefan 2009, tab. 3, 179). Na pohřebišti se již nenašly esovité záušnice nad 25 mm, které se vážou na ražby mincí od druhé poloviny 11. století (Štefan 2009, 182; obr. 1, 183). V hrobovém inventáři zde tedy nebyly zachyceny mince ve funkci „obolu mrtvých“, jejichž ukládání do hrobů spadá na počátek 11. století (Štefan 2009, 176). Za podpůrnou zmínku tohoto tvrzení stojí nález denáru Břetislava I. (pozn. datován do 1050–1055), v hrobě č. 8/99 z okresu Praha-západ v Tuchoměřicích-Kněžívce spolu s esovitou záušnicí Ø 17x18 mm a síle drátu 3 mm (Militký – Veselá 2000, 293; Štefan 2009, obr. 1, 183).

9.2 Sociální identita pohřbených

Rekonstrukce sociálních vazeb nebo sociálního postavení obyvatelů venkova raného středověku dnešní optikou je velmi obtížné, jak již bylo zmíněno v několika publikacích.

Při pohledu na obr. 58 vidíme označení hrobů podle pohlaví. Z dostupných antropologických informací vyplývá, že na pohřebiště není možné aplikovat jakýkoliv vzorec členění pohřebního areálu na muže, ženy a děti. Ani dětské hroby nejsou vyčleněny do samostatného areálu, ale pochovávány vedle dospělých, ve dvou případech v jedné hrobové jámě (H2337, H2357) a dva dětské hroby H2153 a H2102 vedle sebe v jižní části pohřebiště. Ze 142 jedinců bylo 47,7 % žen, 29,3% mužů a 22,9% dětí. Nepoměrný stav převahy žen lze spatřovat na mnohých pohřebištích (srov. Pražský hrad – Lumbeho zahrada, Budeč – poloha Na Týnci, Přezletice, Klecany I, Praha 6 – tř. Milady Horákové). Tato problematika zatím nebyla dostatečně objasněna. Identifikace ženského pohlaví je z biologického pohledu signifikantnější. Jelikož je na pohřebišti dalších 54 neurčených jedinců z hlediska pohlaví, je pravděpodobné, že část této populace tvořili muži. Jedním z možných vysvětlení jejich absence na nekropoli je pohřbení mužů – bojovníků v místě, kde padli v boji (*Profantová a kol. 2015, 128*). Dalším nepoměrem na hostivickém pohřebišti je nízké zastoupení nedospělých jedinců – 22,9%. Usuzuje se, že úmrtnost dětí v raném středověku musela být vysoká (*Profantová – Stránská – Hájek 2007, 150*). Je pravděpodobné, že se jedná o zkreslení vlivem nedochování ostatků. Procentuální zastoupení dospělých (73,9%) a nedospělých (17,6) bez neurčitelných jedinců (8,5%) je velmi disproporční. S narůstajícím zdokonalováním antropogenetických metod se naše statistiky zpřesňují. Touto metodou byl například zkoumán soubor z Klecan II (také Klecany I), kde byla populace dospělých a nedospělých vyrovnaná (*Profantová – Stránská – Hájek 2007, 150*).

Obr. 58: Vyznačené hroby žen, mužů, dětí a jedinci s neurčeným pohlavím.

Koncept sociální identity je založen na hrobové výbavě, jejíž výpověď k rekonstrukci sociální struktury se ale uzavírá již okolo poloviny 10. století. Následná redukce výbavy se zpravidla zužuje na jednoduché šperky u žen. Vyšší sociální status již nereprezentuje bohatá hrobová výbava, ale spíše místo pohřbu.

Podívejme se blíže na „sociální identitu“ jednotlivých jedinců. Osobité postavení má trojice hrobů (H1857, H1859, H2034) vzdálena asi 70 m východně mimo hlavní pohřební areál. Kromě pohřbu s šipkou jsou to jediné hroby vybavené militarií na celém pohřebišti. Tato bojovnická výbava je přisuzována podle antropologického určení dvěma ženám (H1857, H1859) a dospělému jedinci (H2034). Ze statistického pohledu je uložení sekery do ženského hrobu „anomálií“. Tento pohled na „ženské bojovnické pohřby“ může být ale okleštěn nejen nedostatečnou identifikací pohlaví, ale i tendencí archeologů pohlížet na společnost v binárních kategoriích muž/žena (Remišová – Štefan 2021, 24). Je třeba zmínit, že všichni tři nebožtíci byli navíc pohřbeni ve V-Z orientaci (pozn. hlava – nohy), což je v dobách raného středověku nestandartní uložení. Navíc, de facto, pohledem k ostatním pohřbeným vesničanům. Nabízí se otázka, jestli měli tito jedinci nějaké napojení na mocenské centrum, a když ano, tak na jaké. S ohledem na polohu pohřebiště se jich do úvahy se jich nabízí hned několik. V tomto stádiu výzkumu by to však byla jen spekulace. Lze říci, že bojovnickou výbavu obsahoval i hrob dospělého H2116 v severní části hlavního pohřebního areálu. Do hrobu mu byly uloženy dvě

šipky, zlomek štípané industrie, kamenný brousek, nůž, ocílka a hrnec snad u hlavy, nebo méně pravděpodobně byla kostra orientována opačně. Nůž nepochybně bojovnického charakteru měl u sebe dospělý muž (?) v hrobě H2167 nedaleko od hrobu H2116.

V hlavní části pohřebního areálu se nejbohatší hroby vážou na velkomoravský horizont. Hrob dítěte H2194 v odhadovaném věku 13 let s nálezem dvou párů bubínkových a košíčkových náušnic bezpečně patří k hrobům nejbohatším. S analogickou kombinací náušnic byla pochována dívka z hrobu H2 na hradišti Vinoř (*Klápště a kol. 2024, 323–342*). Nálezy náušnic se tradičně vážou k hrobovým výbavám ženského pohlaví. Bádání kolem rekonstrukce pohřebních rituálů málokdy vychází z etnologických analogií. Podnětný příspěvek k tomuto tématu, kromě dalších autorů, zpracoval M. Lutovský (*Lutovský 1998*) s načerpanou inspirací v několika člancích či publikacích (*Zibrt 1894; Niederle 1911; Lecouteux 1997; Krekovič 1993 a jini*). Obřad „pohřebních svateb“ je pozorován v etnologických dokladech 19. a 20. století a váže se ke speciálnímu obřadu, kdy dívka (nebo chlapec), kteří se „nedožili“ svatebního dne, jsou pochováni jako mladé nevěsty či ženichové a tímto způsobem je jim kompenzován tento důležitý životní milník. Na pohřebišti v Hostivici byly takto honosně vybaveny jen dva dětské hroby, tedy 8% z celkového počtu dětí. Druhým je hrob H2325 se zlomkem hrozníčkovité náušnice, zlomky dalších náušnic, vědra a 40 kusy skleněných korálek. Skromněji je vybaven dětský hrob H2121 s jediným skleněným korálkem, nožem, vědrem a štípanou industrií. K bohatě vybaveným jedincům můžeme připočítat hroby H2092, H2093 a hrob dospělé ženy (40–50 let) H2137 s nálezem hrozníčkovitých náušnic, v jednom případě v kombinaci s meandrovitou náušnicí (H2093). Takto vybavených hrobů byzantsko-orientálního rázu byla na pohřebišti v Hostivici zaznamenána 3%. Dále k bohatě vybaveným hrobům patří i hroby s nálezy záušnic s očky a esovitých záušnic. Záušnice s očky jsou zastoupeny v 5,5% hrobů a esovité záušnice v 8,6% hrobů. Ze stříbra bylo vyrobeno 18 kusů náušnic a záušnic z celkem 29 zkoumaných kusů. Tyto šperky se kombinují s korálky, se záušnicí s očkem v pěti hrobech a esovité záušnice ve třech hrobech. Zboží jako jantar naznačuje napojení na dálkový obchod či trh, kde byl takový produkt ke koupi. Jantarový korálek je zastoupen v necelých 5% hrobů, v jednom případě v horizontu s výskytem hrozníčkovitých náušnic v hrobě H2137.

K mladšímu horizontu bohatých hrobů patří bezpochyby hrob mladé ženy H2103 s kaptorgou (a s další výbavou korálek a záušnic) datovanou někdy do poloviny 10. století až přelomu 10. a 11. století. Mladší horizont neposkytuje větší oporu pro pohled na sociální skladbu s mizící hrobovou výbavou, o to více na venkovském hřbitově. Mužská hrobová výbava na pohřebišti postrádá luxusní charakter a často muže doprovází nádoba či vědro a nůž. V jednom případě byly v hrobu muže objeveny nůžky, co lze interpretovat jako individuální

preferenci. Je možné předpokládat, že množství souvislostí archeologii uniká, jako například povolání zemřelého. Není pravděpodobné, že by každý předmět v hrobě souvisel pouze se statutem (*Brather 2010, 49*).

Na pohřebišti jsou přítomny i hroby se zvláštní polohou či hrobovou úpravou, které jsou rozebrány v kapitole 7. a mohly by definovat jejich sociální postavení. Solitérní hrob dospělého jedince H2038 situován mezi vyčleněnou skupinkou tří hrobů a hlavním pohřebním areálem v jižní ose pohřebiště je pochován jen s nožem. V blízkosti leží hroby z doby stěhování národů, se kterými hrob není v superpozici. Budoucím předmětem výzkumu bude také detailní přezkoumání ostatních hrobů identifikovaných jako pravěké, protože v tomto momentě je hrob stavěn do izolace od komunity. Každopádně hrob nenesl stopy po nepietním zacházení.

Z absence kostela v mladší fázi pohřebiště nelze dedukovat, že pohřbení nebyly křesťané. Ostatně nepřítomnost kostela mohla být potencionálním důvodem ukončení pohřbívání na místě.

10. Závěr

Pohřebiště v Hostivici reprezentuje raně středověké vesnické ploché pohřebiště. Díky zastoupení velkomoravského šperku můžeme začátek pohřbívání datovat od druhé poloviny 9. století a konec do poloviny 11. století na základě výskytu esovitých záušnic malých rozměrů do 15 mm a hrnců s kalichovitým okrajem. Na nekropoli nebyly nalezeny esovité záušnice vázané na mince z druhé poloviny 11. století a taktéž ani mince ve funkci „obolu mrtvých“ s výskytem přibližně od 11. století.

Ve třech etapách výzkumu stavby Tulipan park v letech 2008, 2011 a 2013 bylo zjištěno 161 hrobových jam se dvěma dvojhroby. V 19 hrobech nebyly výzkumem zachyceny lidské ostatky, avšak díky vzorkům z půdy bude možné dodatečně provést fosfátovou analýzu.

V celém souboru bylo rozeznáno 142 jedinců, a to 105 dospělých, 25 nedospělých a 8 jedinců neurčených. Z celkového počtu pohřbených bylo 52 dospělých žen, 32 dospělých mužů, 25 nedospělých, 21 dospělých bez určení pohlaví a ostatní neurčení 12 jedinci.

Prostorová analýza pohřebiště odhalila, že hroby byly uspořádány v centrální a východní části do malých skupinek a rozkolísaných řad. V jižním a západním prostoru pohřebiště byly hroby sestaveny do více pravidelných řad. Pohřebiště bylo odkryto v celkové možné míře a jeho expanze směřovala převážně od východu na jih a západ.

Orientace odpovídala standartní pozici raného středověku ve směru Z-V s malými odchylkami na SZ-JV a SSZ-JJV. Vzhledem ke standardní orientaci kostry byly zachyceny jen čtyři hroby s opačnou orientací, tedy pohledem k západu.

Do superpozice se dostávají hroby pouze ve dvou případech. Kamenná a dřevěná konstrukce se nedostává do hrobů ve východní části pohřebiště. V poslední nejzápadnější řadě byl ve třech hrobech zachycen i kamenný zával.

Jedním z nosných cílů práce bylo zpracování materiální výbavy hrobů. Bohatší hrobová výbava byla zastoupena především v několika ženských a dětských hrobech. Obsahovala předměty luxusní povahy, v podobě bubínkových a košíčkovitých náušnic, dále poměrně velké zastoupení záušnic s očkem a esovitých záušnic, hrozníčkovitých náušnic a dalších náušnic, korálků skleněných, jantarových, karneolových, jedné kaptorgy a dalších předmětů. Mužská hrobová výbava se zpravidla omezovala na předměty denní potřeby, tedy keramické nádoby, nože a v jednom případě i nůžky. Byly zde zastoupeny tři hroby s bojovníckou výbavou. S ohledem na povahu hrobové výbavy vykazuje nekropole kontakt s centrální mocí nebo dílnou. I když se pohřební areál nachází v dostupné vzdálenosti od několika současných raně středověkých hradišť, není přímý vztah k žádnému z nich doložitelný. Na pohřebišti nebyly zachyceny pozůstatky po žádné sakrální stavbě, možná i to bylo důvodem ukončení pohřbívání

na tomto místě. Patrně šlo o malou komunitu, s hrubým odhadem zde pohřbívaných čtyř generací s jedinci vázanými na mocenskou strukturu.

Pohřebiště poskytuje ještě mnoho prostoru pro další bádání, především jeho zasazení do mikroregionálního a regionálního sídelního kontextu, který by se měl zabývat sídelním vývojem a vazbou nekropole ke konkrétnímu sídlišti/sídlištím případně centrálním lokalitám. Dále by se budoucí výzkum měl zaměřit na zpřesnění antropologického určení pohlaví, provedení přírodních metod pro zdokonalení dataci hrobových celků a celkové konzervaci kovového materiálu. Tato práce předložila základ pro budoucí bádání raně středověké nekropole v Hostivici.

11. Použitá literatura

Acsadi, Gy. – Nemeskeri, J. 1970: History of Human Life Span and Mortality. Budapest.

Bach, H. – Dušek, S. 1971: Slawen in hüringen. Weimar.

Beranová, M. 1967: Hradištní nůžky v Československu. Památky archeologické 58/2, 571–579.

Boháčová, I. 2022: Keramická produkce z Prahy a jejího širšího zázemí v raném a na počátku vrcholného středověku. Archaeologica Pragensia 26, 189–277.

Borkovský, I. 1953: Kostel Panny Marie na Pražském hradě. Památky archeologické 44, 129–200.

Brather, S. 2004: Schläfenringe. In: J. V. Hoops (ed.): Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 27, Berlin – New York, 132–139.

Brather, S. 2010: Bestattungen und Identitäten Gruppierungen innerhalb frühmittelalterlicher Gesellschaften. In: W. Pohl – M. Mehofer (eds.): Archaeology of Identity – Archäologie der Identität, Forschungen zur Geschichte des Mittelalters 17, 25–49.

Brůžek, J. 2002: A method for visual determination of sex, using the human hip bone. American Journal of Physical Anthropology 117, 157–168.

Černá, E. – Tomková, K. – Hulínský, V. 2015: Proměny skel od 11. století do konce 13. století v Čechách – The glass tranformation in Bohemia between the 11th and the end of the 13th century. Archeologické rozhledy 67, 79–108.

Čiháková, J. 2012: Otázky chronologie pražské raně středověké keramiky. Staletá Praha 28, 81–120.

Daněček, D. – Smíšek, K. – Korený, R. 2014: Předběžná zpráva o terénním výzkumu pohřebiště z mladší doby stěhování národů v polykulturní lokalitě Hostivice-Palouky, okr. Praha-západ. In: B. Komoróczy (ed.): Sociální diferenciacie barbarských komunit ve světle nových hrobových, sídlištních a sběrových nálezů. Archeologie barbarů 2011, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 44, Brno, 407–417.

DeMause, L. 2006: The History of Childhood. New York.

Dostál, B. 1966: Slovanská pohřebiště doby hradištní na Moravě. Praha.

Duczka, W. 1972: Slavic Silver Jewellery in the Viking Period. Uppsala.

Ferembach, D. - Schwidetzky, I. - Stloukal, M., 1980: Recommendations for Age and Sex Diagnoses of Skeletons. Journal of Human Evolution 9, 517–549.

Fiala, B. 1968: Identifikace osob podle chrupu (forensní stomatologie). SZN Praha.

Frolík, J. 2015: Pohřebiště u kostela Panny Marie a na II. nádvoří Pražského hradu. Díl I. Katalog, Castrum Pragense 14, Praha.

Frolík, J. – Smetánka, Z. 2014: Pohřebiště v Lumbeho zahradě na Pražském hradě, Díl I. Katalog. Castrum Pragense 12. Praha.

Frolíková-Kalizsová, D. 2005: Prsteny z Pražského hradu a jeho předpolí. In: K. Tomková (ed.): Pohřbívání na Pražském hradě, Díl I. 1, Castrum Pragense 7, Praha, 359–386.

Frolíková-Kalizsová, D. 2008: Prsteny v hrobové výbavě kostrových pohřebišť od 9. do 13. stol. na Moravě a v Čechách. Acta archaeologica Opaviensia 3, 143–156.

Gabriel, I. 1988: Hoff – und Sakralkultur sowie Gebrauch – und Handelsgut im Spiegel der Kleidenfunde von Starigard/Oldenburg. Bericht RGK, 103–291.

Geary, P. J. 1988: Before France and Germany: The Creation and Transformation of the Merovingian World. Oxford.

Gurevič, A. 1996: Nebe, peklo, svět. Cesty k lidové kultuře středověku. Jinočany.

Hagen, A. 1995: The Year 1000: What Life Was Like at the Turn of the First Millennium. New York.

Hanawalt, B. A. 1993: Growing Up in Medieval London: The Experience of Childhood in History. Oxford.

Hanning, R. 2003: S-Schleifenringe in den frühmittelalterlichen Gräberfeldern Nordostbayerns, In: I. Ericsson – H. Losert (eds.): Aspekte der Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit. Festschrift für Walter Sage. Bonn, 174–185.

Hanuliak, M. 2004: Veľkomoravské pohrebiská. Pochovávanie v 9.–10. storočí na území Slovenska. Nitra.

Hanuliak, M. – Rejholcová, M. 1999: Pohrebisko v Čakajovciach (9–12. storočie). Vyhodnotenie. Bratislava.

Hrubý, V. 1955: Staré Město. Velkomoravské pohřebiště Na valách. Praha.

Kamp, K. A. 2001: Life in the Middle Ages: Perspectives from Archaeology and History. Edinburgh.

Klanica, Z. 2006: Nechvalím, Prušánky. Čtyři slovanská pohřebiště. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 28, Brno.

Klápště, J. – Klír, T. – Štefan, I. 2024: Krajina středověké Prahy. Praha.

Kmietowicz, A. – Kmietowicz, F. – Lewicki, T. 1985: Zródla arabskie do dziejów Słowiańszczyzny 3. Wrocław – Warszawa – Kraków.

Knussman R., 1988: Anthropologie. Handuch der vergleichenden Biologie des Menschen. Band 1: Wesen und Methoden der Anthropologie. Stuttgart-New York.

Kohoutková, K. 2008: Zvěrné motivy aplikované na výrobcích uměleckého řemesla v období 9.–11. století na území Čech a Moravy. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.

Kouřil, P. – Tymonová, M. 2013: Slovanský kostrový mohylník ve Stěbořicích. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 34, Brno.

Kovařík, J. 1991: Slovanské kostrové pohřebiště v Praze 5 – Motole. Praha.

Kóčka-Krenz, H. 1993: Bizuteria północno-zachodnio-słowiańska we wczesnym średniowieczu. Poznań.

Krekovič, E. (ed.) 1993: Kultové a sociálne aspekty pohrebného rítu od najstarších čias po súčasnosť. Bratislava.

Krumphanzlová, Z. 1961: K otázce vampirizmu na slovanských pohřebištích – Zur Frage des Vampirismus auf dem slawischen Graberfeldern. Památky archeologické 52, 544–549.

Krumphanzlová, Z. 1974: Chronologie pohřebního inventáře vesnických hřbitovů 9.–11. století věku v Čechách. Památky archeologické 65, 34–110.

Krumphanzlová a kol. 2013: Raně středověké pohřebiště v Praze-Lahovicích. Praha.

Kubálek, P. 2013: Základní antropologické zpracování lidských kosterních nálezů z výzkumu v Hostivici, okr. Praha-západ, provedeném v roce 2011 během akce Tulipan Park. Odborná zpráva. Praha.

Kubálek, P. 2014: Základní antropologické zpracování lidských kosterních nálezů z výzkumu v Hostivici, okr. Praha-západ, provedeném v roce 2012 a 2013 během akce Tulipan Park. Odborná zpráva. Praha.

Lecouteux, C. 1997: Přízraky a strašidla středověku. Praha.

Lovejoy, C. O. 1985: Dental Wear in the Libben Population: Its Functional Pattern and Role in the Determination of Adult Skeletal Age at Death. American Journal of Physical Anthropology 68, 47–56.

Lovejoy, C. O. – Meindl, R. S. – Pryzbeck, T. R. – Mensforth, R. P. 1985: Chronological metamorphosis of the auricular surface of the ilium: a new method for the determination of adult skeletal age at death. American Journal of Physical Anthropology 68, 15–28.

Lutovský, M. 1998: Dvacet džbánů medoviny a bezbožné kratochvíle. O pohřbívání trochu jinak. Archeologické rozhledy 50, 790–800.

Lutovský, M. 2000: K chronologické průkaznosti kování raně středověkých věder. In.: P. Čech – M. Dobeš (eds.): Sborník M. Buchvaldkovi, Most, 147–148.

Lutovský, M. – Tomková, K. 1994: K problematice nejmladších raně středověkých mohyl v Čechách – pohřebiště u Hlohoviček. Památky archeologické – Supplementum 2, Praha, 86–106.

Massari, L. 1972: Il calcolo della popolazione per necropoli. Rivista di Antropologia 59, 147–155.

Militký, J. – Veselá, A. 2000: Raně středověké pohřebiště v Tuchoměřicích – Kněžívce (okr. Praha – západ) s nálezem denáru Břetislava I.. Archeologie ve středních Čechách 4/2, 291–300.

Musianowicz, K. 1948–1949: Kabłączki skroniowe – próba typologii i chronologii. Światowit 20, 115–232.

Nechvátal, B. 1999: Radomyšl. Raně středověké pohřebiště. Praha.

Niederle, L. 1911: Slovanské starožitnosti. Život starých Slovanů I. 1. Praha.

Niederle, L. 1913: Slovanské starožitnosti. Oddíl kulturní. Život starých Slovanů I. 2. Praha.

Omelka, M. – Šlancarová, V. 2007: Soubor prstenů ze zaniklého hřbitova při kostelu sv. Jana v Oboře (Praha – Malá Strana). Archeologie ve středních Čechách 11, 671–709.

Podlaha, A. 1911: Posvátná místa Království českého. Díl V. Praha.

Polanský, L. – Tomková, K. 2006: Hromadný nález denárů a šperků z Čistěvsi. Revize popisu a dochované části depotu. Numismatický sborník 21, 83–121.

Preidel, H. 1939: Der Silberschatz aus Saaz. Mannus 31, 538–589.

Profantová, N. 2011: New Evidence concerning Dating, Importance and Hinterland of Early Medieval Hillfort of Klecany, district of Prague-East. In: J. Macháček, Š. Ungerman (ed.): Frühgeschichtliche Zentralorte in Mitteleuropa, Studien zur Archäologie Europas 14, Bonn, 355–370.

Profantová, N. – Daněček, D. 2017: Nová stříbrná kaptorga ze středních Čech v souvislosti s konkrétním výrobním okruhem (?) v Praze. Slavia Antiqua LVIII, 91–113.

Profantová, N. a kol. 2010: Klecany. Raně středověká pohřebiště II. Praha.

Profantová, N. a kol. 2015: Klecany. Raně středověká pohřebiště I. Praha.

Profantová, N. – Stránská, P. – Hájek, M. 2007: Dětské hroby na raně středověkých pohřebištích Klecany I, II ve světle poznatků antropologie, antropogenetiky a archeologie. In: I. Kuzma (ed.): Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV 42, Nitra, 141–151.

Profantová, N. – Šilhová, A. 2010: Raně středověké kaptorgy v Čechách. Analýza nálezu z hrobu č. 22 na pohřebišti Klecany II. Památky archeologické 101, 283–310.

Reitzenstein, D. von 1991: Privatreliquiare des frühen Mittelalters. Marburg.

Remišová, K. – Štefan, I. 2021: Amazonky minulosti a archeologie genderu. Dějiny a současnost 43/7, 22–24.

Schránil, J. 1925: Několik příspěvků k poznání kulturních proudů v zemích českých v X. a XI. Věku. Obzor praehistorický 5, 160–194.

Schwarz, K. 1975: Der frühmittelalterlicher Landesbau in Nordost-Bayern archäologisch gesehen. In: Ausgrabungen in Deutschland 2, Mainz.

Sjøvold, T. 1990: Estimation of stature from long bones utilizing the line of organic correlation, Human Evolution 5, 431–447.

Sláma, J. 1977: Mittelböhmen in frühen Mittelalter I. Katalog der Grabfunde. Praehistorica V. Praha.

Smetánka, Z. 1994: Archaeological Excavations in the Lumbe Garden od Prague Castle and Their Implications for the Study of the Culture of the Early Czech State. 25 years of archeological research in Bohemia. Památky archeologické – Suppl. 1, 162–167.

Smetánka, Z. 2003: Archeologické etudy. Osmnáct kapitol o poznávání středověku. Praha

Smetánka, Z. – Hrdlička, L. – Blajerová, M. 1973: Výzkum slovanského pohřebiště za Jízdárnou na Pražském hradě. Předběžná zpráva – Ausgrabung eines slawischen Gräbelfeldes unweit der „Jízdárna“ (Reitschule) auf der Prager Burg. Archeologické rozhledy 25, 265–270.

Smetánka, Z. – Hrdlička, L. – Blajerová, M. 1974: Výzkum slovanského pohřebiště za Jízdárnou Pražského hradu v roce 1973. Předběžná zpráva. – Die Ausgrabung des slawisches Friedhofs Wintr dem Reithaus (Jízdárna) der Prager Burg – 1973. (Worbereicht). Archeologické rozhledy 26, 386–405.

Smith, J. M. H. 2005: Europe After Rome: A New Cultural History 500–1000. Oxford.

Staššiková-Štukovská, D. – Ungerman, Š. 2009: Skelné koráliky z včasnostredovekého pohrebiska v Dolných Věstoniciach. In: P. Dresler - Z. Měřinský (eds.): Archeologie doby hradištní v České a Slovenské republice: sborník příspěvků přednesených na pracovním setkání Archeologie doby hradištní ve dnech 24.–26.4.2006, Brno, 136–149.

Steuer, H. 1982: Frühgeschichtliche Sozialstrukturen in Mitteleuropa. Eine Analyse der Auwertungsmethoden des archäologischen Quellenmaterials. Göttingen.

Stloukal, M. et al. 1999: Antropologie. Příručka pro studium kostry. Praha.

Szyber, A. 2006: Wczesnośredniowieczne kaptorgi z terenu ziem Polski. Praca magisterska. Instytut archeologii. Uniwersytet Jagielloński. Kraków.

Šikulová, V. 1959: Moravská pohřebiště z mladší doby hradištní. Pravěk východní Moravy 1, 88–145.

Šolle, M. 1966: Stará Kouřim a projevy velkomoravské hmotné kultury v Čechách – Alt Kouřim und die grossmährische Kultur in Böhmen. Praha.

Šolle, M. 1970: Význam východočeské skupiny šperků 10. století v otázce vztahů česko – polských – Die Bedeutung des Ostböhmisches Schmuckes für die Frage der böhmisch – polnischen Beziehungen. Miedzinarodowy Kongres Archeologii Słowiańskiej – Warszawa 1965, 447–454.

Štefan, I. 2005: Kaptorgy: pokus o kontextuální analýzu. Studia mediaevalia pragensia 5, 21–60.

Štefan, I. 2009: Příspěvek k chronologii a výpovědným možnostem esovitých záušnic. An article on the Chronology and Informative Potential od S-Shaped Rings. Studia Mediaevalia Pragensia 9, 171–205.

Štefan, I. – Krutina, I. 2009: Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebiště na Budči (Poloha na Týnci). Ve vztahu k „archeologie a událostní historie“ – The Early Medieval

Settlement, Mass grave and Burial Grounds at Budeč (Na Týnci Site). *Archaeological and „Event History“ Perspective*. *Památky archeologické* 100, 119–212.

Štefan, I. – Varadzin, L. 2007: Počátky farní organizace v Čechách a na Moravě ve výpovědi archeologie. In: J. Hrdina – B. Zilynská (eds.): *Cirkevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku*. *Colloquia mediaevalia Pragensia* 8, 33–54.

Štefanovičová, T. 2001: K otázce významu predmetu ako amuletu – The question of the meaning of the object as an amulet. *Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity, řada M* 5, 113–117.

Tomková, K. 2005: Hmotná kultura raně středověkých pohřebišť na Pražského hradu a jeho předpolí. In: K. Tomková (ed.): *Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích Díl I.1, Castrum Pragense* 7, Praha, 387–402.

Tomková, K. 2012: Jantar jako doklad dálkových kontaktů v raně středověké střední Evropě. In: K. Grażawski – M. Dulnicz (eds.): *Pogranicza kulturowe w Europie średniowiecznej. Słowianie i ich sąsiedzi*, Brodnica – Warszawa – Olsztyn, 161–193.

Tomková, K. 2012 a kol.: Levý Hradec v zrcadle archeologických výzkumů. Pohřebišťe díl I. Praha.

Tomková, K. a kol. 2020: Levý Hradec. V zrcadle archeologických výzkumů. Pohřebišťe díl II. Praha.

Tomková, K. – Venclová, N. – Křížová, Š. – Schibille, N. – Faltusová, V. – Vaculovič, T. – Daněček, D. 2023: Early medieval glass beads: witness to changes in central Europe – the case of Hostivice (Czech Republic). *Archaeological and Anthropological Sciences* 15/5, 1–25.

Třeštík, D. 2000: Veliké město Slovanů jménem Praha. Státy a otroci ve střední Evropě v 10. století. In: L. Polanský – J. Sláma – D. Třeštík (red.): *Přemyslovský stát kolem roku 1000*, Praha, 49–70.

Varadzin, L. 2007: Značky na dnech keramických nádob ze Staré Boleslavi. *Archeologické rozhledy* 59, 53–79.

Varadzin, L. 2010: K vývoji hradišť v jádru Čech se zřetelem k přemyslovské doméně (příspěvek do diskuse). *Archeologické rozhledy* 62, 535–554.

Varadzin, L. et al. 2015: Vyšehrad. Knížecí a královská akropole. Svědectví archeologie. Praha.

Zibrt, Č. 1984: Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku (Indiculus superstitionum et pananiarum). Praha.